

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

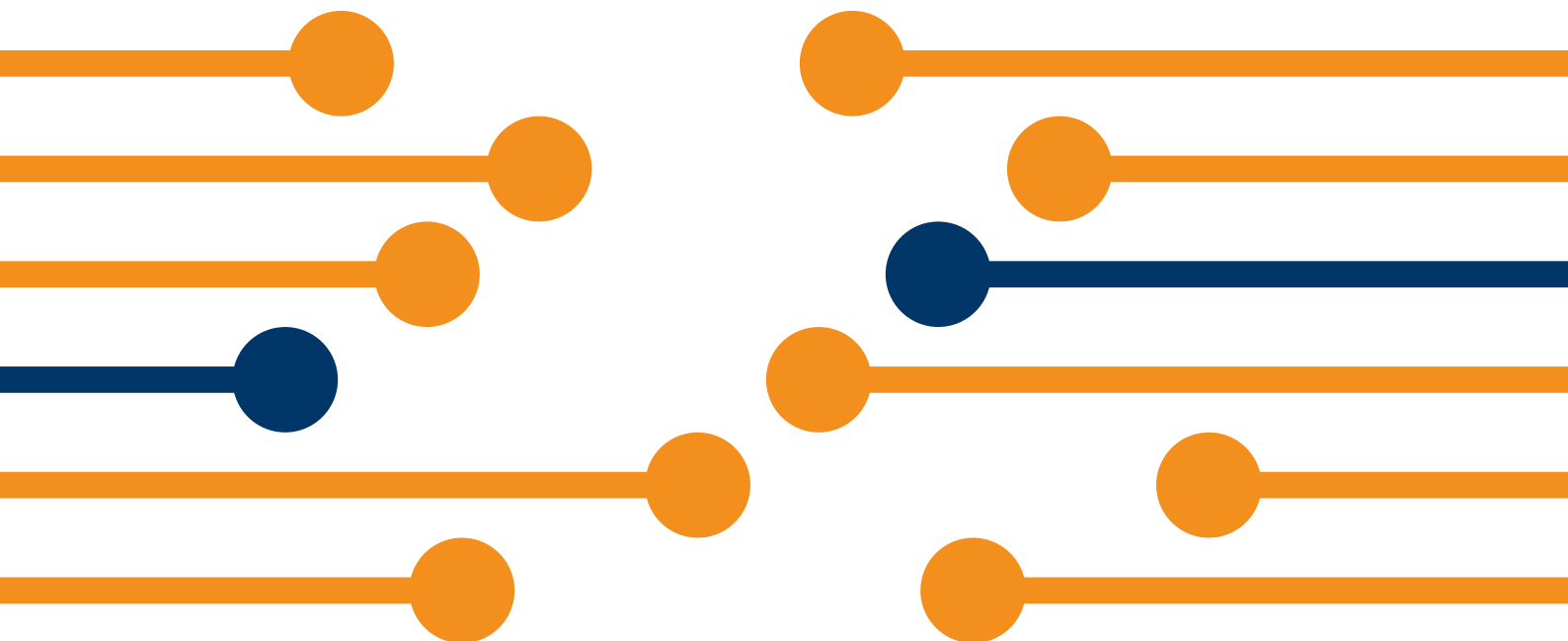
UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

BUDOWANIE ZAUFANIA DO KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO

MONITOROWANIE PROCESU WDRAŻANIA PODSTAW PROGRAMOWYCH
KSZTAŁCENIA W ZAWODACH 2013-2015

Agnieszka Pfeiffer

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Budowanie zaufania do kształcenia zawodowego

Monitorowanie procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach 2013-2015

Autor:

Agnieszka Pfeiffer

Koordynator merytoryczny projektu:

Anna Krajewska

Korekta:

Katarzyna Majewska

Skład:

Mateusz Fijołek

Wydawca:

Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej
ul. Spartańska 1B
02-637 Warszawa

Warszawa 2015

Copyright by Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
O PROJEKCIE MONITOROWANIE I DOSKONALENIE PROCESU WDRAŻANIA PODSTAW PROGRAMOWYCH KSZTAŁCENIA W ZAWODACH	10
CHARAKTERYSTYKA MONITOROWANIA PROCESU WDRAŻANIA PODSTAW PROGRAMOWYCH KSZTAŁCENIA W ZAWODACH PROWADZONEGO PRZEZ KOWEZIU W LATACH 2013-2015	13
WPŁYW KLASYFIKACJI ZAWODÓW SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO NA OFERTĘ EDUKACYJNĄ SZKOŁY	19
WDRAŻANIE PODSTAWY PROGRAMOWEJ KSZTAŁCENIA W ZAWODACH	24
REALIZACJA PROGRAMU NAUCZANIA DLA ZAWODU ORAZ SZKOLNEGO PLANU NAUCZANIA	39
WARUNKI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO, W TYM KSZTAŁCENIA PRAKTYCZNEGO	57
EFEKTY KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO	66
PRZYGOTOWANIE I ORGANIZACJA KWALIFIKACYJNYCH KURSÓW ZAWODOWYCH	80
DORADZTWO EDUKACYJNO-ZAWODOWE	95
NADZÓR PEDAGOGICZNY DYREKTORA SZKOŁY	106
DOSKONALENIE ZAWODOWE KADRY ZARZĄDZAJĄCEJ I NAUCZYCIELI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO	113
WSPÓŁPRACA SZKÓŁ ZAWODOWYCH Z OTOCZENIEM SPOŁECZNYM, W SZCZEGÓLNOŚCI Z PRACODAWCAMI	122
WNIOSKI I REKOMENDACJE	132

WSTĘP

Głównym celem wdrażanych od 2012 roku zmian w kształceniu zawodowym była poprawa jego jakości. Efektem miało być m.in.:

- lepsze przygotowanie absolwentów szkół zawodowych do wejścia na rynek pracy,
- zwiększenie zainteresowania kształceniem zawodowym wśród gimnazjalistów,
- budowanie społecznego zaufania do kształcenia zawodowego.

Zmiany te objęły wszystkie elementy systemu kształcenia zawodowego, od struktury szkół zawodowych, przez listę zawodów, w których mogą kształcić szkoły, podstawy programowe, po egzaminy potwierdzające kwalifikacje w zawodzie i kształcenie dorosłych. Tak poważne zmiany wymagały podjęcia działań projakościowych na każdym etapie ich planowania i wdrażania.

Na etapie planowania reformy kształcenia zawodowego kluczowe było włączenie w nie pracodawców oraz przedstawicieli szkół wyższych. Byli oni członkami zespołów opracowujących podstawy programowe i przykładowe programy nauczania, recenzentami, konsultantami. Współpraca ta miała zapewnić, że kształcenie zawodowe będzie nowoczesne i zgodne z oczekiwaniami rynku pracy.

Wdrażaniu zmian, od września 2012 roku, towarzyszyło natomiast monitorowanie centralne, prowadzone przez Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej w ramach projektu systemowego „Monitorowanie i doskonalenia procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach”.

„Monitorowanie centralne to działanie, które służy nie tylko zebraniu danych, ale także pobudzeniu do refleksji dyrektorów i nauczycieli nad formą, rolą i wartością monitorowania jako procesu w codziennej działalności szkoły. Refleksja ta odwołuje się do praktyki, co jest jednym z filarów idei badań w działaniu. Dane z monitorowania na poziomie *makro* służą zebraniu wiedzy, która może być na przykład impulsem do zaprojektowania zmian legislacyjnych, jednak owe zmiany z pewnością nie będą mogły być wprowadzone błyskawicznie, ponieważ wymagają szczególnej refleksji, namysłu i analiz. Oprócz tego monitorowanie na poziomie centralnym ma ogromną wartość poznawczą dla dyrektorów i nauczycieli (np. w kontekście myślenia o badaniu, metodologii) i chociażby z tego powodu powinno być kontynuowane. A wyniki z monitorowania w skali *makro* powinny być poddawane szczególnie uważnej analizie”¹.

Wyniki monitorowania centralnego są ważne dla wielu odbiorców:

¹ Tomasz Sobierajski, Zaproszenie do monitorowania. Monitorowanie wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodach jako badanie w działaniu, KOWEziU, Warszawa 2015

- Ministerstwa Edukacji Narodowej – by planować konieczne zmiany legislacyjne,
- placówek doskonalenia nauczycieli – by przygotowywać ofertę doskonalenia zawodowego adekwatną do, uświadomionych i nieuświadomionych, potrzeb środowiska szkół zawodowych,
- dyrektorów szkół, by mogli ocenić pracę szkoły w odniesieniu do innych placówek.

Zebrane dane zostały opisane w raportach. Były także prezentowane i dyskutowane w trakcie licznych konferencji i seminariów.

Osoby zaangażowane w opracowanie założeń monitorowania centralnego miały nadzieję, że jego wyniki będą pretekstem do dyskusji o jakości kształcenia zawodowego. Będą służyły budowaniu zaufania społecznego do szkół zawodowych oraz kompetencji ich absolwentów.

W niniejszej publikacji zebrano wyniki trzech etapów monitorowania centralnego, które prowadzone było w latach 2013 – 2015 oraz monitorowania pogłębianego.

Do analiz wybrano tylko niektóre obszary. Podstawowe były dwa kryteria wyboru:

- innowacyjność wprowadzanych zmian oraz
- wsparcie danego obszaru w kolejnej perspektywie finansowej, w tym przede wszystkim w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój.

W efekcie analizie poddano następujące obszary:

- wpływ klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego na ofertę edukacyjną szkoły,
- wdrażanie podstawy programowej kształcenia w zawodach,
- realizację programów nauczania dla zawodów i szkolnych planów nauczania,
- efekty kształcenia zawodowego,
- przygotowanie i organizację kwalifikacyjnych kursów zawodowych,
- doradztwo edukacyjno-zawodowe realizowane w szkołach zawodowych,
- nadzór pedagogiczny dyrektora szkoły,
- doskonalenie zawodowe kadry zarządzającej i nauczycieli kształcenia zawodowego,
- współpracę szkół z ich otoczeniem społecznym, w szczególności z pracodawcami.

Udział szkół w monitorowaniu był dobrowolny, co oznacza, że tylko te szkoły, które chciały poddać się badaniu przekazywały informacje o procesie wdrażania podstawy programowej. Niektóre szkoły wzięły udział tylko w jednym etapie monitorowania, inne w dwóch, a były również i takie, które uczestniczyły we wszystkich etapach monitorowania. W związku z tym analiza porównawcza wyników z trzech etapów monitorowania była dużym wyzwaniem. Niemniej udział tak dużej liczby szkół w monitorowaniu, a także zaangażowanie dyrektorów i nauczycieli szkół w realizację badania pozwoliło na

zgromadzenie bardzo dużej ilości danych, na podstawie których można śmiało wnioskować o pewnych tendencjach, sukcesach i trudnościach związanych z realizacją przez szkoły PPKZ.

W oparciu o przekazane przez szkoły informacje wyłania się swoisty obraz wdrażania zaplanowanych zmian. Obraz, który może stać się punktem odniesienia do prowadzenia przez szkoły wewnętrznego monitorowania, czy wewnętrznej ewaluacji. Przyglądając się swojej szkole dyrektor często zadaje sobie pytania: „Czy robimy to dobrze?”, „Jak robią to inni?”. Należy jednak pamiętać, że obraz szkoły wdrażającej zmiany, który wyłania się ze zgromadzonych danych nie jest wzorem, lecz wyłącznie punktem odniesienia. Bo różne są szkoły, odmienne jest ich otoczenie społeczne, lokalny rynek pracy, motywacje uczniów. Warto jednak spojrzeć w to lustro i dowiedzieć się czegoś nowego o sobie.

Publikacja składa się z dwunastu rozdziałów oraz wniosków i rekomendacji.

W rozdziale pierwszym opisane są działania podejmowane w projekcie „Monitorowanie i doskonalenie procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach”.

Rozdział drugi zawiera charakterystykę trzech etapów monitorowania. Opisano w nim, jakie obszary pracy szkoły poddane były monitorowaniu, kim byli respondenci, jaka była próba badawcza w każdym etapie oraz jakie zawody najczęściej zgłaszano do monitorowania. W rozdziale tym opisano również założenia monitorowania pogłębionego, które było przeprowadzone w 2015 roku.

W kolejnym rozdziale przedstawiony jest wpływ klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego na ofertę edukacyjną szkoły, w tym na zmiany w nauczanych zawodach, czy przygotowywaniu oferty kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

Czwarty rozdział poświęcony jest trudnościom, jakie napotkały szkoły, we wdrażaniu podstawy programowej kształcenia w zawodach. Wykorzystano w nim także efekty dyskusji prowadzonych w ramach seminariów branżowych.

W następnym rozdziale prezentowane są wyniki dotyczące przygotowania, realizacji i modyfikacji programu i planu nauczania. Omówiono w nim także zagadnienia dotyczące nauczania języka obcego ukierunkowanego zawodowo oraz kształtowania u uczniów kompetencji personalnych i społecznych. W ostatniej części rozdziału opisano sposoby wykorzystywania przez szkoły technologii informacyjno-komunikacyjnej.

Rozdział szósty dotyczy warunków kształcenia zawodowego, w tym bazy technodydaktycznej oraz realizacji praktycznej nauki zawodu.

W rozdziale siódmym przedstawione są informacje dotyczące efektów kształcenia zawodowego, w tym kwestie związane z egzaminem potwierdzającym kwalifikacje w zawodzie. Na końcu rozdziału zaprezentowano wnioski z monitorowania pogłębionego.

Kolejny rozdział dotyczy organizacji kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

Ważnym tematem, z punktu widzenia kształcenia zawodowego jest doradztwo edukacyjno-zawodowe. Temu tematowi poświęcony jest rozdział⁹.

W dalszej części omówione są kwestie nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez dyrektora szkoły oraz doskonalenia zawodowego.

Rozdział jedenasty prezentuje potrzeby szkoleniowe kadry zarządzającej i nauczycieli kształcenia zawodowego.

Ostatni rozdział dotyczy współpracy szkół z ich otoczeniem społecznym, w tym, przede wszystkim z pracodawcami oraz szkołami wyższymi.

Wszystkie rozdziały mają podobną strukturę. W początkowej części opisany jest dany obszar wdrażania zmian oraz działania podejmowane przez KOWEŻiU w tym zakresie. Następnie przedstawione są wyniki poszczególnych etapów monitorowania oraz płynące z nich wnioski. Rozdziały kończą się krótką informacją o działaniach planowanych w danym obszarze w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój. Informacje te pochodzą z materiałów Departamentu Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego MEN.

W celu ułatwienia czytania, wykresy z poszczególnych etapów monitorowania oznaczone są różnymi kolorami:

- wykresy z pierwszego etapu mają zielone ramki,
- z drugiego – czerwone,
- a z trzeciego etapu – niebieskie.

Dodatkowo, w tytule każdego wykresu i tabeli znajduje się informacja, z którego roku pochodzą prezentowane dane.

Oryginalne wypowiedzi respondentów pochodzące zarówno z monitorowań, jak i efektów pracy sieci branżowych zostały wyróżnione w następujący sposób:

Podstawa programowa skłania do współpracy nauczycieli różnych przedmiotów zawodowych i ogólnych. Podstawa programowa wymusza współpracę z pracodawcami co jest atrakcyjne dla kierunku kształcenia.

Publikacja poniższa nie powstałaby bez decyzji i wsparcia merytorycznego Dyrektora KOWEZiU – Pani Grażyny Osickiej. Bardzo Jej za to dziękuję. Dziękuję także Pani Annie Krajewskiej – koordynatorowi projektu za niezwykle cenne uwagi i pomysły, które, mam nadzieję, uatrakcyjnią czytelnikom lekturę. Niezwykle ważne dla jakości wniosków i rekomendacji były uwagi Pani Grażyny Przasnyskiej. Na koniec chciałabym podziękować doktorowi Tomaszowi Sobierajskiemu za nieustające wsparcie, cenne uwagi i niezwykłą cierpliwość w dyskutowaniu różnych moich pomysłów i wątpliwości. Bez jego doświadczenia i kompetencji, którymi się ze mną dzielił, ta publikacja byłoby znacznie uboższa.

Stosowane w publikacji skróty:

KZSZ – klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego

PPKZ – podstawa programowa kształcenia w zawodach

JOZ – język obcy ukierunkowany zawodowo, jedna z grup efektów kształcenia wspólnych dla wszystkich zawodów z podstawy programowej kształcenia w zawodach

KPS – kompetencje personalne i społeczne, jedna z grup efektów kształcenia wspólnych dla wszystkich zawodów z podstawy programowej kształcenia w zawodach

KKZ – kwalifikacyjny kurs zawodowy

KOWEŻYU – Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej

CKE – Centralna Komisja Egzaminacyjna

OKE – Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

ZSZ – zasadnicza szkoła zawodowa

T – technikum

SP – szkoła policealna

PNZ – praktyczna nauka zawodu

Egzamin zawodowy – egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie

O PROJEKCIE MONITOROWANIE I DOSKONALENIE PROCESU WDRAŻANIA PODSTAW PROGRAMOWYCH KSZTAŁCENIA W ZAWODACH

Projekt **Monitorowanie i doskonalenie procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach** realizowany był przez Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej od 2012 do lipca 2015 roku. Projekt współfinansowany był ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Priorytetu III Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3. Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.3. Modernizacja treści i metod kształcenia – projekty systemowe.

Wprowadzone od września 2012 r. zmiany w kształceniu zawodowym dotknęły wielu obszarów pracy szkół:

- zawodów, w jakich szkoły mogą kształcić,
- szkolnych planów nauczania,
- programów nauczania przedmiotów ogólnokształcących oraz kształcenia w zawodach, nauczania nowych kompetencji, w tym m.in. języka obcego ukierunkowanego zawodowo, kompetencji personalnych i społecznych,
- budowania oferty szkoły, w tym organizacji kwalifikacyjnych kursów zawodowych,
- przygotowywania uczniów do nowej formuły egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie.

Tak duże zmiany wymagały dwóch działań systemowych:

Monitorowania procesu wdrażania
podstawy programowej kształcenia
w zawodach

Doskonalenia kadry zarządzającej
i nauczycieli kształcenia zawodowego

Wokół tych dwóch problemów zaplanowano wszystkie zadania projektu.

Głównym **celem projektu** jest wspieranie szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe w zakresie wdrażania PPKZ ukierunkowanej na zapewnienie zgodności kształcenia zawodowego z wymaganiami gospodarki opartej na wiedzy.

Projekt kierowany jest przede wszystkim do kadry zarządzającej szkół zawodowych, nauczycieli kształcenia zawodowego, nauczycieli konsultantów i doradców metodycznych kształcenia zawodowego.

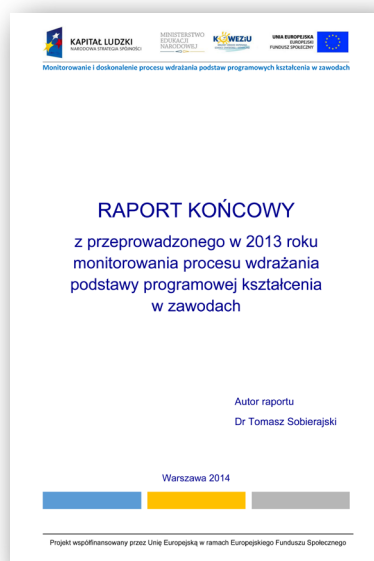
Opis działań podejmowanych w projekcie

W ramach monitorowania procesu wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodach zrealizowano następujące działania:

- opracowano 6 kompletów narzędzi do monitorowania,
- trzykrotnie przeprowadzono monitorowanie centralne w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe w obszarach: organizacja procesu kształcenia zawodowego (w 2013 r.), realizacja procesu kształcenia zawodowego (w 2014 r.) oraz efekty kształcenia zawodowego (w 2015 r.),
- przygotowano 65 raportów opisujących wyniki monitorowania (m.in.: zbiorczych, wojewódzkich, branżowych),
- opracowano trzy komplety narzędzi do ewaluacji wewnętrznej wybranych obszarów wdrażania w szkołach PPKZ,
- zorganizowano 18 seminariów branżowych, w trakcie których nauczyciele, pracodawcy i przedstawiciele uczelni będą dyskutowali o wdrażaniu PPKZ.

Raport zbiorczy z pierwszego etapu monitorowania z 2013 roku dostępny jest na stronie internetowej KOWEziU.

Raporty wojewódzkie przekazane zostały kuratorom oświaty.

Proces wspierania szkół zawodowych we wdrażaniu PPKZ rozpisano na następujące zadania:

- opracowanie ponad 100 programów kursów doskonalących dla kadry zarządzającej, nauczycieli kształcenia zawodowego oraz pracowników kuratoriów oświaty, na podstawie wyników monitorowania (część programów kursów została opracowana z uwzględnieniem specyfiki branż zawodowych),
- przygotowanie 160 trenerów do prowadzenia szkoleń,
- przeszkolenie ponad 6300 przedstawicieli wizytatorów, kadry zarządzającej i nauczycieli kształcenia zawodowego z wykorzystaniem opracowanych programów kursów,
- organizacja i moderowanie szesnastoma sieciami branżowymi, w ramach których urucho-

miono następujące wątki tematyczne: wdrażanie PPKZ, monitorowanie PPKZ, ewaluacja PPKZ, dobre praktyki we wdrażaniu PPKZ, współpraca z pracodawcami i uczelniami, praktyki i staże, wykorzystanie nowoczesnych technologii.

- organizacja seminariów branżowych dla przedstawicieli szkół zawodowych, pracodawców, pracowników szkół wyższych, w trakcie których dyskutowano proces wdrażania PPKZ.

Programy kursów doskonalących dotyczą m.in. następujących tematów:

- Korelacje międzyprzedmiotowe, Aktywizujące metody nauczania, Metodyka nauczania przedmiotów zawodowych, Ocenianie wewnętrzne jako źródło informacji zwrotnej dla ucznia. Większość tych programów opracowana została w 14 branżach,
- Wdrażanie i ewaluacja programów nauczania,
- Organizacja kwalifikacyjnych kursów zawodowych,
- Prowadzenie ewaluacji wewnętrznej procesu wdrażania PPKZ,
- Wykorzystanie wyników ewaluacji wewnętrznej w pracy szkoły,
- Dopuszczanie programów nauczania przez dyrektora szkoły,
- Kształtowanie kompetencji personalnych i społecznych (opracowane w 14 branżach).

Programy zostaną udostępnione placówkom doskonalenia nauczycieli po zakończeniu realizacji projektu.

W projekcie przygotowano publikacje dotyczące prowadzenia ewaluacji wewnętrznej oraz monitorowania.

CHARAKTERYSTYKA MONITOROWANIA PROCESU WDRAŻANIA PODSTAW PROGRAMOWYCH KSZTAŁCENIA W ZAWODACH PROWADZONEGO PRZEZ KOWEZIU W LATACH 2013-2015

Celem trzech etapów monitorowania było:

- zebranie informacji na temat procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach oraz
- pozyskanie informacji na temat potrzeb nauczycieli w zakresie szkoleń.

Odbiorcami raportów z monitorowania byli:

- Ministerstwo Edukacji Narodowej,
- Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej (w dalszej części KOWEziU),
- kuratorzy oświaty,
- dyrektorzy szkół prowadzących kształcenie zawodowe.

Obszary monitorowania

W procesie monitorowania wyodrębniono trzy etapy:

- etap I w 2013 roku: Organizacja procesu kształcenia zawodowego,
- etap II w 2014 roku: Realizacja procesu kształcenia zawodowego,
- etap III w 2015 roku: Efekty kształcenia zawodowego.

Proces monitorowania w 2013 roku został podzielony na 5 obszarów badawczych:

- 1) możliwości kształcenia (oferta edukacyjna szkół, indywidualizacja kształcenia, doradztwo zawodowe, informacja edukacyjno-zawodowa),
- 2) szkolny plan nauczania,
- 3) program nauczania dla zawodu,
- 4) warunki realizacji kształcenia (baza technodydaktyczna, współpraca z pracodawcami),
- 5) doskonalenie zawodowe kadry zarządzającej i nauczycieli.

W 2014 roku, proces monitorowania został podzielony na 6 obszarów badawczych:

- 1) nadzór pedagogiczny sprawowany przez dyrektora szkoły, w tym przede wszystkim monitoring i ewaluacja,
- 2) oferta edukacyjna szkoły,
- 3) plan i program nauczania dla zawodu,
- 4) warunki realizacji kształcenia,
- 5) realizacja podstawy programowej kształcenia w zawodach.
- 6) doskonalenie zawodowe.

W trzecim etapie proces monitorowania podzielono na cztery obszary badawcze:

- 1) oferta edukacyjna szkoły,
- 2) efektywność współpracy z pracodawcami,
- 3) skuteczność kształcenia zawodowego,
- 4) uwagi i rekomendacje dotyczące kształcenia w zawodzie w oparciu o nową podstawę programową kształcenia w zawodach.

Poszczególne obszary stanowiły podstawę do skonstruowania narzędzi badawczych.

Do opracowania założeń i procedur monitorowania powołany został zespół metodologiczny. W jego skład wchodził przedstawiciel: Departamentu Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego MEN, Krajowego Ośrodka Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, kuratorów oświaty, dyrektorów szkół, przedstawicieli szkół wyższych.

Uczestnicy monitorowania

Do udziału w monitorowaniu zaproszono szkoły publiczne oraz szkoły niepubliczne na prawach szkół publicznych:

- zasadnicze szkoły zawodowe,
- technika,
- szkoły policealne (w 2013 roku były to szkoły dla młodzieży oraz dla dorosłych, a w 2014 roku tylko szkoły dla młodzieży, z wyłączeniem szkół dla dorosłych).

W drugim i trzecim etapie monitorowania podstawy programowej kształcenia w zawodach mogły wziąć udział:

- szkoły publiczne prowadzące kształcenie zawodowe dla młodzieży (zasadnicze szkoły zawodowe, technika i szkoły policealne),
- szkoły niepubliczne (z uprawnieniami szkół publicznych) prowadzące kształcenie zawodowe dla młodzieży (zasadnicze szkoły zawodowe, technika i szkoły policealne),
- szkoły zawodowe specjalne,
- szkoły zawodowe przy młodzieżowych ośrodkach wychowawczych,
- młodzieżowe ośrodki socjoterapii, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze.

W pierwszym i drugim etapie monitorowania do badania zaproszono dyrektorów szkół oraz nauczycieli kształcenia zawodowego, w tym kształcenia praktycznego. W trzecim monitorowaniu uczestniczyli tylko dyrektorzy szkół.

Charakterystyka narzędzi

Uwzględniając specyfikę kształcenia w poszczególnych typach szkół (zasadniczych szkołach zawodowych, technikach i szkołach policealnych) na potrzeby monitorowania w 2013 roku opracowano cztery kwestionariusze ankiet:

- kwestionariusz ankiety dla dyrektora zasadniczej szkoły zawodowej,
- kwestionariusz ankiety dla dyrektora technikum,
- kwestionariusz ankiety dla dyrektora szkoły policealnej,
- kwestionariusz ankiety dla nauczycieli kształcenia zawodowego w zasadniczej szkole zawodowej, technikum i szkole policealnej.

Do monitorowania w 2014 roku przygotowano 6 kwestionariuszy ankiet:

- kwestionariusz ankiety dla dyrektora zasadniczej szkoły zawodowej,
- kwestionariusz ankiety dla dyrektora technikum,
- kwestionariusz ankiety dla dyrektora szkoły policealnej,
- kwestionariusz ankiety dla nauczyciela kształcenia zawodowego,
- kwestionariusz ankiety dla dyrektora szkoły zawodowej specjalnej,
- kwestionariusz ankiety dla nauczyciela szkoły zawodowej specjalnej.

Kontynuując założenia metodologiczne z I i II etapu badania, w tym specyfikę kształcenia w poszczególnych typach szkół, opracowano następujące kwestionariusze ankiet:

- kwestionariusz ankiety dla dyrektora szkoły zawodowej,
- kwestionariusz ankiety dla dyrektora szkoły specjalnej.

Kwestionariusze ankiet dla dyrektorów poszczególnych typów szkół różniły się między sobą niektórymi pytaniami i kafeterią odpowiedzi, które zostały dostosowane do określonego typu szkoły, np. dyrektorów i nauczycieli techników, dodatkowo pytano o przedmioty ogólnokształcące nauczane na poziomie rozszerzonym.

Kwestionariusze ankiet dla dyrektorów i nauczycieli składały się z kilkudziesięciu pytań i zostały podzielone zgodnie z przyjętymi w procesie wyznaczania celów i przedmiotu monitorowania obszarami badawczymi, o których wspomniano powyżej.

Każda ankieta zawierała trzy rodzaje pytań:

- jednokrotnego wyboru, w przypadku których należało wskazać tylko jedną odpowiedź – odpowiedzi te zostały oznaczone symbolem kółka „O” (system nie zezwalał na wybranie więcej, niż jednej odpowiedzi). W przypadku, gdy w tabeli zamieszczono kilka opcji, proszono o zaznaczenie jednej odpowiedzi w każdym wierszu,

- wielokrotnego wyboru, w przypadku których można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź – odpowiedzi te zostały oznaczone symbolem kwadratu „□”.
- pytania otwarte.

Badania realizowane były przy pomocy techniki CAWI.

Charakterystyka próby badawczej

W poniższej tabeli zostały zestawione dane dotyczące rozkładu liczbowego poszczególnych typów szkół, które wzięły udział w monitorowaniu w latach 2013- 2015 roku ze wskazaniem ich procentowego udziału w ogólnej liczbie szkół danego typu.

Tabela 1. Zestawienie danych dotyczące rozkładu liczbowego poszczególnych typów szkół, które wzięły udział w monitorowaniu w 2013 i 2014 roku

	Liczba szkół danego typu	Liczba szkół uczestniczących w monitorowaniu	Wielkość próby w skali ogólnej
Monitorowanie w 2013 roku			
Zasadnicza szkoła zawodowa	1689	284	17%
Technikum	2167	526	24%
Szkoła policealna	3177 ²	122	4%
Ogółem	7033	932 (2188)³	13% (31%)
Monitorowanie w 2014 roku			
Zasadnicza szkoła zawodowa	1304	397	30%
Technikum	1999	770	39%
Szkoła policealna	370 ⁴	125	34%
Ogółem	3673	1292	35%
Monitorowanie w 2015 roku			
Ogółem	4236	1336⁵	32%

Prawie 2/3 placówek oświatowych, uczestniczących w III etapie monitorowania, uczestniczyło także w poprzednich etapach monitorowania procesu wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodach.

² Liczba szkół policealnych dla młodzieży i dorosłych

³ Liczba szkół nie równa się liczbie analizowanych przypadków, bo szkoły mogły zgłosić do monitorowania 1, 2 lub 3 zawody. Łącznie 932 szkoły zgłosiły do monitorowania 2188 przypadków „zawodoszkół”

⁴ Liczba szkół policealnych dla młodzieży

⁵ W badaniu udział wzięło 846 szkół samodzielnych i wchodzących w skład zespołów. Wliczając szkoły składające się na zespoły szkół, łączna liczba placówek, która wzięła udział w badaniu to 1336 szkoły.

W 2013 roku w monitorowaniu wzięło udział 3784 nauczycieli, z czego 1879 (50%), to nauczyciele kształcenia praktycznego (przy czym nauczyciele mogli zaznaczyć w kwestionariuszu obie odpowiedzi).

W monitorowaniu, w 2014 roku wzięło udział 2347 nauczycieli. W 2015 roku monitorowaniem objęto tylko dyrektorów szkół.

Udział w monitorowaniu był dobrowolny.

Informacje przekazywane przez szkoły nie były weryfikowane.

W zdecydowanej większości wykresów i tabel nie jest podana liczba respondentów, którzy udzielili odpowiedzi. Powodem takiej decyzji jest podniesienie czytelności prezentacji wyników. Jeśli liczba wskazań w danym pytaniu różniła się od wyżej opisanej próby o więcej niż 30%, informacja ta podana jest w przypisie.

Najpopularniejsze zawody zgłoszone do monitorowania

Tabela 2. Najpopularniejsze zawody zgłoszone do monitorowania

	2013	2015
Zasadnicza szkoła zawodowa	kucharz mechanik pojazdów samochodowych sprzedawca monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie fryzjer cukiernik	kucharz mechanik pojazdów samochodowych sprzedawca monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie fryzjer cukiernik
Technikum	technik informatyk technik żywienia i usług gastronomicznych technik ekonomista technik hotelarstwa	technik informatyk technik żywienia i usług gastronomicznych technik ekonomista technik hotelarstwa
Szkoła policealna	technik administracji technik bezpieczeństwa i higieny pracy technik masażysta opiekun medyczny technik usług kosmetycznych	technik informatyk technik pojazdów samochodowych technik geodeta technik masażysta technik weterynarii

W zasadniczych szkołach zawodowych i technicach, zawody zgłoszone do monitorowania nie zmieniły się. Zdecydowanie inna sytuacja była w szkołach policealnych – lista najliczniej reprezentowanych w monitorowaniu zawodów całkowicie się zmieniła.

Monitorowanie pogłębione

W marcu 2015 r. zrealizowano monitorowanie pogłębione, którego celem było określenie oraz analiza różnych czynników związanych z organizacją, procesem oraz efektami kształcenia, wpływających na uzyskiwanie kwalifikacji w zawodzie. Do monitorowania pogłębionego zostały wybrane przez Zamawiającego trzy zawody: monter mechatronik, technik mechatronik oraz technik informatyk. Wybór ww. zawodów został podyktowany niskim poziomem zdawalności egzaminów.

Monitorowanie pogłębione zostało przeprowadzone przy pomocy dwóch metod badawczych: analizy danych zastanych oraz sondażu diagnostycznego.

Analiza danych zastanych objęła wyniki egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie, który odbył się w roku 2013 i 2014 (nowy egzamin) w 7 kwalifikacjach wchodzących w skład zawodów: monter mechatronik, technik mechatronik, technik informatyk. Analizie zostały poddane także wyniki „starego” egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w ww. zawodach, w latach 2013-2014. Wyniki te są gromadzone i udostępniane na stronie internetowej przez Centralną Komisję Egzaminacyjną (CKE).

Wyniki analizy danych zastanych zostały uzupełnione informacjami na temat różnych kwestii związanych z osiągnięciami edukacyjnymi uczniów, które zebrano metodą sondażu diagnostycznego prowadzonego przy udziale dwóch grup respondentów:

- dyrektorów szkół prowadzących kształcenie w ww. zawodach i/lub dyrektorów CKP/CKU/CKZiU pełniących funkcję kierowników ośrodków egzaminacyjnych (KOE) lub ich zastępców,
- nauczycieli kształcenia zawodowego realizujących kształcenie w trzech wybranych zawodach.

W badaniu wzięło udział 88 szkół.

Wnioski z monitorowania pogłębionego zostały zaprezentowane w rozdziale 7.

WPŁYW KLASYFIKACJI ZAWODÓW SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO NA OFERTĘ EDUKACYJNĄ SZKOŁY

Klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego⁶ (KZSZ) ma fundamentalne znaczenie dla kształcenia zawodowego. Określa bowiem:

- listę zawodów, w których można prowadzić kształcenie,
- typy szkół ponadgimnazjalnych, w których może odbywać się kształcenie w danym zawodzie,
- kwalifikacje wyodrębnione w zawodach,
- kolejność, w jakiej powinny być realizowane kwalifikacje w programach nauczania dla zawodu,
- kwalifikacje, dla których kształcenie może być prowadzone na kwalifikacyjnych kursach zawodowych.

W KZSZ mogą być wprowadzane różne zmiany, ważne dla oferty edukacyjnej szkoły. Od 2011 roku w KZSZ pojawiły się m.in. następujące zmiany:

- niektóre zawody zostały usunięte, np.: monter instrumentów muzycznych, technik urządzeń audiowizualnych, technik dźwięku, ratownik medyczny, dietetyk, asystentka stomatologiczna, opiekunka dziecięca, technik farmaceutyczny;
- wpisano nowe zawody, np.: technik sterylizacji medycznej, technik urządzeń dźwigowych, technik chłodnictwa i klimatyzacji, mechanik motocyklowy, technik przemysłu mody, technik lotniskowych służb operacyjnych, przetwórcza ryb;
- niektóre zawody podzielono, np.: technik poligraf został podzielony na dwa zawody technika procesów drukowania oraz technika procesów introligatorskich;
- kilka zawodów zostało połączonych, np.: posadzkarz + technolog robót wykończeniowych w budownictwie + malarz-tapeciarz = monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie, technik organizacji usług gastronomicznych + technik żywienia i gospodarstwa domowego + kucharz = technik żywienia i usług gastronomicznych,
- kilku zawodom zmieniono nazwę, np.: kucharz małej gastronomii → kucharz, murarz → murarz-tynkarz, rzeźnik-wędliniarz → wędliniarz, asystent operatora dźwięku → technik realizacji nagrań i nagłośnień.

⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 sierpnia 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego

Aktualną klasyfikację zawodów szkolnictwa zawodowego można znaleźć m.in. na stronie internetowej KOWEziU, w zakładce „Klasyfikacja zawodów”.

Opracowana w ministerstwie edukacji narodowej procedura wpisywania zawodów do klasyfikacji pozwala na stosunkowo **szybkie nowelizowanie klasyfikacji**, a dzięki temu, na szybkie uruchamianie kształcenia w nowych zawodach szczególnie ważnych dla gospodarki.

Szczegółowa informacja dotycząca wprowadzania zawodów do KZSZ dostępna jest na stronie internetowej ministerstwa <http://men.gov.pl/pl/ksztalcenie-zawodowe/wskazowki-praktyczne>

Uznając, że informacje zawarte w KZSZ są punktem wyjścia do opracowania oferty szkoły oraz wszelkich prac programowych, w monitorowaniu procesu wdrażania PPKZ zadawano szkołom serię pytań jej dotyczących. Pytania te kierowane były przede wszystkim do dyrektorów szkół.

Tezy:

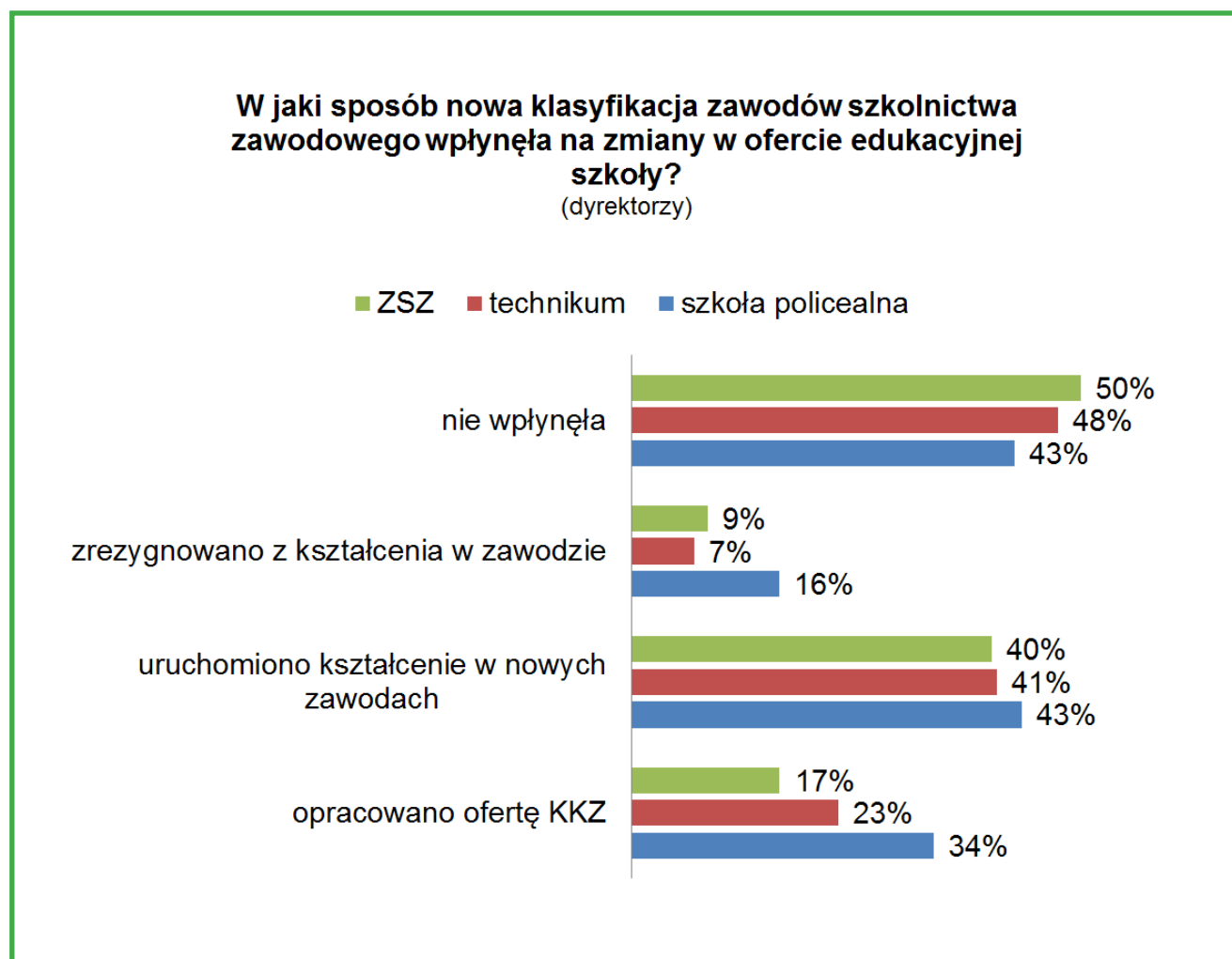
- Klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego wpływa na ofertę edukacyjną szkoły.
- Zmiana oferty edukacyjnej szkoły jest wynikiem analizy potrzeb rynku pracy.

W pierwszym etapie monitorowania (koncentrującym się na planowaniu wdrażania PPKZ), pytano dyrektorów szkół o to, w jaki sposób nowa klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego wpłynęła na zmiany w ofercie edukacyjnej szkoły.

Wiosną 2015 roku, w ramach monitorowania, które dotyczyło głównie efektów kształcenia, pytano dyrektorów o nowe zawody, w których uruchomiono kształcenie oraz o zawody, w których zaprzestano kształcenia.

Jesienią 2013 roku, **41% dyrektorów** szkół, które wzięły udział w monitorowaniu stwierdziła, że, w związku z nową klasyfikacją zawodów szkolnictwa zawodowego, **uruchomiono kształcenie w nowych zawodach**, a w przypadku **9% szkół – zrezygnowano z kształcenia** w jakimś zawodzie.

Wykres 1. Wpływ KZSZ na ofertę edukacyjną szkoły – dyrektorzy (2013 r.)

Około połowa dyrektorów szkół stwierdziła, że nowa KZSZ nie wpłynęła na ofertę edukacyjną ich szkoły.

We wszystkich typach szkół opracowano ofertę kwalifikacyjnych kursów zawodowych. Najwięcej, bo 34%, szkół, które podjęły trud opracowania programów KKZ, to szkoły policealne (więcej o KKZ w rozdziale 8).

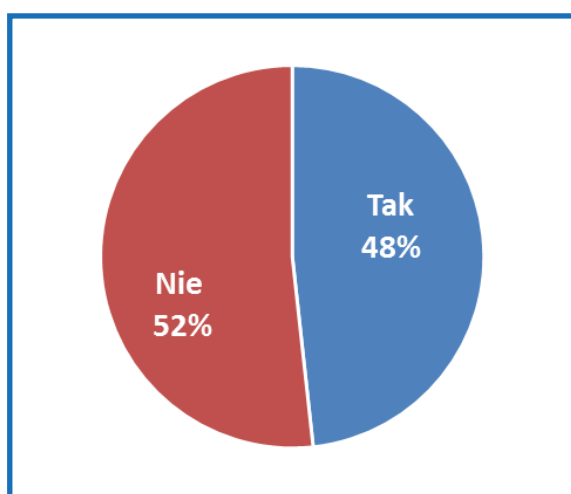
Podobnie odpowiadali dyrektorzy wiosną 2015 r. W niemal co drugiej placówce oświatowej kształcącej w zawodach od roku szkolnego 2012/2013 **uruchomiono kształcenie** w zawodach, w których placówka do tej pory nie kształciła.

W zasadniczych szkołach zawodowych, najczęściej uruchamiano po raz pierwszy kształcenie w zawodzie kucharza oraz monteru zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie. W technikumach był to technik żywienia i usług gastronomicznych.

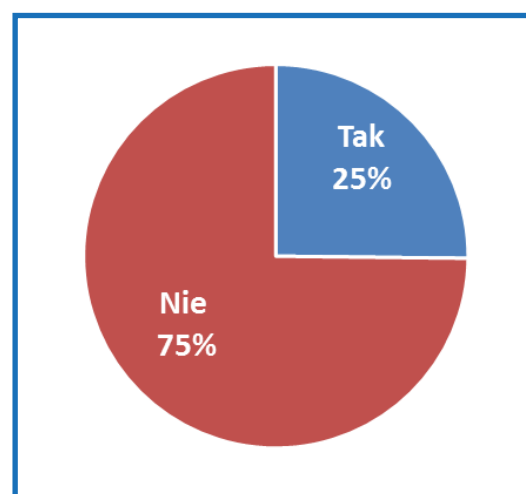
Nieco inaczej wyglądają odpowiedzi na pytanie o to, czy szkoła **zrezygnowała z kształcenia** w jakimś zawodzie. Od roku szkolnego 2012/2013, w co czwartej szkole wstrzymano nabór do kształcenia w zawodzie. Przede wszystkim, dotyczyło to takich zawodów, jak technik ekonomista, technik handlowiec czy technik obsługi turystycznej oraz kelner.

Wykres 2.

Odsetek szkół zawodowych, w których uruchomiono kształcenie w nowych zawodach – dyrektorzy (2015 r.)

Odsetek szkół zawodowych, w których wstrzymano nabór w zawodach – dyrektorzy (2015 r.)

W 2015 roku, dodatkowo, zapytano dyrektorów o przyczyny zmian w ofercie edukacyjnej szkoły. W pytaniu o przyczyny zmian, dyrektorzy mieli do wyboru następujące opcje:

Co było powodem uruchomienia kształcenia w zawodzie X?	Co było powodem wstrzymania naboru w zawodzie X?
<ul style="list-style-type: none"> ■ zainteresowanie zawodem uczniów/słuchaczy ■ potrzeby rynku pracy ■ zasoby kadrowe szkoły ■ wyposażenie szkoły ■ inne, jakie? 	<ul style="list-style-type: none"> ■ brak zainteresowania kształceniem w danym zawodzie ■ brak ofert pracy w tym zawodzie ■ brak kadry dydaktycznej ■ brak wyposażenia do kształcenia w tym zawodzie ■ inne, jakie?

We wszystkich typach szkół, najczęściej wskazywanym powodem rozszerzenia oferty edukacyjnej i uruchomienia kształcenia w „nowych” zawodach były **potrzeby rynku pracy oraz zainteresowanie zawodem uczniów/słuchaczy**.

Wśród najczęściej wskazywanych powodów, przez które zaniechano kształcenia w zawodzie, wymienia się we wszystkich przypadkach **brak zainteresowania kształceniem w danym zawodzie**. W przypadku zawodu kelnera oraz technika ochrony środowiska powód ten był kluczowy – wskazano go we wszystkich szkołach.

Kolejnym powodem, wskazanym głównie w przypadku technika ochrony środowiska, technika obsługi turystycznej oraz technika ekonomisty, był **brak ofert pracy** w zawodzie.

Wnioski:

1. KZSZ miała największy wpływ na zmianę oferty kształcenia w pierwszym roku wdrażania zmian.
2. Między 2012 a 2015 roku wzrosła liczba szkół (z 9 do 25 procent), które zrezygnowały z kształcenia w wybranych zawodach.
3. Zdecydowanie większa część poddanych badaniu szkół uruchomiła kształcenie w nowych zawodach, aniżeli musiała wstrzymać nabór. Można więc mówić o sporym zainteresowaniu uczniów kształceniem zawodowym.
4. W kolejnych latach głównymi powodami zmian w ofercie edukacyjnej szkół były potrzeby rynku pracy, brak zainteresowania kształceniem w danym zawodzie absolwentów gimnazjów oraz brak ofert pracy.

Uznając wagę klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego dla kształcenia zawodowego, w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój zaplanowano przegląd listy zawodów w ścisłej współpracy z przedstawicielami organizacji pracodawców, stowarzyszeń branżowych oraz związków zawodowych. Monitorowanie tych zmian będzie ważnym elementem kreowania oferty edukacyjnej szkół prowadzących kształcenie zawodowe.

WDRAŻANIE PODSTAWY PROGRAMOWEJ KSZTAŁCENIA W ZAWODACH

W lutym 2012 roku opublikowano nowe podstawy programowe kształcenia w zawodach⁷. Po raz pierwszy, w jednym akcie prawnym zamieszczono podstawy programowe dla wszystkich zawodów szkolnictwa zawodowego, dlatego też rozporządzenie nosi nazwę „podstawa programowa kształcenia w zawodach”.

W części zasadniczej, z punktu widzenia szkoły, dokument zawiera efekty kształcenia dla danego zawodu. Efekty te podzielone zostały na trzy części:

- efekty wspólne dla wszystkich zawodów,
- efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów,
- efekty kształcenia właściwe dla zawodu, opisane w kwalifikacjach wyodrębnionych w tym zawodzie.

Taka konstrukcja dokumentu była i jest dużym wyzwaniem dla nauczycieli – autorów programów nauczania dla zawodu.

By ułatwić opracowywanie programów nauczania, na stronie internetowej KOWEzIU znajduje się, stale aktualizowane, repozytorium podstaw programowych dla wszystkich zawodów z KZSZ.

W każdym pliku znajdują się wszystkie informacje, z rozporządzenia, dotyczące danego zawodu:

- nazwa i symbol cyfrowy zawodu, zgodny z klasyfikacją zawodów szkolnictwa zawodowego,
- cele kształcenia w zawodzie, określające do wykonania jakich zadań zawodowych powinien być przygotowany absolwent szkoły kształcącej w danym zawodzie,

⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 lutego 2012 roku w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach

- efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów, w tym kompetencje personalne i społeczne,
- efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów,
- efekty kształcenia właściwe dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodach,
- warunki realizacji kształcenia w zawodzie odnoszące się do wyposażenia szkoły,
- minimalna liczba godzin kształcenia zawodowego z wyróżnieniem godzin na realizację efektów kształcenia wspólnych dla wszystkich zawodów oraz efektów kształcenia wspólnych dla zawodów w ramach danego obszaru kształcenia, stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów, a także godzin na realizację danej kwalifikacji,
- możliwości uzyskania dodatkowych kwalifikacji w zawodach w ramach obszaru kształcenia określonego w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego.

Tezy:

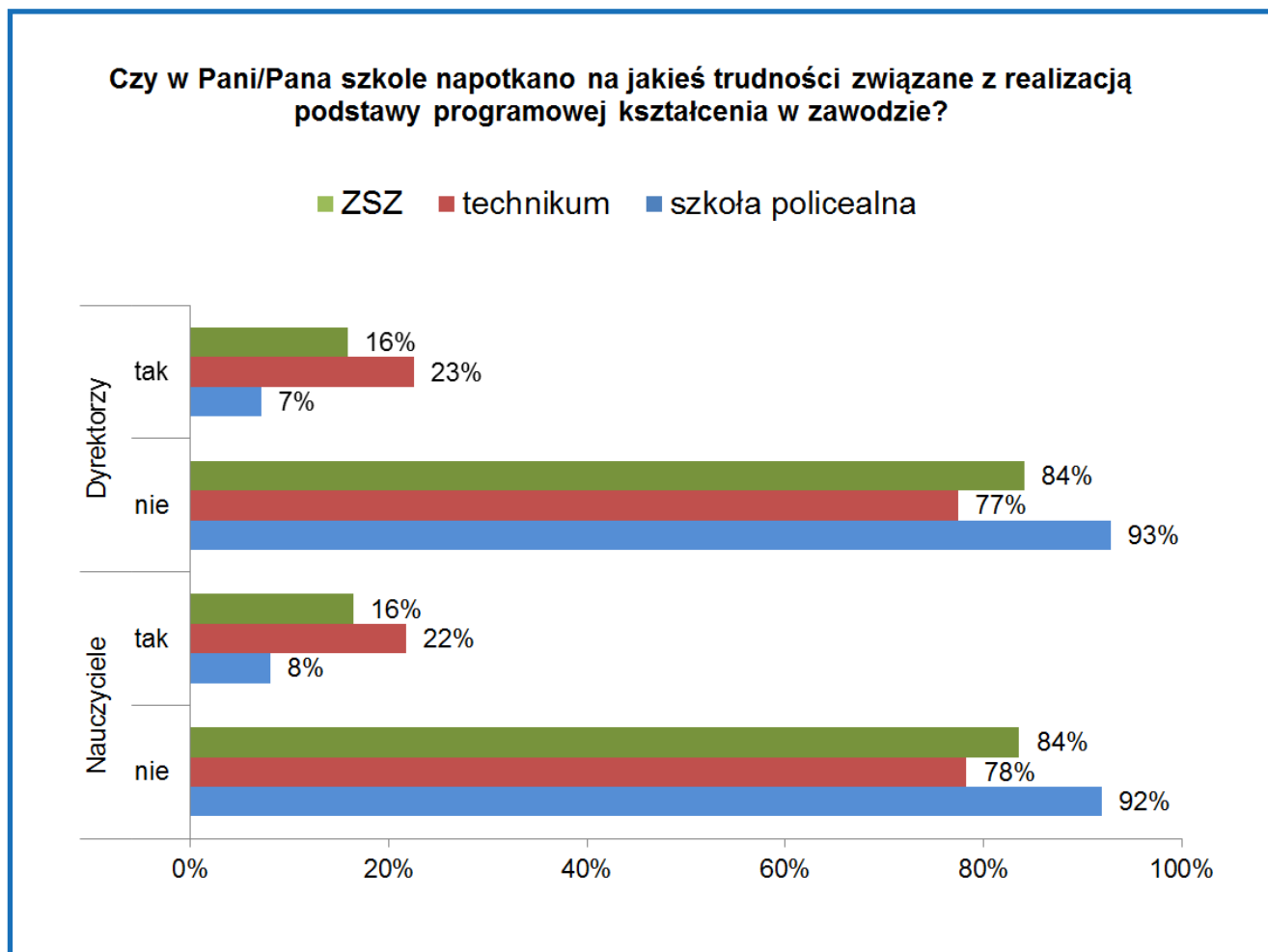
- Szkoły mogą mieć trudności z realizacją efektów kształcenia, które wcześniej nie stanowiły osobnych grup, np. kompetencjami personalnymi i społecznymi, językiem obcym ukierunkowanym zawodowo.
- Wyodrębnienie kwalifikacji w zawodach będzie stanowiło problem dla szkół.
- Opisane w PPKZ wyposażenie może wymagać doposażenia szkół zawodowych.

W pierwszym etapie monitorowania, w 2013 roku, pytania koncentrowały się na przygotowaniach do wdrażania PPKZ. Było wówczas zbyt wcześnie na pytania dotyczące trudności i propozycji zmian w podstawie programowej. O to zapytano dyrektorów i nauczycieli w 2014 i 2015 roku.

W drugim etapie monitorowania procesu wdrażania PPKZ, w 2014 roku, zapytano dyrektorów szkół oraz nauczycieli kształcenia zawodowego o trudności związane z jej realizacją.

Zdecydowana większość dyrektorów szkół i nauczycieli stwierdziła, że **nie mają trudności we wdrażaniu PPKZ** (odpowiednio: w zasadniczych szkołach zawodowych: 84% dyrektorów i 84% nauczycieli; w technikach: 77% dyrektorów i 78% nauczycieli; w szkołach policealnych: 93% dyrektorów i 95% nauczycieli). Zauważyć można dużą zgodność wypowiedzi na ten temat dyrektorów szkół i nauczycieli. Tylko nieco ponad 20% techników zgłosiła trudności we wdrażaniu PPKZ. Może to być związane z koniecznością powiązania kształcenia zawodowego i ogólnego, a w szczególności z realizacją przedmiotów nauczanych na poziomie rozszerzonym i przygotowaniem uczniów do matury.

Wykres 3. Opinia dyrektorów na temat trudności związanych z realizacją PPKZ – dyrektorzy i nauczyciele (2014 r.)

Respondentów, którzy mieli trudności związane z realizacją PPKZ, poproszono o ocenę tych trudności oraz o opis propozycji zmian. Zaproponowano, by ocena dotyczyła następujących aspektów wdrażania:

- realizacja efektów kształcenia wspólnych dla wszystkich zawodów dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy (BHP)
- realizacja efektów kształcenia wspólnych dla wszystkich zawodów dotyczących podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej (PDG)
- realizacja efektów kształcenia wspólnych dla wszystkich zawodów dotyczących języka obcego ukierunkowanego zawodowo (JOZ)
- realizacja efektów kształcenia wspólnych dla wszystkich zawodów dotyczących kompetencji personalnych i społecznych (KPS)
- realizacja efektów kształcenia wspólnych dla wszystkich zawodów dotyczących organizacji pracy małych zespołów (OMZ)
- realizacja efektów kształcenia wspólnych dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, stanowiących podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów (PKZ)

- realizacja efektów kształcenia właściwych dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie
- liczba tygodni praktyki zawodowej
- liczba pracowni
- liczba stanowisk
- nazwy pracowni – pytanie zadane tylko nauczycielom
- wyposażenie pracowni
- minimalna liczba godzin kształcenia zawodowego
- proporcje godzinowe między efektami wspólnymi dla zawodów a efektami kształcenia właściwymi dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie
- liczba kwalifikacji
- kolejność kwalifikacji
- proporcje godzinowe między kształceniem teoretycznym i praktycznym

Jak zwykle, w podobnych przypadkach, na końcu listy pojawiła się kategoria „inne”.

Wśród **trudności** badani dyrektorzy i nauczyciele wskazywali najczęściej kategorię: **wyposażenie pracowni**. Odpowiednio: ZSZ: 62% dyrektorów i 60% nauczycieli; technikum: 75% dyrektorów i 59% nauczycieli; szkoła policealna: 38% dyrektorów i 31% nauczycieli. We wszystkich etapach monitorowania, szkoły zgłaszają problem niewystarczającego wyposażania szkół. Dotyczy to zarówno liczby jak i stopnia nowoczesności wyposażenia.

Inne trudności, które wybierali respondenci dotyczą **zbyt małej liczby pracowni** oraz **liczby stanowisk**. W zależności od typu szkoły liczba ta wynosiła 21-26% wśród dyrektorów oraz 17-24% wśród nauczycieli.

Kłopoty z **liczbą stanowisk** wystąpiły w przypadku 13-29%, dyrektorów (najmniej w szkołach policealnych), a także nauczycieli – 16-25% wskazań (najwięcej w technikach).

Dyrektorzy i nauczyciele szkół policealnych (odpowiednio 25 i 13%) wskazali na trudności w realizacji **efektów kształcenia dotyczących języka obcego ukierunkowanego zawodowo**. W zasadniczych szkołach zawodowych było to odpowiednio 8 i 1%, a w technikach: 4 i 2%. Trudności szkół policealnych dotyczące nauczania języka obcego ukierunkowanego zawodowo są, prawdopodobnie, związane z faktem, że przed 2012 rokiem, w szkołach tych nie prowadzono powszechnie nauki języków obcych.

Prawie co piąta zasadnicza szkoła zawodowa (zarówno dyrektorzy, jak i nauczyciele) przyznała, że ma trudności z realizacją **efektów kształcenia właściwych dla kwalifikacji**. Podobnie jest w technikach. Dyrektorzy szkół policealnych stwierdzili, że w ich szkołach takich trudności nie ma. Odmiennego zdania byli nauczyciele szkół policealnych – prawie 20% stwierdziła, że realizacja tych efektów kształcenia

stanowi dla ich problem. Pewne wyjaśnienia tych wskazań można znaleźć w cytatach, w dalszej części rozdziału.

Respondenci mieli możliwość opisania innych, niż wymienione w kafeterii trudności związane z realizacją PPKZ. Zrobiło to 13% dyrektorów ZSZ i 17% nauczycieli tych szkół, 10% i 19% przedstawicieli techników oraz, odpowiednio 25 i 31% dyrektorów i nauczycieli szkół policealnych:

niewystarczające wyposażenie w stosunku do wymagań wynikających z warunków realizacji podstawy programowej,
brak środków na wyposażenie pracowni,
brak informacji o wyposażeniu stanowisk podczas egzaminu zawodowego,
egzaminy przed zrealizowaniem minimalnej liczby godzin,
brak jasnej wizji i formy egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie,
brak korelacji przykładowych programów nauczania z podręcznikami i wymaganiami na poszczególne kwalifikacje,
sztuczny podział treści między kwalifikacjami i nauczaniem praktycznym oraz teoretycznym,
brak dostępu do wcześniejszych arkuszy egzaminacyjnych i kryteriów oceniania,
tygodniowa liczba godzin przypadająca na klasę IV ma być realizowana w I semestrze w podwójnej ilości,
określenie zakresu szczegółowości przy realizacji efektów kształcenia właściwych dla kwalifikacji w zawodzie,
trudności z wyrobieniem minimalnej liczby godzin z przedmiotu,
zbyt mała liczba godzin w przedmiotach.

Dyrektorzy i nauczyciele wskazali również propozycje zmian:

zwiększenie liczby pracowni,
doposażenie pracowni dydaktycznych w sprzęt, narzędzia i materiały,
dofinansowanie placówek celem stworzenia realnych warunków realizacji efektów kształcenia w ramach kwalifikacji,
współpraca z pracodawcami,
doposażenie szkół,
organizacja egzaminów poza szkołą (jako ośrodkiem),
podział treści nauczania na przedmioty z dostosowaniem efektów kształcenia,
obniżenie pułapu procentowego z części praktycznej, dopracowanie zadań i kluczy,
zmiana kolejności kwalifikacji,
udostępnianie przez OKE arkuszy egzaminacyjnych, wcześniejsze podawanie wyników,
sprecyzowanie podstawy programowej, sprecyzowanie wymagań egzaminacyjnych.

Analizując zgromadzone dane można także wskazać obszary wdrażania PPKZ, z którymi **szkoły nie mają trudności**.

Tabela 3. Obszary wdrażania PPKZ, z którymi szkoły nie mają trudności – dyrektorzy i nauczyciele

Dyrektorzy szkół	Nauczyciele
realizacja efektów kształcenia wspólnych dla wszystkich zawodów dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy (BHP)	
realizacja efektów kształcenia wspólnych dla wszystkich zawodów dotyczących podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej (PDG)	
realizacja efektów kształcenia wspólnych dla wszystkich zawodów dotyczących kompetencji personalnych i społecznych (KPS)	
realizacja efektów kształcenia wspólnych dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, stanowiących podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów (PKZ)	
minimalna liczba godzin kształcenia zawodowego	
kolejność kwalifikacji	
liczba kwalifikacji – trudności nie zgłosili dyrektorzy ZSZ i szkoły policealne	9% nauczycieli wskazała jednak, że liczba kwalifikacji jest dla nich problemem
proporcje godzinowe między efektami wspólnymi dla zawodów a efektami kształcenia właściwymi dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie – trudności nie zgłosili dyrektorzy ZSZ i T	proporcje godzinowe między efektami wspólnymi dla zawodów a efektami kształcenia właściwymi dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie
proporcje godzinowe między kształceniem teoretycznym i praktycznym – trudności nie zgłosili dyrektorzy ZSZ i T	proporcje godzinowe między kształceniem teoretycznym i praktycznym – trudności nie zgłosili nauczyciele ZSZ i T
	nazwy pracowni

W trzecim etapie monitorowania poproszono dyrektorów szkół o **wpisanie własnych uwag i rekomendacji dotyczących kształcenia zawodowego realizowanego na bazie nowych PPKZ w zakresie:**

- organizacji procesu kształcenia zawodowego,
- realizacji procesu kształcenia zawodowego,
- sprawdzania efektów kształcenia zawodowego.

Poniżej przedstawiono opinie dyrektorów dotyczące bezpośrednio PPKZ.

Nowa podstawa programowa pozwala na bardziej przejrzystą i przemyślaną realizację nauczanych treści, a także pozwala uniknąć ich dublowania w różnych przedmiotach. Umożliwia lepszą organizację procesu kształcenia zawodowego uczniów, ale daleko nie wszystkich. Niektórzy mają trudności w opowianiu przewidzianych treści w określonym czasie. Wymaga znacznego doposażenia bazy dydaktycznej, aby prawidłowo realizować proces kształcenia zawodowego przeprowadzić oraz przeprowadzić egzamin z kwalifikacji

Powinno być więcej zajęć praktycznych, mniej teoretycznych. Konieczność doskonalenia nauczycieli w zakresie kształcenia praktycznego z nowych technologii w zakładach pracy.

Nowa PPKZ umożliwia zdobycie kwalifikacji zawodowych zarówno w obszarze wiedzy, jak i umiejętności. Sugerowany podział na grupy w większości treści realizowanych. Sugeruje się większe uszczegółowienie kompetencji kluczowych w PPKZ i przypisanie ich do konkretnych zawodów i kwalifikacji.

Podstawa programowa dla zawodu technik logistyk uwzględnia aktualny stan wiedzy o zawodzie ze zwróceniem uwagi na nowe technologie i koncepcje nauczania. Uwzględnia umiejętności zdobywane w trakcie kształcenia ujęte w podstawie programowej kształcenia ogólnego.

Podstawa programowa skłania do współpracy nauczycieli różnych przedmiotów zawodowych i ogólnych. Podstawa programowa wymusza współpracę z pracodawcami co jest atrakcyjne dla kierunku kształcenia.

Ułatwia realizację bo nie narzuca metod kształcenia, jak stara podstawa. Można dostosować metody do indywidualnych potrzeb ucznia.

Organizacja procesu kształcenia na bazie nowych PPKZ wymaga bardzo precyzyjnego planowania w zakresie kształcenia poszczególnych umiejętności, tak aby możliwe było nabywanie na ich podstawie kolejnych. Podniesienie poziomu kształcenia praktycznego wpływa pozytywnie na umiejętności uczniów, które będą wykorzystywane w pracy zawodowej.

PPKZ pozwala na zaplanowanie procesu kształcenia ukierunkowanego na osiągnięcie określonych efektów, opracowanie programu nauczania,

Opisane w PPKZ szczegółowe efekty kształcenia dla poszczególnych kwalifikacji umożliwiają budowanie skutecznych narzędzi pomiaru dydaktycznego, co daje rzetelną informację na temat posiadanych umiejętności i kompetencji uzyskanych przez uczniów.

Nowa podstawa programowa umożliwia częstsze i lepsze sprawdzanie efektów kształcenia zawodowego.

Podstawa programowa jest zbyt ogólna (nauczyciel określa stopień ważności poszczególnych treści kształcenia i umiejętności, co może spowodować pominięcie zagadnień sprawdzanych na egzaminie w zawodzie.

Zbyt ogólnikowa podstawa programowa w odniesieniu do wymagań egzaminacyjnych- wygórowane wytyczne co do wyposażenia stanowisk egzaminacyjnych- wyposażenie pracowni jedynie częściowo odpowiada wyposażeniu opisanemu w podstawie programowej kształcenia w zawodzie- wymagane jest zwiększenie środków finansowych na doposażenie bazy dydaktycznej szkoły do przeprowadzania egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie.

Podstawa programowa jest zbyt ogólna (nauczyciel określa stopień ważności poszczególnych treści kształcenia i umiejętności, co może spowodować pominięcie zagadnień sprawdzanych na egzaminie w zawodzie). Uszczegółowienie podstawy pozwoli na stworzenie programów dostosowanych do wymogów rynku pracy oraz wymagań egzaminacyjnych. Konieczny jest autentyczny udział praktyków gospodarczych w konstrukcji (modyfikacji) podstaw programowych. W środowisku lokalnym pracodawcy nie angażują się w prace dotyczące konstrukcji programów nauczania. Występuje presja pracodawców na szkołę odnośnie zwiększenia liczby godzin zajęć praktycznych realizowanych u pracodawców (kucharz, sprzedawca).

W procesie realizacji podstawy programowej szkoła napotyka się na jeden zasadniczy problem. Dotyczy on realizacji podstawy programowej wskazanej przez MEN. Słuchacze muszą zrealizować 32 tygodnie nauki i dodatkowo 4 tygodnie praktyki zawodowej. 36 tygodni w roku szkolnym powoduje problem z wywiązaniem się z powyższego obowiązku. Należy tu nadmienić, że zalecane treści podstawy programowej można by było zrealizować w krótszym wymiarze czasu.

Podstawa programowa obejmuje bardzo szeroki zakres zagadnień dot. współczesnej elektroniki, co utrudnia jej realizację, a ogólnikowo sformułowane treści mogą być przyczyną różnej interpretacji realizowanych tematów.

Zbyt „sztywna” podstawa programowa i nie można jej dostosować do zmieniających się warunków rynku pracy.

Podstawa programowa jest zawężona w niektórych działach. Powinno się wprowadzić elementy elektroniki i mechatroniki.

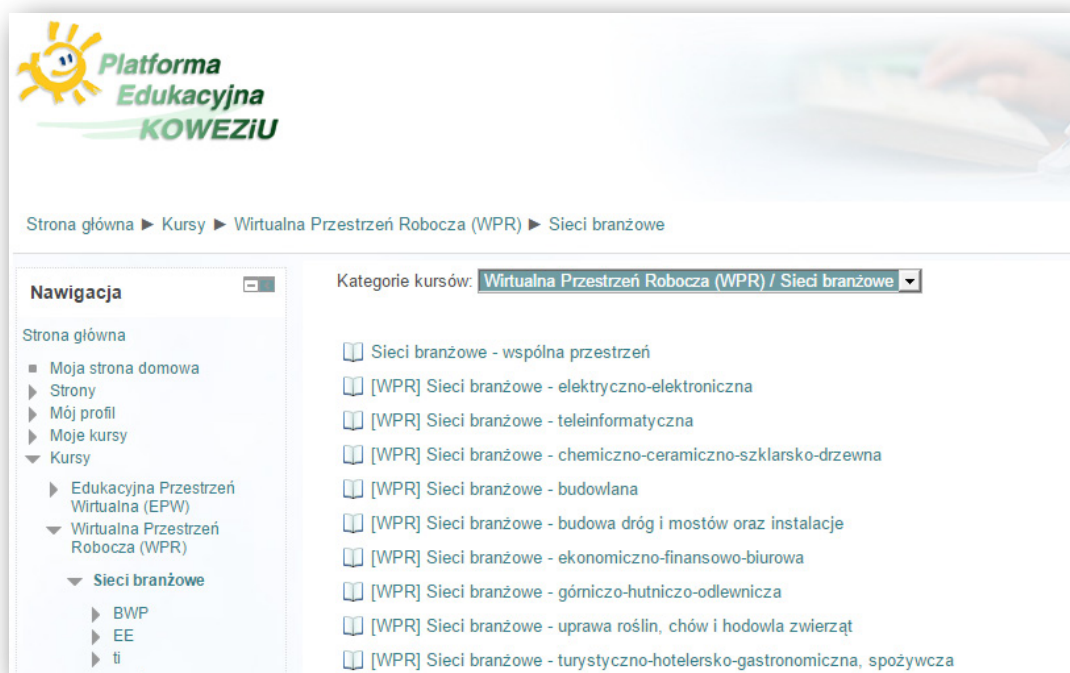
Zbyt mała ilość godzin przeznaczonych na kształcenie zawodowe w PPKZ. Zbyt ogólne wymagania odnośnie efektów kształcenia oraz brak standardów wymagań egzaminacyjnych uniemożliwia właściwe przygotowanie do egzaminu.

Zwiększenie udziału kształcenia praktycznego w kształceniu na podstawie nowych PPKP powinno być powiązane z dodatkowym wyposażeniem szkoły w pracownie komputerowe, w specjalistyczne, imiennie określone oprogramowanie i materiały dydaktyczne. Ponadto dla nauczycieli o mniejszym stażu zawodowym i nauczycieli języków obcych zawodowych bezwzględnie powinny być prowadzone specjalistyczne kursy. Należy także wrócić do stworzenia sieci doradców zawodowych w poszczególnych kwalifikacjach. Zmniejszyć wymiar praktyki zawodowej np. z 12 tygodni do 6 tygodni. Organizacja praktyki poza szkołą zmniejsza nominalny wymiar godzin w przedmiotach ogólnych, co utrudnia realizację PPKZ kształcenia ogólnego w zawodzie technik obsługi turystycznej w porównaniu do innych zawodów.

Niezwykle cennym źródłem informacji o wdrażaniu PPKZ, rozszerzającym i uzupełniającym opinie zebrane w ramach monitorowania, jest także **analiza sprawozdań z prac 16 sieci branżowych** działających w ramach projektu „Monitorowanie i doskonalenie procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach”. Ich członkami mogły zostać szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, przedstawiciele szkół wyższych, pracodawcy.

Członkowie sieci pracowali przede wszystkim na Platformie Edukacyjnej KOWEziU. Dyskusje były moderowane przez koordynatorów branżowych.

W ramach każdej sieci poruszane były te same tematy.

- ▶ Dobre praktyki
- ▶ Wdrażanie PPKZ
- ▶ Monitorowanie PPKZ
- ▶ Ewaluacja PPKZ
- ▶ Plany i programy nauczania
- ▶ Współpraca z pracodawcami
- ▶ Współpraca z uczelniami
- ▶ Źródła pozyskiwania dodatkowych funduszy

- ▶ Informacja o wydarzeniach krajowych i zagranicznych w branżach
- ▶ Nowe technologie
- ▶ Praktyki i staże
- ▶ Źródła informacji w tym akty prawne
- ▶ Seminaria branżowe
- ▶ Przydatne dokumenty
- ▶ Egzamininy zawodowe

Uzupełnieniem „wirtualnych dyskusji” były seminaria branżowe. Ich uczestnikami byli przede wszystkim nauczyciele kształcenia zawodowego w danej branży, przedstawiciele szkół wyższych oraz pracodawcy. Każde seminarium przebiegało według podobnego planu:

- część plenarna, w ramach której prezentowano projekt oraz prezentowano ważne dla branży zagadnienia
- część warsztatowa: uczestnicy zostali podzieleni na grupy wg zawodów, w których kształcą.

W grupach nauczyciele dyskutowali nad konkretnymi propozycjami zmian w zapisach w podstawie programowej dla zawodów

- część plenarna, w trakcie której poszczególne grupy prezentowały wypracowane przez siebie propozycje zmian, które wspólnie zostały przeanalizowane.

Poniżej przedstawiono fragmenty dyskusji dotyczące trudności we wdrażaniu PPKZ (zachowano oryginalne zapisy sprawozdań przygotowanych przez koordynatorów branżowych).

Niektóre zespoły zaproponowały nowe zapisy nanosząc swoje uwagi na tekst podstawy programowej dla danego zespołu, np.:

A.42. **Organizacja procesów wytwarzania włókienniczych wyrobów dekoracyjnych**

1. Badanie parametrów surowców i wyrobów włókienniczych

Uczeń:

- 1) **identyfikuje półprodukty i wyroby włókiennicze w zależności od techniki wytwarzania;**
- 2) dobiera metody badania surowców, półproduktów i wyrobów włókienniczych;
- 3) dobiera przyrządy i aparaturę do badania surowców, półproduktów i wyrobów włókienniczych;
- 4) wykonuje pomiary parametrów strukturalnych i użytkowych surowców, półproduktów i wyrobów włókienniczych;
- 5) opracowuje i interpretuje wyniki badań laboratoryjnych;
- 6) **określa właściwości użytkowe wyrobów włókienniczych;**
- 7) **rozdziela** sposoby konserwacji wyrobów włókienniczych;
- 8) **kontroluje przestrzeganie procedur jakości w procesie technologicznym.**

2. Organizacja procesów wytwarzania włókienniczych wyrobów dekoracyjnych

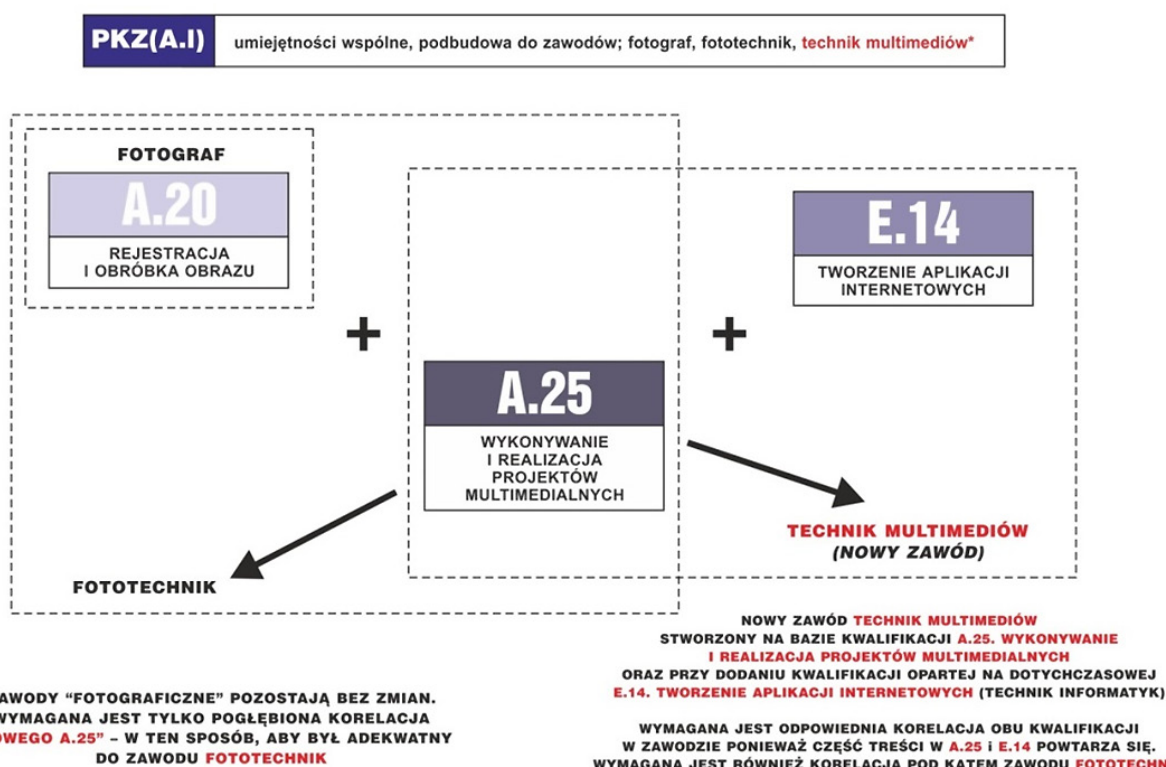
- 1) rozpoznaje dzieła sztuki plastycznej dawnej i współczesnej oraz techniki ich wykonania;
- 2) **dobiera** surowce i techniki wykonania w włókienniczych wyrobów dekoracyjnych;
- 3) dobiera środki plastycznego wyrazu do projektów włókienniczych wyrobów dekoracyjnych;
- 4) wykonuje projekt plastyczny włókienniczych wyrobów dekoracyjnych;
- 5) **sporządza projekt technologiczny dekoracyjnego wyrobu włókienniczego;**
- 6) planuje czynności związane z wytwarzaniem włókienniczych wyrobów dekoracyjnych;
- 7) nadzoruje obsługę maszyn i urządzeń do wytwarzania włókienniczych wyrobów dekoracyjnych zgodnie z założeniami techniczno-technologicznymi;
- 8) dobiera sposoby korygowania nieprawidłowości wytwarzania wyrobów dekoracyjnych;
- 9) **prowadzi gospodarkę magazynową;**
- 10) **określa warunki klimatyczne w pomieszczeniu, w którym wytwarza się włókiennicze wyroby dekoracyjne.**

Inne zespoły zaproponowały bardziej ogólne zapisy, których przykłady znajdują się poniżej pogrupowane we wspólne wątki tematyczne.

1. Zmiany w KZSZ.

Proponuje się pozostawić prawie bez zmian, uściślić i doprecyzować tylko niektóre efekty np. drogi podawania leków, metody karmienia. **Tylko na bazie opiekuna medycznego** może kształcić się opiekunka środowiskowa, lub opiekunka pediatryczna. W ten sposób osoba kończy szkołę jako opiekun medyczny i może pracować w szpitalu, jeśli chce w środowisku i z osobami starszymi musi skończyć 1 roczną szkołę na podbudowie opiekuna medycznego, gdzie realizowane są efekty z zakresu współpracy z ośrodkami o pomocy społecznej, środowiskiem, oraz efekty z specyfiki wieku i chorób wieku starczego (choroba Alzheimera, demencja itp). Również na podbudowie opiekuna medycznego proponuje się utworzenie kierunku opiekunka pediatryczna, która będzie miała prawo do pracy z dzieckiem chorym i niepełnosprawnym do 18 roku życia. (branża *Pomoc społeczna, ochrona zdrowia, ochrona i bezpieczeństwo osób i mienia*)

GRUPA ZAWODÓW FOTOGRAFICZNO-MEDIALNYCH

* Ważniejsze zmiany podkreślone są kolorem czerwonym

Opracował: Wojciech Płoc we współpracy z uczestnikami platformy KOWEziU Sieci Branżowe „Obraz i dźwięk” oraz uczestnikami seminarium branżowego „Obraz i dźwięk” – 6 grudnia 2014 w Łodzi

monter sieci, monter instalacji. (branża *Budowa dróg i mostów oraz instalacje*)

Z kwalifikacji A.25 i E.14 powinien zostać wydzielony nowy zawód „technik multimediów” („technik procesów multimedialnych”) – obie kwalifikacje zawierają pokrewne efekty, które nie do końca korelują z branżą poligraficzną. (branża *Obraz i dźwięk*)

Znieść zawód opiekun osoby starszej- sama nazwa zawęży kompetencje zawodowe, jednostki efektów kształcenia powtarzają się z opiekunki środowiskowej, dwuletni cykl kształcenia sprawia, że w całej Polsce bardzo rzadko udaje się uruchomić kształcenie w tym kierunku. Uważam, że opiekunka środowiskowa po zmianach może być kompetentną osobą do opieki nad osobą starszą. (branża *Pomoc społeczna, ochrona zdrowia, ochrona i bezpieczeństwo osób i mienia*)

Główne wątki prac koncentrowały się (tak jak to poniżej szczegółowo opisuję) na stworzeniu nowej, generalnej wizji kształcenia w branży z uwzględnieniem 2 „pod-branż”: poligraficznej i fotograficzno-medialnej. Ogólny wniosek płynący z poszczególnych stolików jest taki, że nie rozwiąże się kwestii kształcenia w ww. branżach bez gruntownej przebudowy zawodów i kwalifikacji – poczynając od nowego nazewnictwa w niektórych zawodach i kwalifikacjach oraz połączeniu zawodów, a kończąc na precyzyjnym dostosowaniu efektów z PKZ-tów oraz efektów właściwych do nowych „ram”. W dalszej części seminarium uczestnicy zajmowali się zarówno kwestiami „strategicznymi” jak i doskonaleniem poszczególnych efektów kształcenia. (branża *Obraz i dźwięk*)

2. Weryfikację zapisanych w PPKZ efektów kształcenia pod kątem większej spójności i przejrzystości, a w efekcie zmniejszenia liczby efektów.

- efekt A.54(1)2 doprecyzować np. „ustala z natury parametry technologiczne wyrobu poligraficznego”;
- efekt A.54(2)11 do usunięcia;
- efekt A.54(2)12 do usunięcia;
- efekt A.55(2)6 oraz A.55(2)7 połączyć w jeden efekt o brzmieniu „wykonuje wydruki wielkoformatowe”;
- efekt A.55(2)10 do usunięcia; (branża *Obraz i dźwięk*)

W opinii nauczycieli zapisy PPKZ są zbyt ogólne, co utrudnia ich interpretację. (branża *Pomoc społeczna, ochrona zdrowia, ochrona i bezpieczeństwo osób i mienia*)

Nauczyciele językowcy twierdzą, że efekty są bardzo ogólnikowe chcieliby więcej szczegółów. (branża *Pomoc społeczna, ochrona zdrowia, ochrona i bezpieczeństwo osób i mienia*)

Określenie konkretnej listy gatunków roślin wymaganych na egzaminie.

Skonkretyzowania tematyka zajęć praktycznej nauki zawodu. (branża *Uprawa roślin, chów i hodowla zwierząt*)

3. Zmiana zakresu zawodu

Propozycja dodania efektów kształcenia pod kątem pracy z osobą starszą – geriatrya.

Wskazane jest dodanie efektów – kształcących umiejętność efektywnej sprzedaży, gdyż praca protetyka słuchu jest również działalnością usługową (sprzedający – kupujący). (branża *Pomoc społeczna, ochrona zdrowia, ochrona i bezpieczeństwo osób i mienia*)

Zlikwidować naukę jazdy ciągnikiem – wprowadzić naukę jazdy kategorii B+E (branża *Uprawa roślin, chów i hodowla zwierząt*)

Wprowadzić oddzielny przedmiot teoretyczny „Mechanizacja” (branża *Uprawa roślin, chów i hodowla zwierząt*)

Również inny „sztandarowy” zawód poligraficzny „technik cyfrowych procesów graficznych” podlegać powinien gruntownym zmianom. Już sama nazwa zawodu okazała się nie do końca zręczna. Ogólnie postuluje się zmianę nazwy na „technik cyfrowych procesów poligraficznych”. Będzie to nazwa jednoznaczna, zgodna z rzeczywistością i pozwoli na zawarcie w zawodzie wszystkich realnych efektów kształcenia (np. wykonywanie form drukowych). (branża *Obraz i dźwięk*)

4. Zmniejszenie liczby kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie.

W trakcie dyskusji pojawił się wniosek, aby zrezygnować z podziału efektów kształcenia w zawodzie na kwalifikacje. Wnioskodawcy podali przykłady zawodów medycznych, w których nie ma wyodrębnionych kwalifikacji. Zdaniem inicjatorów tej propozycji podział na kwalifikacje w zawodzie technik analityk nie wnosi istotnych udogodnień dla uczniów/absolwentów, gdyż kwalifikacje te są odrębne w systemie kształcenia zawodowego i ich „zaliczenie” nie stwarza możliwości uzyskiwania dodatkowych kwalifikacji w innych zawodach. Dodatkowym argumentem za rezygnacją z podziału umiejętności zawodowych technika analityka na kwalifikacje, jest to, że nie jest on respektowany przez autorów arkuszy egzaminacyjnych (3 edycje egzaminów z kwalifikacji A.59 w latach 2013 i 2014, zwłaszcza w części pisemnej egzaminu). (branża *Pomoc społeczna, ochrona zdrowia, ochrona i bezpieczeństwo osób i mienia*)

Połączenie kwalifikacji B.33. Organizacja i kontrolowanie robót budowlanych z kwalifikacją B.30. Sporządzanie kosztorysów oraz przygotowywanie dokumentacji przetargowej. Zdaniem uczestników seminarium zapewni to lepszą jakość kształcenia, uporządkuje treści nauczania pod kątem oczekiwanych efektów. (branża budowlana)

Liczba kwalifikacji nie jest prawidłowa, proponuje się połączyć kwalifikacje B.28 i B.29 w jedną. (branża *Budowa dróg i mostów oraz instalacje*)

Niewypałem okazało się także w opinii większości uczestników istnienie w zawodzie kwalifikacji A.25. Wykonywanie i realizacja projektów multimedialnych. Jest to kwalifikacja wspólna z zawodem fototechnik, co powoduje pewne niejednoznaczności z uwagi na fakt, że inne są oczekiwania w obu zawodach. W zawodach poligraficznych kwalifikacja A.25 jawi się jako zbędna. (branża *Obraz i dźwięk*)

Utworzenie nowej kwalifikacji (A.14/A.15) łączącej w sobie efekty z byłych kwalifikacji A.14 i A.15 (branża *Obraz i dźwięk*)

M.20. Wykonywanie i naprawa elementów maszyn, urządzeń i narzędzi

Uznano, że kwalifikacja M.20 w kształceniu technika mechanika jest niepotrzebna – przestarzała.

Kwalifikacja M.20 może pozostać na poziomie Zasadniczej Szkoły Zawodowej – zawód ślusarz (branża mechaniczna)

5. Sprofilowanie niektórych kwalifikacji wspólnych dla kilku zawodów, na każdy zawód osobno.

B.30 powinna być typowa dla zawodu a nie wspólna z technikiem drogownictwa i technikiem budownictwa. . (branża *Budowa dróg i mostów oraz instalacje*)

6. Zmiana proporcji godzin

Wnioskowano również o zmianę proporcji godzin w Z.4 z efektów wspólnych i PKZ(Z.a) na rzecz efektów kwalifikacji (czyli 320 godzin efekty wspólne i 400 godzin kwalifikacja) – o podobną zmianę wnioskowano w zawodzie asystentka stomatologiczna. (branża *Pomoc społeczna, ochrona zdrowia, ochrona i bezpieczeństwo osób i mienia*)

Proponuje się:

K1- T.12. Obsługa gości w obiekcie świadczącym usługi hotelarski: T.12.1; T.12.2 (min. liczba godz. 320)

K2- T.11. Planowanie i realizacja usług w recepcji: T. 11.1; T. 11.2; T. 12.3; (min. liczba godz. 480)

Uzasadnienie zmiany:

Dotychczas minimalna liczba godzin przyporządkowana do T.11 była za duża w stosunku do T.12. Przeniesienie T. 12.3 do T.11 uzupełnia dotychczasowy nadmiar godzin oraz jednocześnie ułatwia ułożenie chronologicznego ciągu efektów kształcenia w logiczną całość, który ułatwia uczniom przyswajania efektów kształcenia. Tym samym nadmiar minimalnej liczby godzin w T.11 uzupełniają efekty kształcenia T. 12.3. (branża turystyczno-gastronomiczno-hotelarska i spożywcza)

7. Wydłużenie/skrócenie czasu praktyk pedagogicznych, ale nie kosztem godzin kształcenia zawodowego (budowlana)

Wymiar tygodni praktyk zawodowych powinien być dłuższy, ale nie kosztem liczby godzin kształcenia teoretycznego i praktycznego. (branża budowlana)

Wnioski:

1. Zdecydowana większość szkół nie zgłosiła trudności we wdrażaniu PPKZ.
2. Około jedna piąta techników wskazała, że ma trudności we wdrażaniu PPKZ. Może to być związane z koniecznością powiązania kształcenia zawodowego i ogólnego, a w szczególności z realizacją przedmiotów nauczanych na poziomie rozszerzonym i przygotowaniem uczniów do matury.
3. Wśród trudności w realizacji PPKZ badani dyrektorzy i nauczyciele najczęściej wskazywali niedogodności związane z wyposażeniem pracowni. Sygnalizowano także kłopoty ze zbyt małą liczbą pracowni oraz liczbą stanowisk. Trudności związane z wyposażeniem dotyczą zarówno niewystarczającej bazy technodydaktycznej, jak i jej aktualności. Sytuację tę, dodatkowo, utrudniają wymagania związane z egzaminem potwierdzającym kwalifikacje w zawodzie (w szczególności z liczbą odpowiednio wyposażonych, stanowisk egzaminacyjnych).
4. Analiza danych jakościowych: wypowiedzi dyrektorów w trzecim etapie monitorowania oraz dyskusji w trakcie seminariów branżowych, wskazują, że warto dokonać przeglądu PPKZ pod kątem:
 - ujednoczenia poziomu ogólności efektów kształcenia, a w konsekwencji, zmniejszenia ich liczby,
 - aktualizacji zakresu zawodu,
 - zmniejszenia liczby kwalifikacji wyodrębnionych w niektórych zawodach,
 - sprofilowania niektórych kwalifikacji wspólnych dla kilku zawodów, na każdy zawód osobno,

- zmianę proporcji godzin zapisanych w części III rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach,
- zmiany czasu trwania praktyk pedagogicznych.

W powiązaniu z planowanymi zmianami w KZSZ, w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój zaplanowano przegląd i aktualizację, we współpracy z partnerami społecznymi, przede wszystkim z przedstawicielami świata gospodarki, podstaw programowych kształcenia w zawodach i innych treści kształcenia zawodowego.

REALIZACJA PROGRAMU NAUCZANIA DLA ZAWODU ORAZ SZKOLNEGO PLANU NAUCZANIA

Naturalną konsekwencją nowych podstaw programowych kształcenia w zawodach był obowiązek przygotowania przez szkoły programów nauczania dla zawodu.

Program nauczania dla zawodu powinien spełniać następujące warunki⁸:

- 1) stanowić zbiór celów kształcenia i treści nauczania ustalonych w podstawie programowej kształcenia w zawodach w formie efektów kształcenia właściwych dla zawodu;
- 2) zawierać programy nauczania poszczególnych obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia zawodowego ustalonych przez dyrektora szkoły w szkolnym planie nauczania (przedmiotów, modułów lub innych układów treści) obejmujące:
 - a) uszczegółowione efekty kształcenia, które powinny być osiągnięte przez ucznia w procesie kształcenia, oraz propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania tych osiągnięć,
 - b) opis sposobu osiągnięcia uszczegółowionych efektów kształcenia z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów,
 - c) opis warunków, w jakich program będzie realizowany, z uwzględnieniem warunków realizacji kształcenia w danym zawodzie, ustalonych w podstawie programowej kształcenia w zawodach;
- 3) uwzględniać wyodrębnienie kwalifikacji w zawodzie zgodnie z klasyfikacją kształcenia zawodowego;
- 4) być poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym;
- 5) być dostosowany do potrzeb i możliwości uczniów, dla których jest przeznaczony.

Warunkiem prawidłowego przygotowania programu nauczania dla zawodu jest poprawne przygotowanie szkolnego planu nauczania. Dlatego też warto rozpatrywać te zagadnienia wspólnie.

Wspieranie szkół w opracowywaniu planów i programów nauczania dla zawodu było i jest ważnym elementem pracy KOWEziU.

⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników

Przygotowano liczne publikacje:

Szkolne plany nauczania. Krok po kroku

*Programy nauczania dla zawodu.
Krok po kroku*

*Korelacje kształcenia ogólnego
i zawodowego. Krok po kroku*

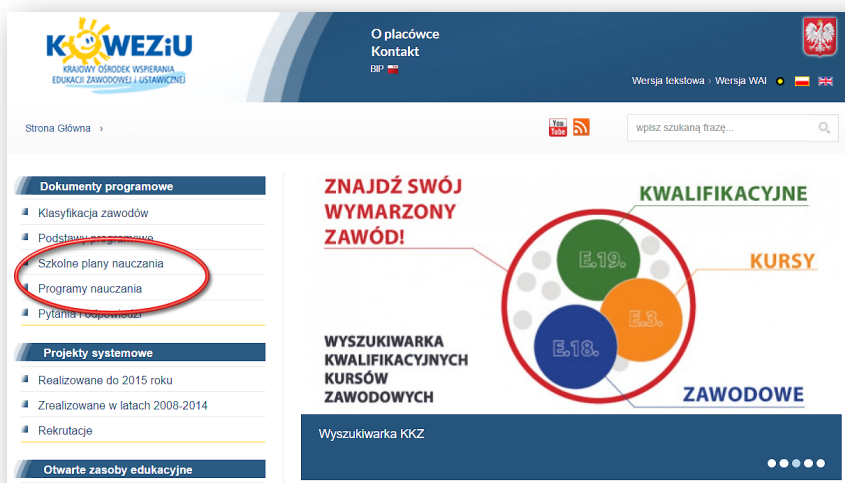
*Kwalifikacyjne kursy zawodowe.
Krok po kroku*

*Egzamin potwierdzający kwalifikacje
w zawodzie. Krok po kroku*

*Kształcenie zawodowe i ustawiczne.
Vademecum*

Standardy jakości kształcenia zawodowego

Opracowano przykładowe plany i programy nauczania dla zawodów dostępne na stronie internetowej KOWEziU w części *Dokumenty programowe*.

Przygotowano **programy szkoleń** dla dyrektorów szkół, nauczycieli kształcenia zawodowego oraz zespołów nauczycieli, które były realizowane na terenie całego kraju w 2014 i 2015 roku.

Tezy:

- Programy nauczania dla zawodu są opracowywane zespołowo.
- Szkoły analizują realizację programu nauczania dla zawodów i, w jej wyniku, dokonują modyfikacji programu.
- Nauczyciele kształcenia zawodowego i języka obcego ukierunkowanego zawodowo współpracują ze sobą.
- Nauczyciele kształcenia zawodowego kształtują kompetencje personalne i społeczne uczniów.
- W szkole wykorzystuje się technologię informacyjno-komunikacyjną.

W pierwszym i drugim etapie monitorowania zadawano liczne pytania dotyczące szkolnych planów i programów nauczania dla zawodów, np.:

- Czy, w przypadku zawodów, w których wyodrębniono więcej niż jedną kwalifikację, w szkolnym planie nauczania kolejność realizacji kwalifikacji jest taka sama, jak w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego?
- Sposób realizacji efektów kształcenia wspólnych dla wszystkich zawodów
- Jak opracowywano program nauczania dla zawodu: indywidualnie, czy zespołowo?
- Kto opiniował program nauczania dla zawodu ?
- Czy w programach nauczania przedmiotów ogólnokształcących zaplanowano treści wspierające kształcenie w danym zawodzie?
- Czy włączył Pan/i elementy języka obcego ukierunkowanego zawodowo do programu nauczania swojego przedmiotu/modułu?
- Czy nauczyciel prowadzący zajęcia w zakresie języka obcego ukierunkowanego zawodowo konsultował z Panem/Panią zakres pojęć z nauczanego przez pana/Panią przedmiotu, który powinien pojawić się na zajęciach z języka obcego?
- Czy na zajęciach kształtuje Pan/i kompetencje personalne i społeczne uczniów?
- Na czym polegały modyfikacje szkolnego planu nauczania dla zawodu X dla klasy pierwszej rozpoczynającej naukę w roku szkolnym 2013/14 (w stosunku do szkolnego planu nauczania z poprzedniego roku szkolnego)?
- Czy w Pan(i)a szkole w planie nadzoru pedagogicznego uwzględniono ewaluację wewnętrzną programów nauczania dla zawodu?
- W jakim zakresie przeprowadzono ewaluację programów nauczania dla zawodu?
- W jaki sposób wykorzystuje Pan(i) na zajęciach technologię informacyjno-komunikacyjną?

W niniejszym rozdziale omówionych zostanie tylko kilka wybranych tematów. Całość analiz zebranych danych dostępna jest w raportach z poszczególnych etapów monitorowania.

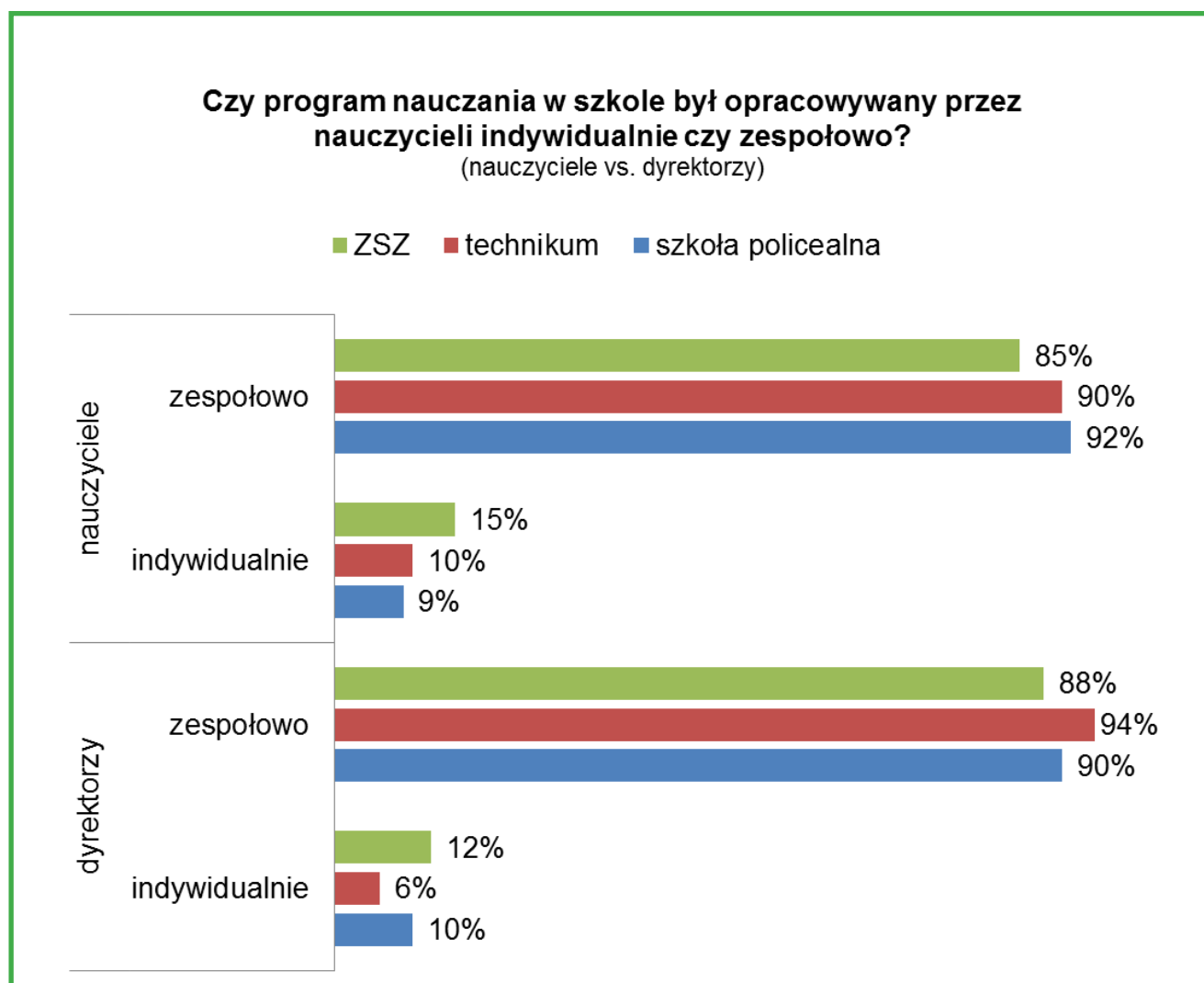

Opracowywanie i modyfikowanie programu nauczania

W pierwszym i drugim etapie monitorowania pytano dyrektorów i nauczycieli o sposób opracowywania i modyfikowania programów nauczania dla zawodu.

Przygotowanie programu nauczania dla zawodu różni się od prac nad programami nauczania dla przedmiotów ogólnokształcących. Korzystając z zapisów PPKZ należy uszczegółowić efekty kształcenia, pogrupować je w przedmioty lub moduły, nadać im nazwy oraz przypisać liczbę godzin. Dlatego, **stworzenie poprawnego pod względem merytorycznym i dydaktycznym programu nauczania dla zawodu, wymaga pracy zespołowej**. Powinni w tym procesie uczestniczyć nauczyciele wszystkich obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia zawodowego, ustalonych dla danego zawodu przez dyrektora szkoły w szkolnym planie nauczania.

Wykres 4. Sposób opracowywania programu nauczania dla zawodu – dyrektorzy i nauczyciele (2013 r.)

Zdaniem nauczycieli indywidualnie programy nauczania były opracowywane w co dwunastej szkole policealnej (8%), w co dziesiątym technikum (10%) i w co siódmej zasadniczej szkole zawodowej

(15%). Tym samym, jak twierdzą pytani nauczyciele zbiorowe opracowywanie programów nauczania najrzadziej realizowane jest w zasadniczych szkołach zawodowych (85% wskazań wobec 91% wskazań dla szkół policealnych i 90% wskazań dla techników).

Wskazania dyrektorów są nieco odmienne, szczególnie w odniesieniu do techników, ponieważ według nich program nauczania jest opracowywany indywidualnie jedynie w co dwudziestej szkole (6%).

W większości badanych szkół przeprowadzono **modyfikację szkolnego planu nauczania** dla klasy pierwszej, rozpoczynającej naukę w roku szkolnym 2013/2014 (w stosunku do szkolnego planu nauczania z poprzedniego roku szkolnego). Pytanie o zakres modyfikacji zadano w drugim etapie monitorowania.

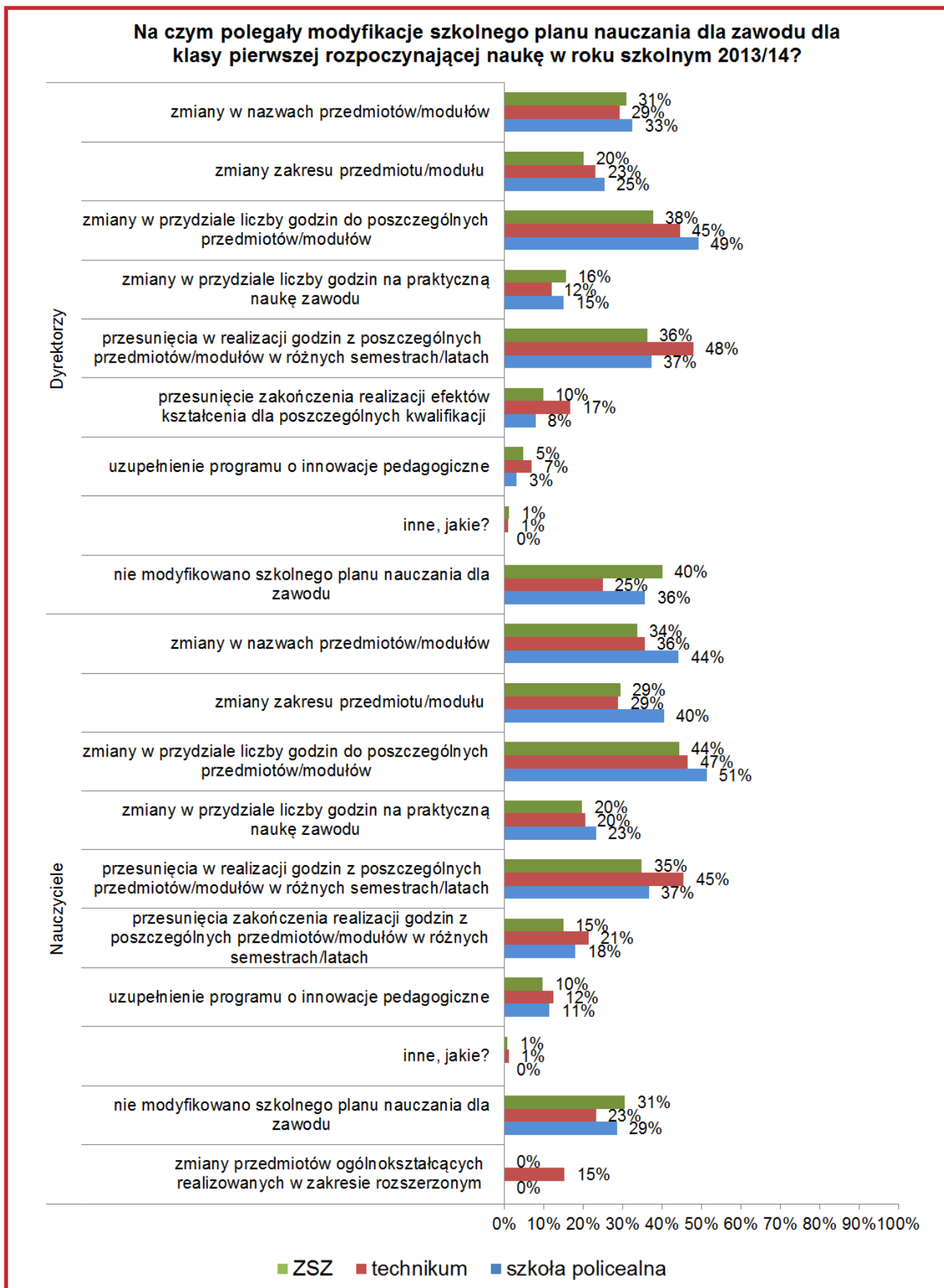
Dyrektorzy i nauczyciele wszystkich typów szkół najczęściej dokonywali *przesunięć* w realizacji godzin z *poszczególnych przedmiotów/modułów w różnych semestrach/latach* oraz zmieniali *przydział liczby godzin do poszczególnych przedmiotów/modułów*.

Prawie 1/3 dyrektorów i nieco więcej nauczycieli stwierdziło, że w szkole dokonano *zmian w nazwach przedmiotów/modułów*.

Modyfikacje dotyczyły także zakresu *przedmiotów/modułów*. Wskazało to około 25% dyrektorów i mniej niż 1/3 nauczycieli. Wyjątek stanowili nauczyciele szkół policealnych – ten zakres zmian wskazało czterech na dziesięciu nauczycieli.

Ponad jedna trzecia dyrektorów ZSZ (40%) i szkół policealnych (36%) a także 25% dyrektorów techników *nie modyfikowała szkolnego planu nauczania*.

Wykres 5. Sposoby modyfikacji szkolnego planu nauczania – dyrektorzy i nauczyciele (2014 r.)

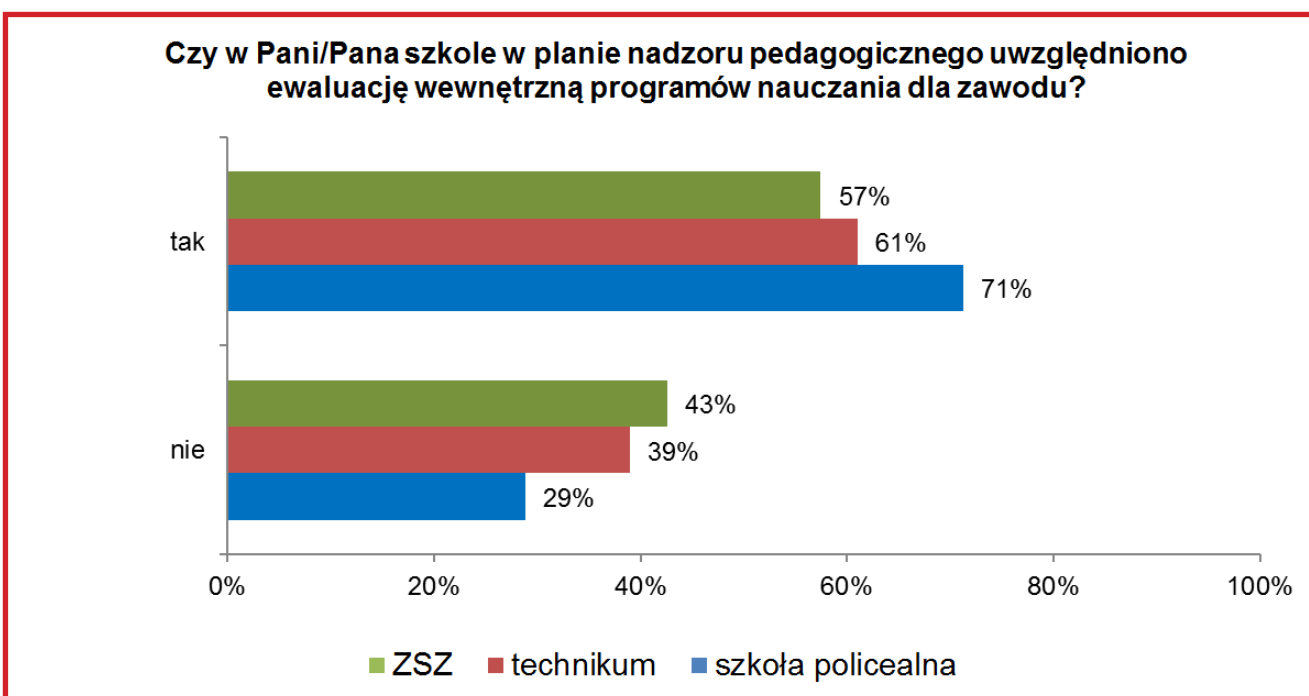

Ewaluacja wewnętrzna programów nauczania dla zawodu w planie nadzoru pedagogicznego

W drugim etapie monitorowania zapytano dyrektorów i nauczycieli o ewaluację wewnętrzną programów nauczania. Ewaluacja ta była szczególnie ważna, gdyż, zgodnie z zapisami prawa, programy nauczania opracowywane są przez zespoły nauczycieli.

Prawie trzy czwarte (71%) dyrektorów szkół policealnych *uwzględnia ewaluację wewnętrzną programów nauczania dla zawodu w planie nadzoru pedagogicznego*. Takiej odpowiedzi udzieliło również 61% dyrektorów techników i 57% dyrektorów ZSZ.

Wykres 6. Uwzględnienie w ewaluacji wewnętrznej programów nauczania dla zawodu w opinii dyrektorów (2014 r.)

Dyrektorzy, którzy uwzględnili w planie nadzoru pedagogicznego **ewaluację wewnętrzną programów nauczania** dla zawodu najczęściej przeprowadzają ją w zakresie *przypisania liczby godzin do przedmiotów/modułów* (79% dyrektorów ZSZ i 78% dyrektorów techników) oraz w zakresie *realizacji podstaw programowych kształcenia w zawodach* (odpowiednio 72% i 77%). Natomiast dyrektorzy szkół policealnych dokonują ewaluacji programów najczęściej w tym samym zakresie, ale inna jest częstość tych wskazań (82% - *realizacja PPKZ*; 71% - *przypisanie liczby godzin do przedmiotów/modułów*). Udzielone odpowiedzi wykazują różnice wynoszące od 1 do 10 punktów procentowych.

Odpowiedzi nauczycieli w części były podobne do odpowiedzi dyrektorów. Największa różnica występuje w przypadku szkół policealnych, gdzie częściej wskazywano na *przypisanie liczby godzin do przedmiotów/modułów* (67%) i *przypisanie efektów kształcenia do przedmiotów/modułów* (66%) niż *realizacja PPKZ* (54%). Warto zauważyć, że nauczyciele wskazywali również odpowiedź *nie przeprowa-*

dzono ewaluacji programów nauczania (ZSZ: 7%; technikum: 6%; szkoła policealna: 4%), podczas gdy wyboru tej odpowiedzi dokonało tylko 1% dyrektorów techników.

Tabela 4. Zakres przeprowadzenia ewaluacji wewnętrznej programów nauczania - dyrektorzy i nauczyciele (2014 r.)

	Zasadnicze szkoły zawodowe		Technika		Szkoły policealne	
	D	N	D	N	D	N
realizacja podstaw programowych kształcenia w zawodach dla pierwszej kwalifikacji	72%	67%	77%	70%	82%	54%
przypisanie liczby godzin do przedmiotów/modułów	79%	57%	78%	61%	71%	67%
przypisanie efektów kształcenia do przedmiotów/modułów	57%	48%	61%	55%	56%	66%
przdział liczby godzin do efektów kształcenia	54%	37%	56%	43%	51%	48%
przdział liczby godzin do praktycznej nauki zawodu	57%	28%	47%	30%	43%	37%
kolejność realizacji efektów kształcenia	45%	36%	45%	41%	28%	41%
uszczegółowienie efektów kształcenia	32%	32%	27%	32%	34%	39%
Inny, jaki?	0%	0%	0%	0%	0%	0%
nie przeprowadzono	0%	7%	1%	6%	0%	4%

Warto także zwrócić uwagę na różnice w odpowiedziach dyrektorów i nauczycieli (w tabeli zaznaczono te sytuacje kolorem).

Realizacja efektów kształcenia w zakresie języka obcego ukierunkowanego zawodowo

Wyróżnienie w podstawie programowej kształcenia w zawodach, wśród efektów kształcenia wspólnych dla wszystkich zawodów, grupy efektów dotyczących języka obcego ukierunkowanego zawodowo nałożyło na szkoły podjęcie decyzji związanych z:

- uszczegółowieniem efektów kształcenia z dostosowaniem do specyfiki nauczanego zawodu,
- ustaleniem sposobu realizacji efektów kształcenia w zakresie JOZ.

W 2013 roku w ponad 90% szkół efekty kształcenia w zakresie JOZ realizowane są **w ramach osobnego przedmiotu/modułu** (odpowiednio: 88% dyrektorów ZSZ, 94% dyrektorów techników oraz 93% dyrektorów szkół policealnych). Rok później, w szkołach zawodowych wszystkich typów, częściej efekty kształcenia w zakresie JOZ realizowane są **w ramach wybranych przedmiotów/modułów** lub **w ramach osobnego przedmiotu/modułu oraz wybranych przedmiotów/modułów**.

Tabela 5. Sposoby realizacji efektów kształcenia w zakresie języka obcego ukierunkowanego zawodowo – dyrektorzy

	Zasadnicza szkoła zawodowa		Technikum		Szkoła policealna	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
w ramach osobnego przedmiotu/modułu	88%	75%	94%	79%	93%	79%
w ramach wybranych przedmiotów/modułów	9%	15%	2%	13%	3%	13%
w ramach osobnego przedmiotu/modułu oraz wybranych przedmiotów/modułów	3%	10%	4%	8%	4%	8%

Realizacja efektów kształcenia w zakresie JOZ w ramach osobnego przedmiotu/modułu powoduje, że nauczyciel prowadzący te zajęcia musi mieć kwalifikacje do nauczania języka obcego. W prawie wszystkich szkołach są to nauczyciele języka obcego nowożytnego. Dlatego niezwykle ważna jest współpraca tych nauczycieli z nauczycielami kształcenia zawodowego.

Pierwszy i drugim etapie monitorowania zapytano dyrektorów i nauczycieli o **współpracę związaną z JOZ**.

Na przestrzeni dwóch lat znacząco zwiększyła się liczba szkół, w których nauczyciele prowadzący zajęcia w zakresie JOZ współpracują z nauczycielami kształcenia zawodowego. W zasadniczych szkołach zawodowych wzrost ten wynosi z 68 do 90%, w technikum – z 73 do 93%, w szkołach policealnych – z 73 do 91%.

Tabela 6. Współpraca nauczycieli prowadzących zajęcia w zakresie JOZ z nauczycielami kształcenia zawodowego – nauczyciele

	Zasadnicza szkoła zawodowa		Technikum		Szkoła policealna	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Tak	68%	90%	75%	93%	73%	91%
Nie	32%	10%	25%	7%	27%	9%

Jednocześnie, w 2013 roku, dyrektorzy szkół mieli nieco odmienne od nauczycieli kształcenia zawodowego opinie w odniesieniu do współpracy nauczycieli. W szkołach policealnych, 88% dyrektorów wybrało odpowiedź TAK, w technikum – 84%, a w zasadniczych szkołach zawodowych – 78%.

W dwóch pierwszych etapach monitorowania, zapytano nauczycieli kształcenia zawodowego o formy współpracy z nauczycielami, którzy prowadzą zajęcia w zakresie JOZ.

W poniższej tabeli porównane są te formy, które pojawiły się w kafeteriach w obu etapach monitorowania.

Tabela 7. Formy współpracy nauczycieli kształcenia zawodowego z nauczycielami, którzy prowadzą zajęcia w zakresie JOZ – nauczyciele

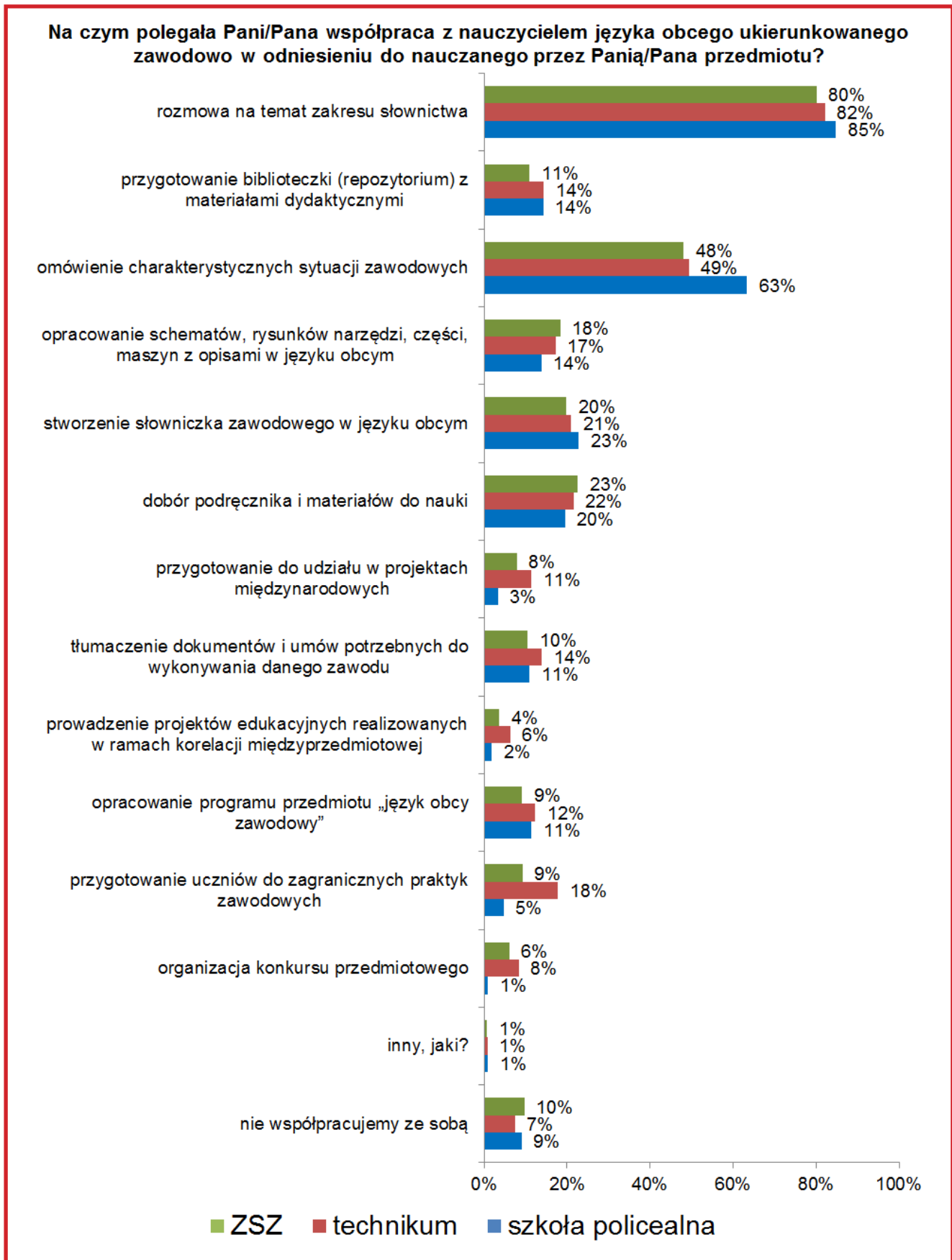
	Zasadnicza szkoła zawodowa		Technikum		Szkoła policealna	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
rozmowa na temat zakresu słownictwa	58%	80%	56%	82%	57%	85%
przygotowanie biblioteczeki z materiałami dydaktycznymi	10%	11%	12%	14%	7%	14%
omówienie charakterystycznych sytuacji zawodowych	32%	48%	32%	49%	36%	63%

Zarówno w 2013 roku, jak i rok później, nauczyciele kształcenia zawodowego stwierdzili, że najczęściej **współpracują** z nauczycielami prowadzącymi zajęcia w zakresie JOZ **pod kątem zakresu słownictwa specjalistycznego dla danego zawodu**. W roku 2014, odpowiedź tę wybrało 80% nauczycieli zasadniczych szkół zawodowych, 82% nauczycieli techników oraz 85% nauczycieli szkół policealnych. W 2013 roku, nauczyciele wybierali tę odpowiedź znacznie rzadziej.

Zmianę w liczbie wskazań, między 2013 i 2014 rokiem, widać też w przypadku odpowiedzi **omówienie charakterystycznych sytuacji zawodowych**. W 2014 roku, nauczyciele wszystkich typów szkół częściej wybierali tę opcję.

W drugim etapie monitorowania, nauczyciele mieli do wyboru więcej możliwości wskazywania form współpracy. Wyniki wskazuje poniższy wykres.

Wykres 7. Formy współpracy nauczycieli kształcenia zawodowego z nauczycielami, którzy prowadzą zajęcia w zakresie JOZ – nauczyciele (2014 r.)

Oprócz wymienionych w kafeterii form współpracy z nauczycielami języka obcego, w roku 2013, nauczyciele wskazywali najczęściej na:

- „opracowanie schematów, rysunków narzędzi, części, maszyn z opisami w języku obcym”;
- „stworzenie słowniczka zawodowego w języku obcym”;
- „opracowanie programu przedmiotu język obcy zawodowy”;
- „platforma e-learningowa”;
- „przygotowanie uczniów do zagranicznych praktyk zawodowych, organizacja konkursu przedmiotowego”;
- „realizacja projektów edukacyjnych realizowanych w ramach korelacji międzyprzedmiotowej”;
- „warsztaty z programami użytkowymi”;
- „tłumaczenie dokumentów i umów potrzebnych do wykonywania danego zawodu”;
- „dobór podręcznika i materiałów do nauki”.

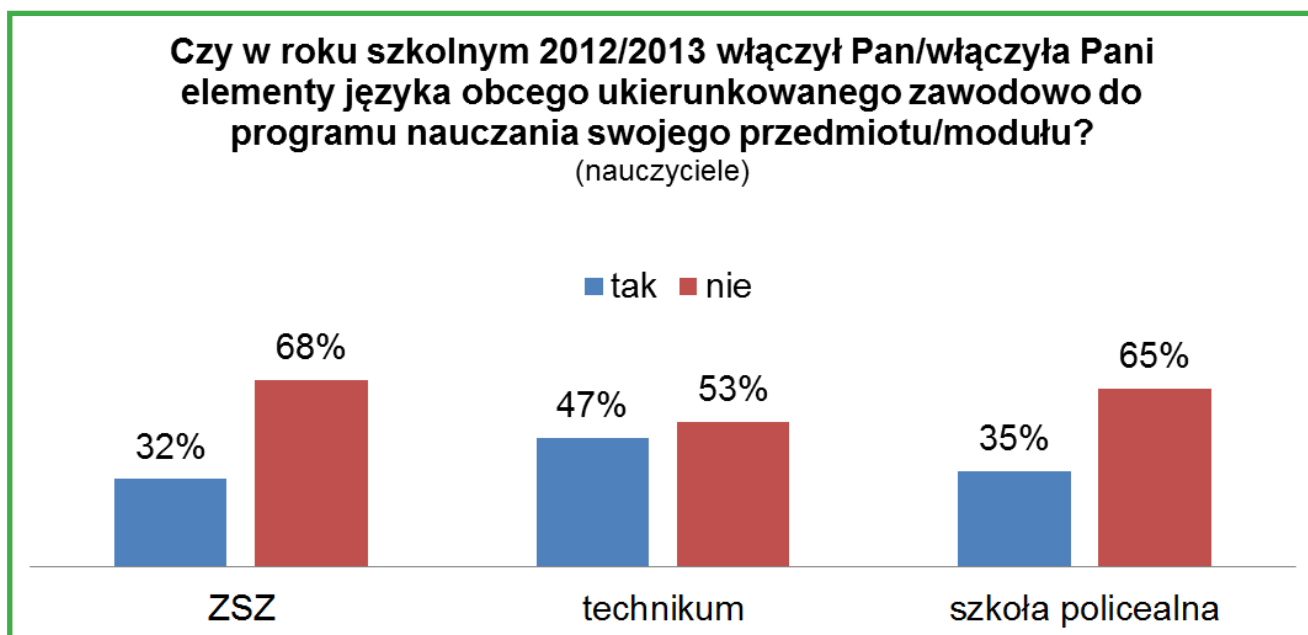
Jak już wspomniano, w co trzeciej zasadniczej szkole zawodowej oraz w co czwartym technikum i w co czwartej szkole policealnej współpraca między nauczycielami przedmiotów zawodowych a nauczycielami języka obcego ukierunkowanego zawodowo nie występuje. Nauczyciele tłumaczą to na różne sposoby. Najczęściej wskazywane przyczyny braku współpracy to:

- „brak nauki języka obcego branżowego w szkole w danym roku szkolnym”;
- „brak informacji o możliwości współpracy”;
- „brak konieczności współpracy”;
- „brak oczekiwań ze strony uczniów”;
- „rozpoczęcie nauki języka obcego w wyższych klasach, a dany przedmiot zawodowy, którego uczy nauczyciel, nauczany jest w klasach niższych”.

W trakcie pierwszego monitorowania zapytano nauczycieli kształcenia zawodowego, czy włączyli elementy JOZ do programu nauczania swojego przedmiotu/modułu.

Średnio czterech na dziesięciu nauczycieli (42%) stwierdziło, że w roku szkolnym 2012/2013 włączyła podczas nauczania swojego przedmiotu/modułu elementy języka obcego ukierunkowanego zawodowo.

Wykres 8. Włączenie elementów języka obcego ukierunkowanego zawodowo do programu nauczania przedmiotu /modułu? – nauczyciele (2013 r.)

Realizacja efektów kształcenia w zakresie kompetencji personalnych i społecznych

Wyróżnienie w podstawie programowej kształcenia w zawodach efektów kształcenia w zakresie kompetencji personalnych i społecznych miało na celu m.in. przygotowanie uczniów do radzenia sobie ze zmianami zachodzącymi w otoczeniu gospodarczo-społecznym, na które wpływają w szczególności: idea gospodarki opartej na wiedzy, globalizacja procesów gospodarczych i społecznych, rosnący udział handlu międzynarodowego, mobilność geograficzna i zawodowa, nowe techniki i technologie, a także wzrost oczekiwań pracodawców w zakresie poziomu wiedzy i umiejętności pracowników⁹.

W pierwszym i drugim etapie monitorowania zadano pytania dotyczące kształtowania kompetencji personalnych i społecznych dyrektorom szkół oraz nauczycielom.

Tabela 8. Sposoby realizacji efektów kształcenia w zakresie kompetencji personalnych i społecznych – dyrektorzy

	Zasadnicza szkoła zawodowa		Technikum		Szkoła policealna	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
w ramach osobnego przedmiotu/modułu	5%	14%	6%	8%	11%	19%
w ramach wybranych przedmiotów/modułów	92%	73%	90%	83%	75%	64%
w ramach osobnego przedmiotu/modułu oraz wybranych przedmiotów/modułów	3%	13%	4%	9%	14%	17%

⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 lutego 2012 roku w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach

W 2013 roku dyrektorzy ogółem zadeklarowali, że kształtowanie **kompetencji personalnych i społecznych** w zdecydowanej większości, bo w blisko dziewięciu na dziesięć monitorowanych szkół (89%) było zaplanowane **w ramach wybranych przedmiotów/modułów**, w 6% przypadków w ramach osobnego przedmiotu/modułu. W ramach wybranych przedmiotów/modułów kompetencje personalne i społeczne były realizowane znacznie częściej w ZSZ i technikach (odpowiednio 92% i 90%), niż w szkołach policealnych (75%).

Rok później dyrektorzy znacznie **rzadziej wybierali tę odpowiedź** (odpowiednio: 73% dyrektorów ZSZ, 83% dyrektorów techników oraz 64% dyrektorów szkół policealnych).

Takie samo pytanie, w 2014 roku, zadano nauczycielom kształcenia zawodowego. Odpowiedzi ich były zbliżone do odpowiedzi dyrektorów. Opcję „**w ramach wybranych przedmiotów/modułów**” wybrało 72% nauczycieli ZSZ, 77% nauczycieli techników i 65% nauczycieli szkół policealnych.

Dodatkowo, w obu ww. etapach monitorowania zapytano nauczycieli kształcenia zawodowego, czy na zajęciach kształtują kompetencje personalne i społeczne uczniów.

W 2013 roku prawie wszyscy **nauczyciele**, którzy wzięli udział w monitorowaniu (96%) **przyznali, że kształtowali kompetencje personalne i społeczne uczniów** podczas realizacji swoich zajęć. Rok później, taką deklarację złożyło 99% nauczycieli.

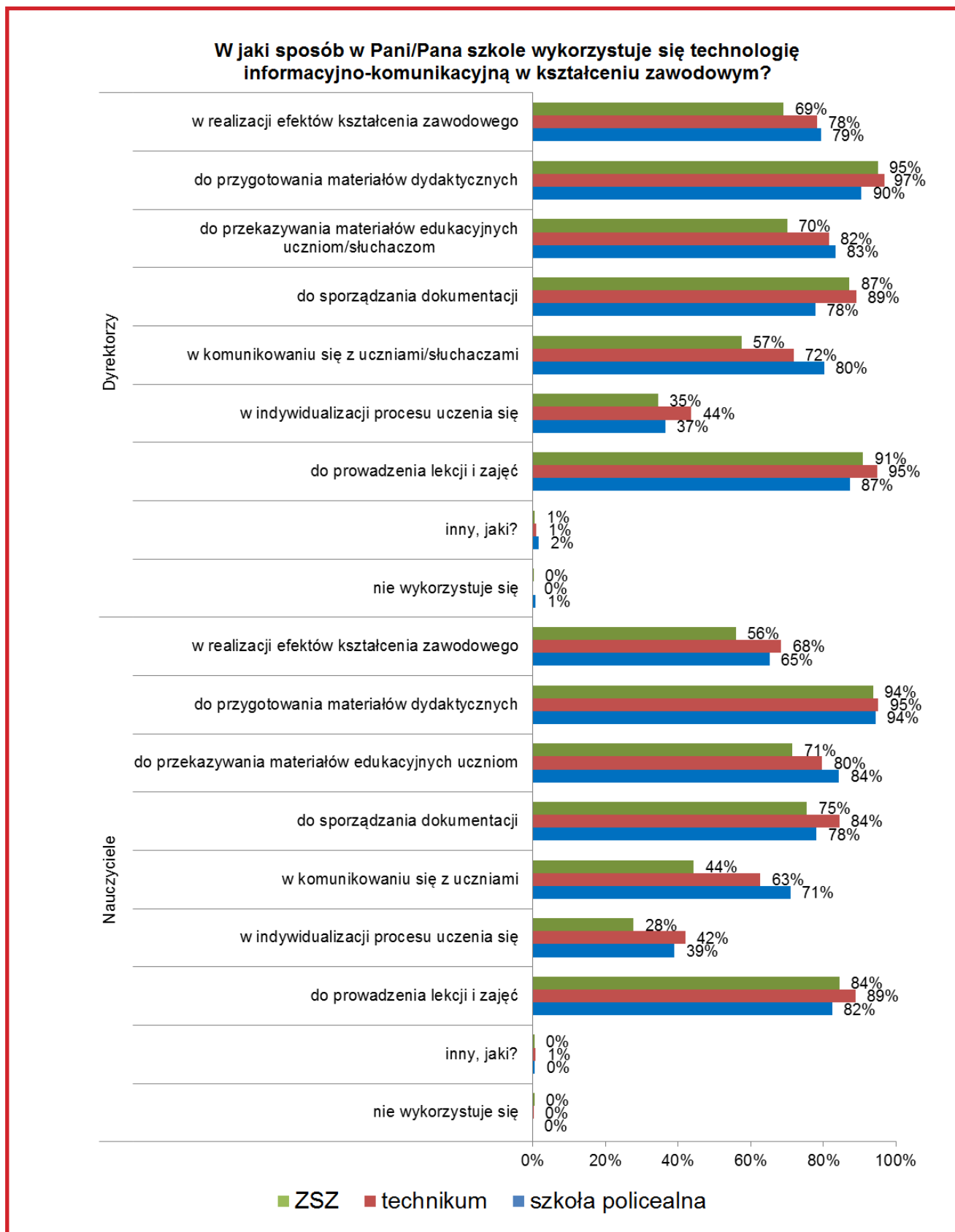
Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnej w szkole zawodowej

W drugim etapie monitorowania zapytano dyrektorów i nauczycieli kształcenia zawodowego o wykorzystanie w pracy technologii informacyjno-komunikacyjnej (TIK). Zagadnienie to jest szczególnie ważne w perspektywie przygotowywania e-zasobów do kształcenia zawodowego oraz wykorzystania zasobów opracowanych w projekcie „Model systemu wdrażania i upowszechniania kształcenia na odległość w uczeniu się przez całe życie” dostępnych na stronie internetowej KOWEziU.

W szkołach uczestniczących w monitorowaniu TIK wykorzystywana jest najczęściej do:

- przygotowania materiałów dydaktycznych – tak twierdzi 95% dyrektorów i 94% nauczycieli zasadniczych szkół zawodowych, 97% dyrektorów i 95% nauczycieli techników oraz 90% dyrektorów i 94% nauczycieli szkół policealnych,
- prowadzenia lekcji i zajęć (91% dyrektorów i 84% nauczycieli ZSZ; 95% dyrektorów i 89% nauczycieli techników; 87% dyrektorów i 82% nauczycieli szkół policealnych),
- komunikowania się z uczniami/słuchaczami – najczęściej w szkołach policealnych, a najrzadziej w zasadniczych szkołach zawodowych.

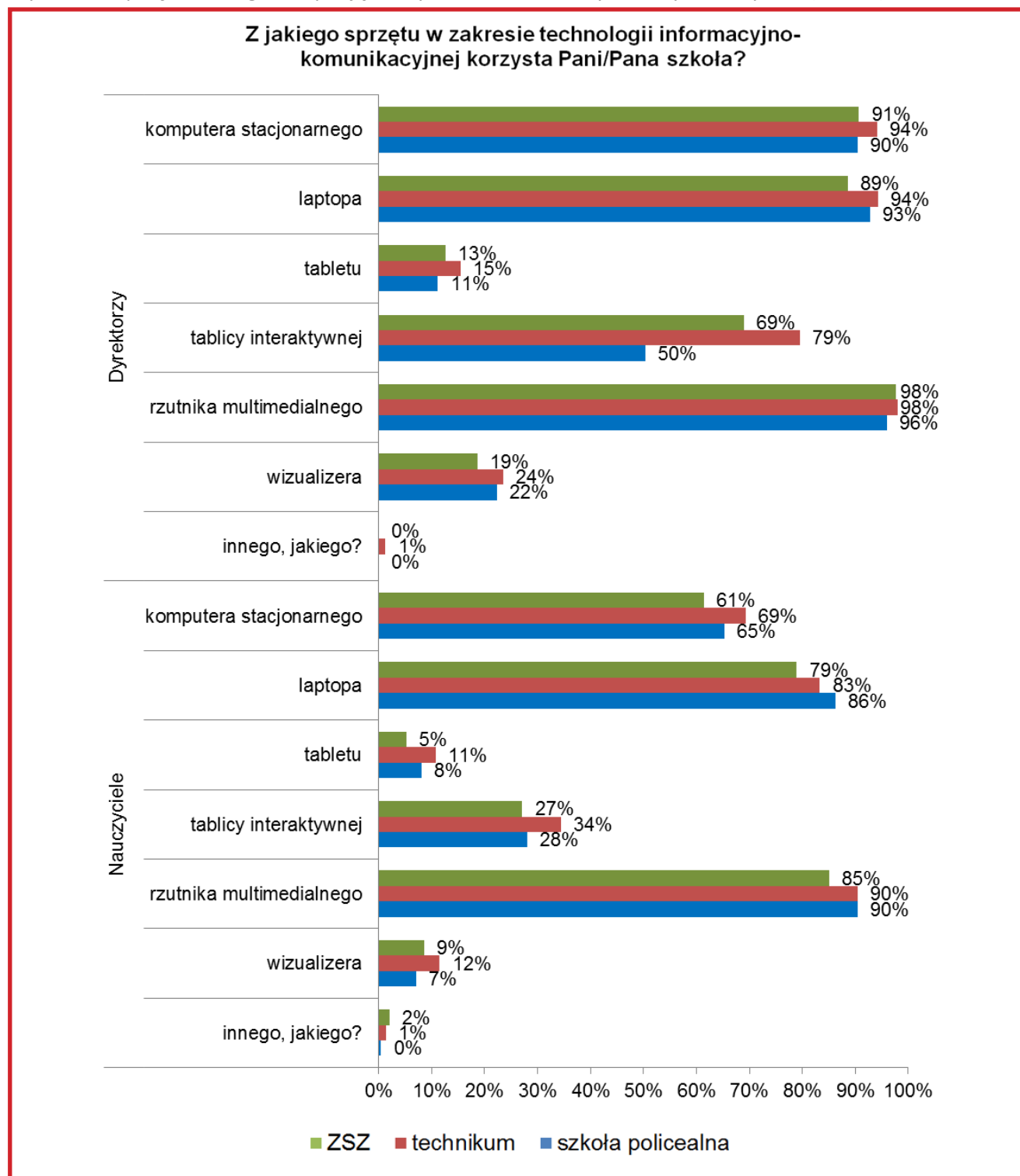
Wykres 9. Sposób wykorzystania TIK w kształceniu zawodowym – dyrektorzy i nauczyciele (2014 r.)

W badanych szkołach używa się różnorodnego sprzętu w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnej.

Najczęściej zaznaczaną odpowiedzią było używanie **rzutnika multimedialnego** (prawie wszyscy dyrektorzy i 90% nauczycieli) oraz **komputera stacjonarnego lub laptopa** (prawie wszyscy dyrektorzy i nieco mniej nauczycieli).

Wykres 10. Sprzęt, z którego korzystają szkoły w zakresie TIK – dyrektorzy i nauczyciele (2014 r.)

Stosunkowo często używana jest też **tablica interaktywna**. Zaznaczyło ją 69% dyrektorów ZSZ, 79% dyrektorów techników i połowa dyrektorów szkół policealnych. Zdecydowanie rzadziej z tablicy inte-

raktywnej korzystają nauczyciele (odpowiednio: 27% nauczycieli ZSZ, 34% nauczycieli techników oraz 28% nauczycieli szkoły policealnej).

Wnioski:

1. W zdecydowanej większości szkół program nauczania dla zawodu opracowywany jest przez zespół nauczycieli.
2. W ponad jednej trzeciej zasadniczych szkół zawodowych i szkół policealnych oraz jednej czwartej techników nie modyfikowano szkolnego planu nauczania.
3. Prawie trzy czwarte dyrektorów szkół policealnych uwzględniła ewaluację wewnętrzną programów nauczania dla zawodu w planie nadzoru pedagogicznego. Takiej odpowiedzi udzieliła również ponad połowa dyrektorów techników i ZSZ.
4. Efekty kształcenia w zakresie JOZ najczęściej realizowane są w ramach osobnego przedmiotu/modułu.
5. W większości szkół wszystkich typów nauczyciele kształcenia zawodowego współpracują z nauczycielami prowadzącymi zajęcia w zakresie JOZ. Najczęstszą formą współpracy jest rozmowa na temat zakresu słownictwa. Coraz częściej nauczyciele omawiają wspólnie charakterystyczne sytuacje zawodowe.
6. Niektórzy nauczyciele kształcenia zawodowego włączają elementy JOZ do nauczanego przedmiotu/modułu. Najczęściej robią to nauczyciele technikum.
7. Prawie wszyscy nauczyciele kształcenia zawodowego kształtują na swoich zajęciach kompetencje personalne i społeczne uczniów.
8. We wszystkich typach szkół, dyrektorzy coraz rzadziej wskazują, że KPS są realizowane w ramach wybranych przedmiotów/modułów.
9. Prawie wszyscy dyrektorzy i nauczyciele kształcenia zawodowego wykorzystują w swojej pracy technologię komunikacyjno-informacyjną. Najczęściej do przygotowywania materiałów dydaktycznych oraz prowadzenia lekcji i zajęć.

W ramach **Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój** planowane są następujące działania powiązane z programami nauczania dla zawodu:

- dokonanie przeglądu klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego pod kątem uwzględnienia oczekiwań partnerów społecznych właściwych dla zawodów szkolnictwa zawodowego,

- przegląd i aktualizacja we współpracy z partnerami społecznymi podstaw programowych kształcenia w zawodach i innych treści kształcenia zawodowego, a w konsekwencji przygotowanie nowych przykładowych programów nauczania dla zawodów,
- tworzenie i upowszechnianie multimedialnych e-zasobów i e-podręczników do kształcenia zawodowego, w tym do języka obcego ukierunkowanego zawodowo.

WARUNKI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO, W TYM KSZTAŁCENIA PRAKTYCZNEGO

Nowoczesne kształcenie zawodowe wymaga ciągłych inwestycji w sprzęt niezbędny do realizacji procesu kształcenia. Wyposażenie szkół prowadzących kształcenie zawodowe jest jednym z kluczowych czynników dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy.

3. WARUNKI REALIZACJI KSZTAŁCENIA W ZAWODZIE

Szkoła podejmująca kształcenie w zawodzie introligator powinna posiadać następujące pomieszczenia dydaktyczne:

- 1) pracownię technologii introligatorstwa, wyposażoną w: stanowisko komputerowe dla nauczyciela z dostępem do Internetu, stanowiska komputerowe dla uczniów (jedno stanowisko dla jednego ucznia), drukarki, skanery i plotery (po jednym urządzeniu na cztery stanowiska komputerowe), pakiet programów biurowych, programy komputerowego wspomagania projektowania (Computer Aided Design), projektor multimedialny, przyrządy kontrolno-pomiarowe (jeden zestaw dla czterech uczniów), plansze i prezentacje multimedialne do ilustrowania procesów poligraficznych, plansze i prezentacje ilustrujące procesy introligatorskie i wykończeniowe, plansze i prezentacje multimedialne ilustrujące zasady działania maszyn introligatorskich i wykończeniowych, katalogi i foldery maszyn introligatorskich i wykończeniowych, instrukcje obsługi maszyn introligatorskich i wykończeniowych, wzorniki i katalogi materiałów introligatorskich, standardy jakości produkcji poligraficznej, półprodukty i produkty poligraficzne;
- 2) warsztaty szkolne, wyposażone w: stanowiska wykonywania druków luźnych (jedno stanowisko dla ośmiu uczniów), stanowiska wykonywania opraw (jedno stanowisko dla ośmiu uczniów), narzędzia do obsługi maszyn i urządzeń introligatorskich (jeden zestaw na stanowisko), przyrządy kontrolno-pomiarowe (jeden zestaw na stanowisko), instrukcje stanowiskowe (jeden zestaw na stanowisko). Stanowiska powinny być wyposażone w maszyny i urządzenia do wykonywania druków luźnych oraz maszyny i urządzenia do wykonywania opraw.

Kształcenie praktyczne może odbywać się w: pracowniach i warsztatach szkolnych, placówkach kształcenia praktycznego oraz podmiotach stanowiących potencjalne miejsce zatrudnienia absolwentów szkół kształcących w zawodzie.

Ogólne zapisy dotyczące wyposażenia pracowni i warsztatów zawarte są w podstawie programowej kształcenia w zawodach, w części III określającej opis kształcenia w poszczególnych zawodach, w tym m.in. warunki realizacji kształcenia w zawodach.

W projekcie „Doskonalenie podstaw programowych kluczem do modernizacji kształcenia zawodowego”, w 2013 roku opracowano opisy rekomendowanego wyposażenia. Materiał ten został przygotowany na potrzeby Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój i jest dostępny na stronie internetowej KOWEziU wśród produktów projektu.

Tezy:

- Szkoły, które prowadzą kształcenie w zawodach posiadają odpowiednią bazę technodydaktyczną, zgodną z zapisami PPKZ.
- Szkoły zawodowe są systematycznie doposażane.
- Praktyczna nauka zawodu odbywa się przede wszystkim w rzeczywistych warunkach pracy.

Baza technodydaktyczna szkół zawodowych

W początkowym okresie wdrażania nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach niezwykle ważne było pytanie o to, czy baza technodydaktyczna odpowiada opisanym w części III PPKZ warunkom. Pytania o to zadawano w dwóch pierwszych etapach monitorowania, zarówno dyrektorom szkół, jak i nauczycielom.

Tabela 9. Szkoły, których baza technodydaktyczna odpowiada warunkom opisanym w PPKZ – dyrektorzy i nauczyciele¹⁰

	Dyrektorzy szkół		Nauczyciele kształcenia zawodowego	
	2013	2014	2013	2014
Zasadnicza szkoła zawodowa	62% (31% częściowo)	33% (62% częściowo)	86%	37% (62% częściowo)
Technikum	72% (26% częściowo)	33% (68% częściowo)	86%	33% (67% częściowo)
Szkoła policealna	89% (11% częściowo)	53% (46% częściowo)	96%	60% (39% częściowo)

Wyposażenie pracowni i warsztatów, w których odbywa się proces kształcenia w zawodzie i w których nauczyciele zawodu kształtują kompetencje zawodowe uczniów, zdaniem większości nauczycieli **odpowiada, w całości lub częściowo, wyposażeniu opisanemu w podstawie programowej kształcenia w zawodzie.**

Jednak część dyrektorów i nauczycieli odpowiedziała, że baza technodydaktyczna w ich szkole nie odpowiada zapisom PPKZ. Odpowiednio:

- w 2013 roku: 31% dyrektorów i 14% nauczycieli zasadniczych szkół zawodowych, 26% dyrektorów i 14% nauczycieli techników oraz 11% dyrektorów i 4% nauczycieli szkół policealnych,
- w 2014 roku: 3% dyrektorów i 2% nauczycieli zasadniczych szkół zawodowych, 0% dyrektorów i 1% nauczycieli techników oraz nikt ze szkół policealnych¹¹.

W pierwszym etapie monitorowania, dodatkowo, zapytano nauczycieli, gdzie odbywają się zajęcia, dla których szkoła nie posiada odpowiedniego wyposażenia.

¹⁰ W kwestionariuszu ankiety dla nauczycieli, w 2013 roku, w kafeterii nie było możliwości wyboru opcji „inne”.

¹¹ W kwestionariuszu z 2014 roku respondenci mieli do wyboru większe możliwości udzielenia odpowiedzi: przewyższa zalecane warunki, odpowiada w pełni, odpowiada w większej części, odpowiada w mniejszej części, nie odpowiada, nie wiem. W 2013 roku kafeteria zawierała zapisy: tak, nie, częściowo.

Tabela 10. Miejsca odbywania zajęć, dla których szkoła nie posiada wyposażenia – nauczyciele (2013 r.)

	Nauczyciele zasadniczych szkół zawodowych	Nauczyciele technikum	Nauczyciele szkół policealnych
u pracodawców	79%	71%	13%
w CKZiU	5%	2%	4%
w CKU	5%	3%	1%
w CKP	23%	28%	1%
w parku technologicznym	4%	4%	0%
na uczelni	0%	11%	0%

Zdaniem **nauczycieli** zasadniczych szkół zawodowych i techników, **jeśli baza technodydaktyczna szkoły nie odpowiada warunkom opisanym w podstawie programowej**, to zajęcia odbywają się najczęściej u pracodawców – 79 i 71% wskazań oraz w CKP – 23 i 28% wskazań.

Odmienna sytuacja jest w szkołach policealnych. 13% nauczycieli wskazało pracodawców jako miejsce odbywania zajęć, w przypadku, gdy szkoła nie posiada wystarczającego wyposażenia. Może to być związane z faktem, że tylko 4% nauczycieli szkół policealnych w 2013 roku i 1% w roku 2014 przyznało, że ich szkoła nie posiada wystarczającego wyposażenia.

Warto podkreślić, że tylko nauczyciele techników (11%) wskazali **uczelnie** jako miejsce odbywania zajęć, w przypadku, gdy szkoła nie posiada wystarczającego wyposażenia.

Nieco inne są opinie dyrektorów szkół na ten temat. Zdaniem dyrektorów ZSZ, **jeśli baza technodydaktyczna szkoły nie odpowiada warunkom opisanym w podstawie programowej**, to zajęcia odbywają się u pracodawców (38%), w CKP (8%), w CKU (3%) i w CKZiU (1%). Zdaniem dyrektorów techników zajęcia, w analogicznej sytuacji, odbywają się u pracodawców (13%), w CKP (12%) i na uczelni (2%).

Rozwój bazy technodydaktycznej

Nowoczesne kształcenie zawodowe wymaga stałego aktualizowania wyposażenia. Dlatego kwestie **doposażenia** pojawiły się w dwóch pierwszych etapach monitorowania.

Tabela 11. Doposażenie szkół – dyrektorzy

	TAK		NIE		CZĘŚCIOWO	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Zasadnicza szkoła zawodowa	45%	34%	55%	33%	-	32%
Technikum	53%	46%	47%	19%	-	34%
Szkoła policealna	70%	52%	30%	21%	-	26%

Tabela 12. Dopusażenie szkół – nauczyciele

	TAK		NIE		CZĘŚCIOWO	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Zasadnicza szkoła zawodowa	56%	35%	44%	23%	-	34%
Technikum	59%	44%	41%	15%	-	37%
Szkoła policealna	71%	55%	29%	11%	-	28%

Największe powody do zadowolenia wydają się mieć dyrektorzy i nauczyciele szkół policealnych. W tym typie szkół można zaobserwować najwyższe wskazania odnośnie doposażenia szkół (70% wskazań dyrektorów i 71% wskazań nauczycieli w 2013 roku). Ponad ¾ dyrektorów i nauczycieli szkół policealnych, w 2014 roku, stwierdziło, że ich szkoła została doposażona lub doposażona częściowo.

Zdaniem dyrektorów techników i zasadniczych szkół zawodowych, w 2013 roku, szkoła została doposażona w ok. połowie przypadków (45% wskazań dyrektorów ZSZ i 53% wskazań dyrektorów techników).

W 2014 roku zasadnicze szkoły zawodowe zostały doposażone lub doposażone częściowo zdaniem 66% dyrektorów i nauczycieli. Takich odpowiedzi udzieliło 80% dyrektorów i nauczycieli techników.

W 2014 roku więcej, niż rok wcześniej, szkół dostało doposażonych.

W dwóch pierwszych etapach monitorowania zapytano dyrektorów szkół o źródła finansowania doposażenia.

W pierwszym etapie monitorowania szkoły wszystkich typów najczęściej wskazywały, że doposażenie było sfinansowane przez **organ prowadzący szkołę**.

W drugim etapie monitorowania, w wyniku analizy kategorii „inne” z poprzedniego etapu, rozszerzono kategorie. W większości badanych szkół zawodowych **doposażenie szkoły** w związku z wdrażaniem nowej podstawy programowej było finansowane najczęściej **ze środków własnych szkoły**. Tak stwierdziło 71% dyrektorów ZSZ, 73% dyrektorów techników oraz 58% dyrektorów szkół policealnych. W następnej kolejności wskazano na środki organu prowadzącego. Tak zadeklarowało 55% dyrektorów ZSZ; 56% dyrektorów techników; 68% dyrektorów szkół policealnych.

W obu etapach monitorowania około połowa dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych i techników wskazała, że doposażenie było sfinansowane **ze środków Unii Europejskiej**. Dyrektorzy szkół policealnych znacznie rzadziej (odpowiednio 11 i 18%) wybrało tę opcję.

Tabela 13. Źródła finansowania doposażenia – dyrektorzy

	2013			2014		
	ZSZ	T	SP	ZSZ	T	SP
Środki Unii Europejskiej	45%	48%	11%	46%	50%	18%
Środki organu prowadzącego szkołę	68%	64%	92%	55%	56%	68%
Inne	34%	31%	14%	2%	2%	0%
Środki własne szkoły	18% ¹²	24%	11%	71%	73%	58%
Środki pracodawców	11%	6%	2%	9%	6%	3%

Z udzielonych odpowiedzi wynika także, że prawie wszyscy dyrektorzy nadal planują rozwój bazy technodydaktycznej. Odpowiedziało tak 96% dyrektorów techników, 90% dyrektorów ZSZ oraz 87% dyrektorów szkół policealnych.

Kształcenie zawodowe praktyczne

W procesie monitorowania, w aspekcie warunków kształcenia zapytano dyrektorów i nauczycieli, gdzie jest realizowana praktyczna nauka zawodu¹³.

Odpowiedzi dyrektorów i nauczycieli w 2013 roku o miejsce realizacji praktycznej nauki zawodu prezentuje poniższa tabela.

Tabela 14. Miejsca realizacji praktycznej nauki zawodu – dyrektorzy i nauczyciele (2013 r.)

	Zasadnicza szkoła zawodowa		Technikum		Szkoła policealna	
	D	N	D	N	D	N
u pracodawców	41%	37%	26%	29%	49%	49%
w CKP	12%	12%	8%	8%	1%	1%
w warsztatach szkolnych	19%	23%	11%	14%	2%	3%
w pracowni szkolnej	27%	26%	50%	44%	40%	42%
w pracowni symulacyjnej	2%	1%	6%	4%	5%	3%
w firmie symulacyjnej	0%	0%	0%	1%	1%	2%

Zdaniem dyrektorów ZSZ praktyczna nauka zawodu realizowana jest głównie u pracodawców (41% wskazań) i w pracowni szkolnej (27% wskazań). Nieco rzadziej na warsztatach szkolnych (19% wskazań) i w CKP (12% wskazań). Podobnych odpowiedzi udzielili dyrektorzy szkół policealnych.

¹² Dane zaznaczone kolorem fioletowym są rozbiem kategorii „inne” w 2013 roku.

¹³ Praktyczna nauka zawodu jest organizowana w formie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych.

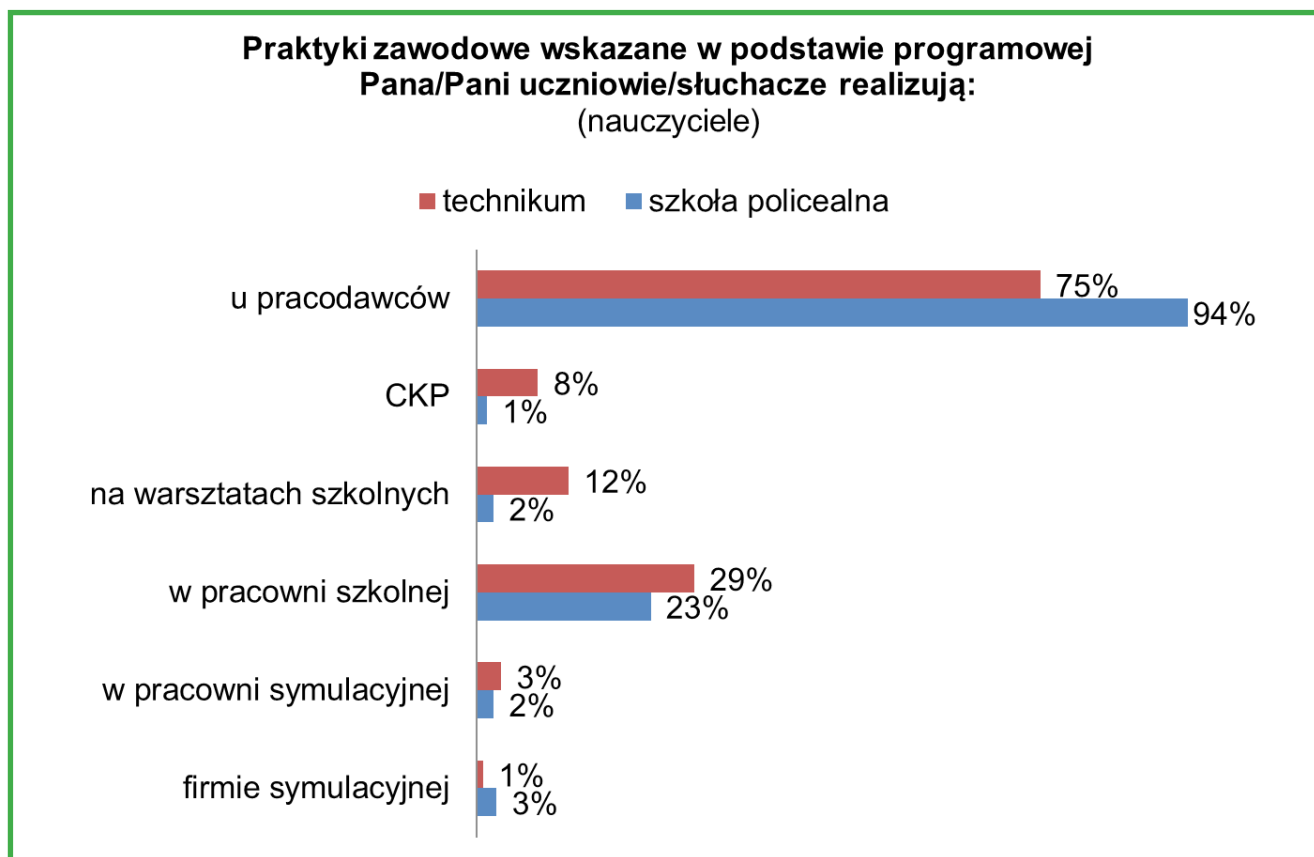

Zdaniem dyrektorów techników praktyczna nauka zawodu jest realizowana głównie w pracowni szkolnej (50% wskazań), rzadziej u pracodawców (26% wskazań) i dość rzadko na warsztatach szkolnych (11%) i w CKP (8%).

Odpowiedzi nauczycieli były zbliżone do wskazań dyrektorów szkół.

W szkołach uczących na poziomie technika, zgodnie z podstawą programową uczniowie/słuchacze zobowiązani są do odbycia **praktyk zawodowych**. O miejsce odbywania praktyk zapytano, w 2013 roku, nauczycieli kształcenia zawodowego.

Wykres 11. Miejsce odbywania praktyk zawodowych – nauczyciele (2013 r.)

Niemalże wszyscy pytani nauczyciele ze szkół policealnych zadeklarowali, że praktyki zawodowe słuchacze ich szkół odbywają u pracodawców, w rzeczywistych warunkach pracy (94%). Odpowiedzi takiej udzieliło 3/4 nauczycieli z techników.

Uczniowie techników nieco częściej niż słuchacze szkół policealnych realizują praktyki w pracowniach szkolnych (odpowiednio 29% dla nauczycieli techników i 23% dla nauczycieli szkół policealnych).

W drugim monitorowaniu zadano dyrektorom i nauczycielom podobne pytania dotyczące miejsca realizacji praktycznej nauki zawodu.

Tabela 15. Miejsca realizacji praktycznej nauki zawodu (2014 r.)¹⁴

	Dyrektorzy szkół						Nauczyciele		
	Kształcenie zawodowe praktyczne			Praktyki zawodowe/ zajęcia praktyczne			Praktyczna nauka zawodu		
	ZSZ	T	SP	ZSZ	T	SP	ZSZ	T	SP
w rzeczywistych warunkach pracy	38%	23%	48%	62%	94%	97%	62%	75%	90%
w CKZiU, CKP	18%	14%	13%	21%	3%	3%	21%	14%	3%
w warsztatach szkolnych	28%	24%	10%	36%	5%	4%	37%	24%	7%
pracowniach szkolnych	67%	85%	89%	32%	7%	11%	46%	56%	64%
w ramach terenowych ćwiczeń praktycznych	5%	14%	12%	3%	3%	0%	4%	12%	8%
w ramach staży zagranicznych	7%	8%	0%	6%	16%	0%	6%	16%	2%
w trakcie zajęć realizowanych w ramach projektów	17%	27%	5%	10%	10%	3%	10%	21%	6%
w ramach wycieczek dydaktycznych	42%	56%	37%	22%	6%	4%	24%	36%	25%

W ZSZ kształcenie zawodowe praktyczne odbywa się najczęściej w *pracowniach szkolnych* (67%), w ramach wycieczek dydaktycznych (42%).

Dyrektorzy **techników** jako miejsce kształcenia zawodowego praktycznego wskazywali najczęściej *pracownie szkolne* (85%) oraz *wycieczki dydaktyczne* (56%).

Natomiast dyrektorzy **szkół policealnych** zaznaczali głównie *pracownie szkolne* (89%) i *rzeczywiste warunki pracy* (48% wskazań).

Dyrektorzy stwierdzili, że bardzo rzadko kształcenie zawodowe praktyczne ma miejsce w *ramach terenowych ćwiczeń praktycznych*, czy *staży zagranicznych*.

Jako miejsce **zajęć praktycznych** odbywających się w monitorowanych ZSZ wskazywano *rzeczywiste warunki pracy* (62%), *warsztaty szkolne* (36%) i *pracownie szkolne* (32%).

W przypadku **techników** i **szkół policealnych** **praktyki zawodowe** odbywają się niemal wyłącznie w *rzeczywistych warunkach pracy* (94% wskazań respondentów techników i 97% szkół policealnych). Bardzo mało wskazań dotyczyło terenowych ćwiczeń praktycznych, staży zagranicznych oraz pracowni lub firm symulacyjnych.

¹⁴ W celu zwiększenia czytelności tabeli usunięto z niej te miejsca, gdzie wskazania wszystkich respondentów były poniżej 10%: szkoła wyższa, park technologiczny, pracownia/firma symulacyjna, inne.

Pytanie o to, gdzie uczniowie odbywają **praktyczną naukę zawodu** zadano również nauczycielom, z tym, że pojęcie to potraktowano jako ogólne, nie rozdzielając praktycznej nauki zawodu na zajęcia praktyczne i praktyki zawodowe. W 9 na 10 szkół policealnych, w trzech czwartych techników i 62% ZSZ przebiega ona w *rzeczywistych warunkach pracy*. Drugą pod względem popularności odpowiedzią były *pracownie szkolne* (szkoły policealne: 64%; technika: 56%; ZSZ: 46%).

Cennym komentarzem do powyższych danych ilościowych mogą być wypowiedzi dyrektorów szkół dotyczące wyposażenia, udzielone w ramach trzeciego etapu monitorowania.

Wymagania stawiane stanowiskom egzaminacyjnym w znacznym stopniu przekraczają możliwości szkoły, szkoła posiłkuje się sprzętem wypożyczanym od zaprzyjaźnionych przedsiębiorstw. Niektóre elementy wskazywane jako możliwe wyposażenie stanowiska egzaminacyjnego są poza możliwościami szkoły a nawet małych i średnich firm branżowych. Przeprowadzenie egzaminu pisemnego z wykorzystaniem systemu informatycznego budzi poważne obawy ze względu na zbyt małą liczbę stanowisk komputerowych, małe pracownie i przestarzały sprzęt.

Doposażyć ośrodki egzaminacyjne lub powołać ośrodki wojewódzkie specjalizujące się w egzaminowaniu w określonych zawodach.

Brak środków na zakup surowców do wykonywania ćwiczeń na zajęciach przez uczniów. Dezorganizacja pracy szkoły w związku z sesyjnością egzaminów zawodowych przeprowadzanych w trakcie roku szkolnego (konieczność wyłączenia pracowni do przeprowadzania części praktycznej, brak dostępu do egzaminatorów).

Szkoła posiada odpowiednią bazę techniczno-dydaktyczną, zapewniającą wysoki poziom nauczania, Wykorzystuje nowoczesne i atrakcyjne dla młodzieży narzędzia dydaktyczne, które powodują rozbudzenie pasji zawodowych i osiąganie przez uczniów wysokich lokat w konkursach i turniejach.

Z obserwacji rynku wynika, że szkoły nie traktują poważnie zapisów podstawy programowej, o wyposażenie zaczynają się martwić przed egzaminem, gdy trzeba mieć odpowiednie wyposażenie ośrodka egzaminacyjnego.

Wnioski:

1. Większość ankietowanych dyrektorów i nauczycieli szkół zawodowych, biorących udział w monitorowaniu potwierdziła, że *baza technodydaktyczna* szkół odpowiada w *większej części* lub *w pełni* zalecanym warunkom.
2. Ponad połowa szkół w okresie wdrażania nowej podstawy programowej została *doposażona*, bądź *doposażona częściowo* ze środków własnych, ze środków organów prowadzących oraz ze środków Unii Europejskiej. Z ankiet wynika także, że szkoły planują dalszy rozwój bazy technodydaktycznej.
3. Kształcenie zawodowe praktyczne najczęściej odbywa się w pracowniach szkolnych oraz w ramach wycieczek dydaktycznych.
4. Praktyki zawodowe oraz zajęcia praktyczne najczęściej są realizowane u pracodawców.

W kolejnej perspektywie finansowej planowane jest wyposażenie/doposażenie szkół i placówek w oparciu o centralnie opracowane wytyczne w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne zapewniające wysoką jakość kształcenia i umożliwiające realizację podstawy programowej kształcenia w zawodach.

EFEKTY KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO

Podstawa programowa kształcenia w zawodach napisana jest językiem efektów kształcenia. Poziom ich osiągnięcia przez uczących się jest mierzony m.in. przez egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie. Dlatego, wprowadzone w 2012 roku zmiany w kształceniu zawodowym objęły także egzaminy zewnętrzne.

Od 2013 roku uczniowie szkół prowadzących kształcenie zawodowe i uczestnicy kwalifikacyjnych kursów zawodowych, którzy rozpoczęli kształcenie po 1 września 2012 r., wg nowej podstawy programowej kształcenia w zawodzie, przystępują do **egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie** według nowych zasad:

- źródłem wymagań egzaminacyjnych jest podstawa programowa kształcenia w zawodach,
- w trakcie egzaminu zdający może potwierdzić osiągnięcie efektów kształcenia określonych dla jednej kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie,
- do egzaminu przystępują uczniowie i słuchacze (w trakcie nauki), absolwenci, osoby po kwalifikacyjnych kursach zawodowych, eksterni,
- egzamin zawodowy składa się z dwóch części:
 - część pisemna – składa się z 40 zadań wielokrotnego wyboru, można zdawać tę część egzaminu przy komputerze, trwa 60 minut,
 - część praktyczna – jedno zadanie praktyczne, na stanowisku egzaminacyjnym wyposażonym w sposób odpowiedni do zadania egzaminacyjnego, trwa od 120 do 240 minut,
- próg zaliczenia: część pisemna: min. 50% , etap praktyczny: min. 75%,
- po zdaniu obu części egzaminu zdający otrzymuje świadectwo w zakresie jednej kwalifikacji,
- po zdaniu egzaminów dla wszystkich kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie i uzyskaniu odpowiedniego poziomu wykształcenia zdający otrzymuje dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe.

Najbardziej aktualne informacje o egzaminie potwierdzającym kwalifikacje w zawodzie można znaleźć na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej¹⁵.

¹⁵ Warto pamiętać, że od 1 września 2015 r. będzie obowiązywać rozdział 3b ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 357) oraz rozporządzenie MEN z dnia 27 kwietnia 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie (Dz. U. z 2015 r. poz. 673).

O NAS

SPRAWDZIAN

EGZAMIN GIMNAZJALNY

EGZAMIN MATURALNY

EGZAMINY ZAWODOWE

- "stary" egzamin zawodowy
- "nowy" egzamin zawodowy

EGZAMINY EKSTERNISTYCZNE

INFORMATORY

ARKUSZE EGZAMINACYJNE

AKTUALNOŚCI

KOMUNIKATY DYREKTORA CKE

PROJEKTY EFS

wydarzenia w tym miesiącu »

Brak wydarzeń

zobacz wszystkie wydarzenia »

O egzaminie

Z dniem 1 września 2012 r. weszły w życie przepisy, które wprowadziły szereg zmian w szkolnictwie zawodowym, w tym wprowadziły **egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie**.

- Kto może przystąpić do „nowego” egzaminu zawodowego?
- Co sprawdza „nowy” egzamin zawodowy?
- Kiedy przeprowadzany jest „nowy” egzamin zawodowy?
- Do kiedy można się zgłosić na egzamin?
- Jak wygląda „nowy” egzamin zawodowy?
- Jak wygląda część pisemna?
- ▾ Jak wygląda część praktyczna? Click to collapse

Część praktyczna trwa nie krócej niż 120 minut i nie dłużej niż 240 minut i jest przeprowadzana w formie testu praktycznego, polegającego na wykonaniu przez zdającego zadania egzaminacyjnego zawartego w arkuszu egzaminacyjnym na stanowisku egzaminacyjnym. Czas trwania części praktycznej egzaminu zawodowego dla konkretnej kwalifikacji określony jest w [informatorze](#). Dodatkowo na zapoznanie się z treścią zadania egzaminacyjnego zawartego w arkuszu egzaminacyjnym oraz z wyposażeniem stanowiska egzaminacyjnego zdający ma 10 minut, których nie wlicza się do czasu trwania części praktycznej egzaminu zawodowego.

- Czy za przystąpienie do egzaminu jest pobierana opłata?
- Czy laureatom i finalistom olimpiad i turniejów przysługuje zwolnienie z egzaminu zawodowego?
- Czy osoby ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawne, mogą przystąpić do „nowego” egzaminu zawodowego, który będzie dostosowany do ich potrzeb oraz możliwości?

Niezwykle ważnym elementem przygotowań do egzaminu jest dobre zaplanowanie realizacji kwalifikacji w zawodach, w których wyodrębniono dwie lub trzy kwalifikacje. W związku z tym, warto zwrócić uwagę na kilka kwestii:

- w 2012 roku nauczyciele pierwszy raz spotkali się z koniecznością opracowania programów nauczania w przypadku zawodów wielokwalifikacyjnych,
- nowa konstrukcja PPKZ (efekty kształcenia opisane na trzech poziomach) wymaga nowego podejścia do prac nad programem nauczania dla zawodu, w tym szkolnym planem nauczania,
- szkoły zawodowe nie miały wcześniej zbyt wielu doświadczeń w samodzielnym opracowywaniu programów nauczania dla zawodu,
- uczniowie, w przypadku zawodów wielokwalifikacyjnych, zdają więcej niż jeden egzamin,
- egzaminy odbywają się w ciągu roku szkolnego, co wpływa na organizację pracy szkoły,
- zaplanowany termin zakończenia realizacji danej kwalifikacji jest absolutnie wiążący dla wszystkich nauczycieli w nią zaangażowanych; jeśli nauczyciel nie zrealizuje wszystkich efektów przypisanych danej kwalifikacji w zaplanowanych w szkolnym planie nauczania czasie uczniowie nie będą mogli przystąpić do egzaminu; w efekcie może to skutkować kumulacją egzaminów, szczególnie w przypadku zawodów, w których wyodrębniono trzy kwalifikacje.

Wychodząc naprzeciw potrzebom szkół przygotowującym się do rozpoczęcia kształcenia zawodowego w oparciu o nowe podstawy programowe, w opracowanych przez KOWEziU przykładowych programach nauczania dla zawodu zaproponowano terminy zakończenia realizacji kwalifikacji¹⁶.

Dokształcanie podstaw programowych kluczem do modernizacji kształcenia zawodowego
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Tabela. Plan nauczania dla zawodu technik elektronik

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Klasa								Liczba godzin tygodniowo w czteroletnim okresie nauczania*	Liczba godzin w czteroletnim okresie nauczania*	
		I		II		III		IV				
		I	II	I	II	I	II	I	II			
Kształcenie zawodowe teoretyczne												
1	Elektrotechnika i elektronika	4	4	4	4						8	240
2	Urządzenia elektroniczne			5	5	6	6	7			14,5	435
3	Działalność gospodarcza w branży elektronicznej					1	1				1	30
4	Język obcy zawodowy w branży elektronicznej					1	1				1	30
Łączna liczba godzin		4	4	9	9	8	8	7	0		24,5	735
Kształcenie zawodowe praktyczne**												
1	Pomiary elektryczne i elektroniczne	3	3	2	2						5	150
2	Instalacja urządzeń elektronicznych			3	3	3	3				6	180
3	Eksploatacja urządzeń elektronicznych			5	5	6	6	7			14,5	435
Łączna liczba godzin		3	3	10	10	9	9	7	0		25,5	765
Łączna liczba godzin kształcenia zawodowego		7	7	19	19	17	17	14	0		50	1500
Praktyki zawodowe												160

* do celów obliczeniowych przyjęto 32 tygodnie w ciągu jednego roku szkolnego;
** zajęcia odbywają się w pracowniach szkolnych, warsztatach szkolnych, centrach kształcenia praktycznego oraz u pracodawcy.
Egzamin potwierdzający pierwszą kwalifikację (E.6) odbywa się pod koniec klasy trzeciej.
Egzamin potwierdzający drugą kwalifikację (E.20) odbywa się pod koniec pierwszego semestru klasy czwartej.

Tezy:

- Szkoły planują terminy zakończenia realizacji kwalifikacji, a zatem terminy przystępowania uczniów do egzaminów na początku kształcenia (dotyczy to przede wszystkim kształcenia w zawodach, w których wyodrębniono dwie lub trzy kwalifikacje).
- Nauczyciele znają zaplanowane terminy zakończenia realizacji kwalifikacji i egzaminów zewnętrznych.
- Szkoły wykorzystują wyniki egzaminów zewnętrznych do poprawy jakości swojej pracy.
- W większości szkół zatrudnieni są nauczyciele posiadający uprawnienia egzaminatora w zakresie egzaminu potwierdzającego kwalifikację w zawodzie.
- Szkoły wykorzystują doświadczenie zatrudnionych nauczycieli posiadających uprawnienia egzaminatora w zakresie egzaminu potwierdzającego kwalifikację w zawodzie.
- Szkoły składają do OKE wnioski o upoważnienie do zorganizowania części praktycznej egzaminu potwierdzającego kwalifikację w zawodzie oraz części pisemnej z wykorzystaniem systemu elektronicznego.

Uwzględniając powyższe, pytania związane z przygotowaniem uczących się (uczniów i słuchaczy) do egzaminu zawodowego pojawiły się we wszystkich etapach monitorowania. Cennym uzupełnieniem danych ilościowych są wyniki monitorowania pogłębionego, które w całości było poświęcone egzaminom potwierdzającym kwalifikacje w zawodach.

¹⁶ Przykład z programu nauczania dla zawodu technik elektronik, dostępnego na stronie internetowej KOWEziU.

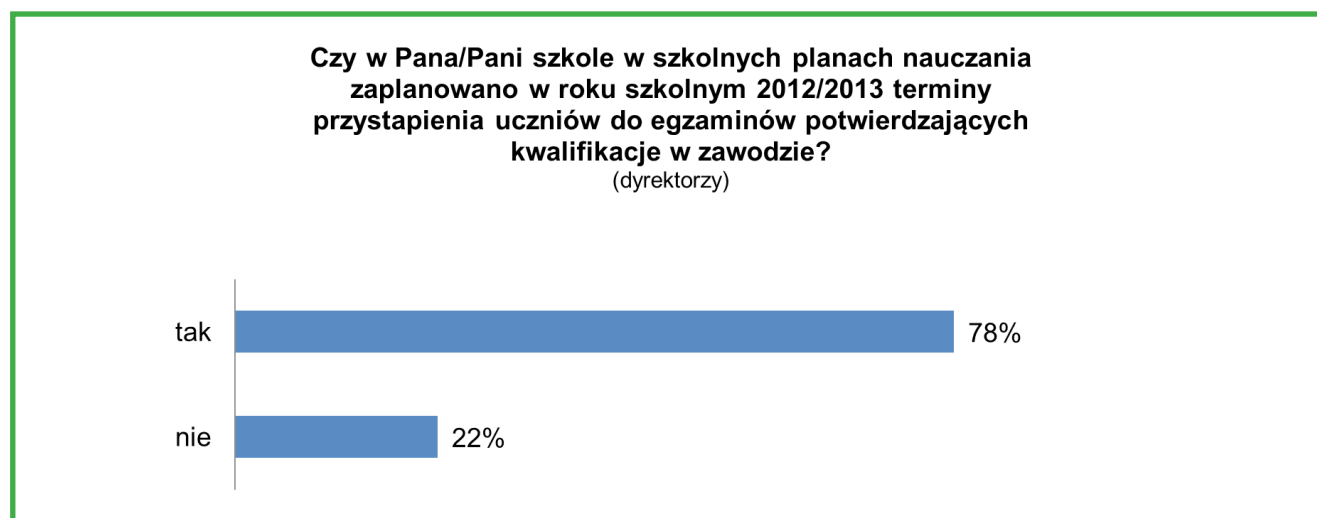

Planowanie terminów zakończenia realizacji kwalifikacji i przystąpienia uczniów do egzaminów.

W pierwszym roku monitorowania zapytano dyrektorów szkół, czy w szkolnych planach nauczania zaplanowano terminy przystąpienia uczniów do egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie.

Ponad trzy czwarte (78%) dyrektorów szkół objętych monitorowaniem zaplanowało takie terminy.

Wykres 12. Planowanie terminu przystępowania uczniów do egzaminu zawodowego – dyrektorzy (2013 r.)

Wprawdzie 22% dyrektorów odpowiedziało, że terminu przystąpienia uczniów do egzaminu nie zaplanowano, jednak dotyczyło to przede wszystkim zawodów, w których wyodrębniono tylko jedną kwalifikację, zatem egzamin, w sposób naturalny, przypadał na ostatni rok kształcenia.

Jednocześnie co ósmy nauczyciel (12%) przyznał, że na początku roku szkolnego 2012/2013 nie wiedział, kiedy jego uczniowie będą przystępować do egzaminów potwierdzających kwalifikacje wyodrębnione w zawodzie.

W kolejnym monitorowaniu, zapytano dyrektorów, czy w szkole zaplanowano zakończenie realizacji **poszczególnych kwalifikacji w zawodzie X**, w którym wyodrębniono więcej niż jedną kwalifikację (np. na zakończenie trzeciego, czwartego, piątego... semestru).

W 89% zasadniczych szkół zawodowych zaplanowano zakończenie realizacji pierwszej i drugiej kwalifikacji w zawodzie.

Dyrektorzy techników w zawodach, w których wyodrębniono więcej niż jedną kwalifikację zaplanowali zakończenie realizacji pierwszej z nich w 85% przypadków. W przypadku drugiej kwalifikacji dyrektorzy techników zaplanowali jej zakończenie w 91% badanych szkół.

Dyrektorzy szkół policealnych w zawodach, w których wyodrębniono więcej niż jedną kwalifikację zaplanowali zakończenie realizacji pierwszej z nich w 77% przypadków, a drugiej w 89% przypadków.

Niemal wszyscy badani nauczyciele byli informowani na początku roku szkolnego, w jaki sposób w planie nauczania zaplanowano egzaminy z poszczególnych kwalifikacji. Potwierdziło to 96% nauczycieli ZSZ i techników oraz 91% nauczycieli szkół policealnych.

W **monitorowaniu pogłębionym** zapytano dyrektorów szkół i nauczycieli kształcenia zawodowego o to, czy w szkole **analizowano PPKZ pod kątem egzaminów zawodowych** oraz, czy **prowadzono diagnozę kompetencji uczniów** w chwili rozpoczęcia przez nich nauki w szkole zawodowej.

1. Wszystkie badane szkoły (88 placówek) analizowały PPKZ pod kątem egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie, w efekcie czego przede wszystkim doposażyły pracownię, a także zmodyfikowały szkolne plany i programy nauczania oraz zorganizowały doskonalenie dla nauczycieli kształcenia zawodowego.
2. Zdecydowana większość nauczycieli (68 z 88 osób) prowadziła diagnozę uczniów/słuchaczy w momencie rozpoczęcia przez nich edukacji w szkole zawodowej.

Nauczycieli zapytano także o formę diagnozy. Mogli wybierać spośród następujących możliwości:

- wywiad z uczniami/słuchaczami
- obserwacja umiejętności uczniów/słuchaczy
- analiza wyników egzaminów gimnazjalnych
- inne, jakie?

Najwięcej osób wskazało, że korzystało z obserwacji umiejętności oraz wywiadów z uczniami/słuchaczami.

Przygotowywanie i przystępowanie uczniów/słuchaczy do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie

W drugim i trzecim etapie monitorowania pytano dyrektorów szkół oraz nauczycieli kształcenia zawodowego o przygotowywanie i przystępowanie uczniów do egzaminu zawodowego.

Tabela 16. Przystępowanie uczniów do egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie X – dyrektorzy

Monitorowanie w 2014 r.	Monitorowanie w 2015 r.
Czy uczniowie Pani/Pana szkoły przystępowali do egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie X?	Czy dla uczniów/słuchaczy przeprowadzono egzaminy potwierdzające kwalifikacje w zawodzie, począwszy od roku szkolnego 2012/2013?

¹⁷ W trzecim etapie monitorowania dyrektor szkoły wypełniał ankietę dla całego zespołu szkół, nawet jeśli w szkole funkcjonowały ZSZ, technikum i SP, dlatego nie można podać danych z podziałem na typy szkół.

<p>Uczniowie najczęściej przystępowali do egzaminów zawodowych w szkołach policealnych (97% szkół), następnie w ZSZ (82% szkół). Natomiast tylko 45% dyrektorów techników zadeklarowało, że ich uczniowie przystąpili do egzaminów.</p>	<p>Od roku szkolnego 2012/2013 przeprowadzono egzamin zawodowy w 82% szkół biorących udział w monitorowaniu. W co piątej szkole nie przeprowadzono jeszcze egzaminu zawodowego¹⁷.</p>
---	--

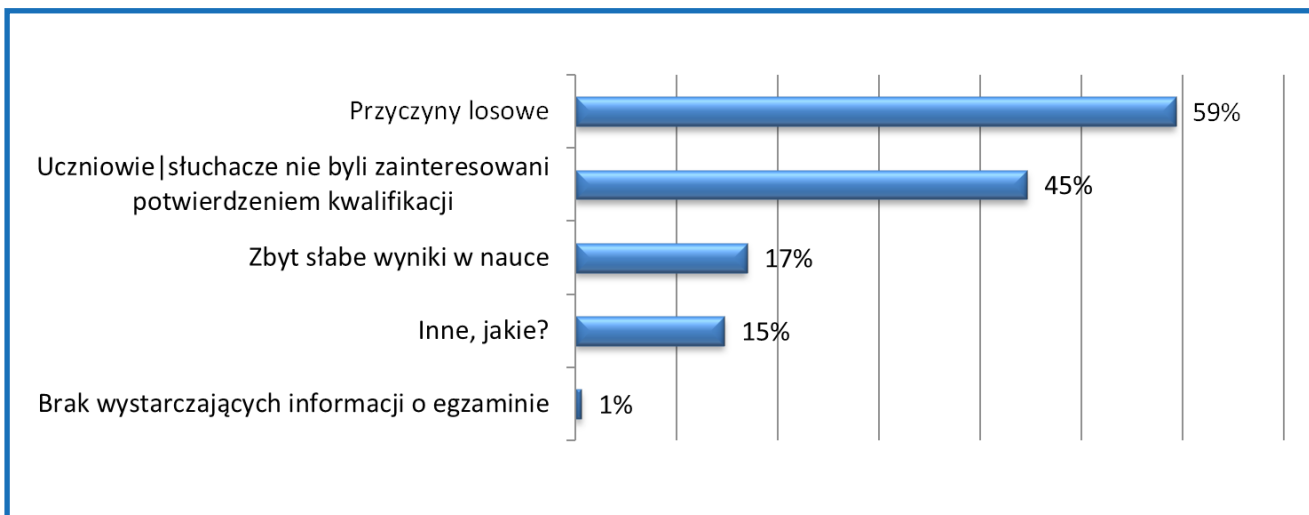
W trzecim etapie monitorowania zapytano także (w podziale na kwalifikacje):

- Czy wszyscy uczniowie/słuchacze przystąpili do egzaminu potwierdzającego kwalifikację X?
- Czy wszyscy uczniowie/słuchacze zdali część pisemną egzaminu w OKE?
- Czy wszyscy uczniowie/słuchacze zdali część praktyczną egzaminu w OKE?

Dyrektorzy, którzy zaznaczyli, że nie wszyscy uczniowie **przystąpili do egzaminu**, zostali poproszeni o wskazanie przyczyn.

Najczęściej wskazywano na przyczyny losowe (59,3%) oraz brak chęci potwierdzenia kwalifikacji przez uczniów/słuchaczy (44,6%).

Wykres 13. Przyczyny nieprzystępowania uczniów/słuchaczy do egzaminów zawodowych – dyrektorzy (2015 r.)

W zakresie przygotowania uczniów do egzaminu zawodowego, **w monitorowaniu pogłębionym**, dyrektorzy i nauczyciele wypowiedali się nt. **zajęć dodatkowych dla uczniów oraz przeprowadzania w szkole egzaminu próbnego**.

1. We wszystkich badanych szkołach (88 placówek) prowadzono dodatkowe zajęcia dla uczniów/słuchaczy przygotowujące ich do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie.
2. Niektóre z badanych szkół przeprowadziły egzaminy próbne. Zdecydowana większość szkół (74 z 88 placówek) przeprowadziła te egzaminy z wykorzystaniem samodzielnie opracowa-

- nych arkuszy, a także na podstawie zadań z przeprowadzonych wcześniej egzaminów zewnętrznych (62 z 88 placówek). Prawie połowa badanych szkół korzystała z przykładowych arkuszy egzaminacyjnych zamieszczonych na stronie internetowej CKE.
3. W oparciu o wyniki egzaminów próbnych podjęto różnorodne działania – w niemal wszystkich szkołach (84 z 88 placówek) ćwiczono określone umiejętności, a w zdecydowanej większości (69 z 88 placówek) powtarzano wybrane treści. W ponad połowie (61 z 88) zorganizowano zajęcia pozalekcyjne. Wszystkie badane szkoły zadeklarowały, że wyniki egzaminu próbnego wpłynęły na podjęcie dodatkowych działań.
 4. Większość dyrektorów i nauczycieli potwierdziła, że uczniowie mieli możliwość wcześniejszego korzystania z wyposażenia, na którym zdawali część praktyczną egzaminów (jednak, odpowiedzi kształtowały się różnie w zależności od zawodu).

Wykorzystanie wyników egzaminów zawodowych

W drugim i trzecim monitorowaniu zapytano dyrektorów o wykorzystanie wyników egzaminu zawodowego do dalszej pracy szkoły.

W monitorowaniu w 2014 roku większość ankietowanych dyrektorów szkół (84% ZSZ, 82% techników i 79% szkół policealnych) zadeklarowało, że wyniki egzaminów zawodowych zostały wykorzystane w dalszej pracy szkoły w tym m.in. poprzez:

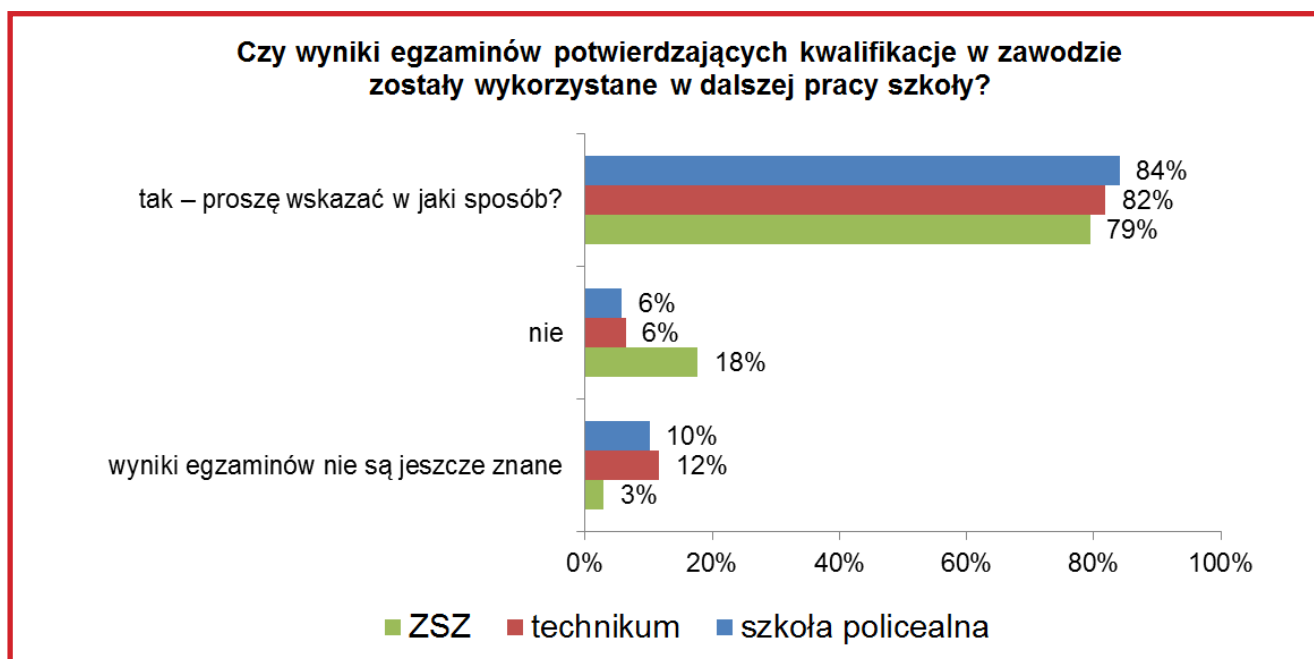
- modernizację zajęć teoretycznych i praktycznych,
- doskonalenie metod nauczania,
- zmianę sposobu nauczania zajęć praktycznych,
- poprawę efektów kształcenia,
- omówienie wyników z nauczycielami przygotowującymi uczniów do egzaminu i zaplanowania stosownych działań,
- organizację zajęć dodatkowych dla uczniów, którzy nie uzyskali wymaganej liczby punktów na egzaminie,
- wzmocnienie działań przygotowujących uczniów do części pisemnej¹⁸.

Część dyrektorów (szczególnie szkół policealnych – 18%) wskazała, że wyniki egzaminów nie zostały wykorzystane w dalszej pracy szkoły.

Około 10% dyrektorów ZSZ i 11% techników oraz 3% ze szkół policealnych zaznaczyło odpowiedź *wyniki egzaminów nie są jeszcze znane*.

¹⁸ Odpowiedzi w pisowni oryginalnej. W pytaniu nie było kafeterii.

Wykres 14. Wykorzystanie wyników egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie w dalszej pracy szkoły – dyrektorzy (2014 r.)¹⁹

W monitorowaniu, w 2015 roku, prawie wszystkie szkoły (99,6%), uczestniczące w badaniu, zadeklarowały, że **wykorzystują wyniki egzaminów zawodowych**.

Wyniki egzaminów zawodowych są najczęściej wykorzystywane w celu doskonalenia metod pracy z uczniami (91%), do promocji szkoły (76%) oraz do określenia poziomu kształcenia w szkole na tle innych placówek (75%).

Wykorzystanie przez szkoły wyników egzaminów zawodowych było przedmiotem badania także w **monitorowaniu pogłębionym**.

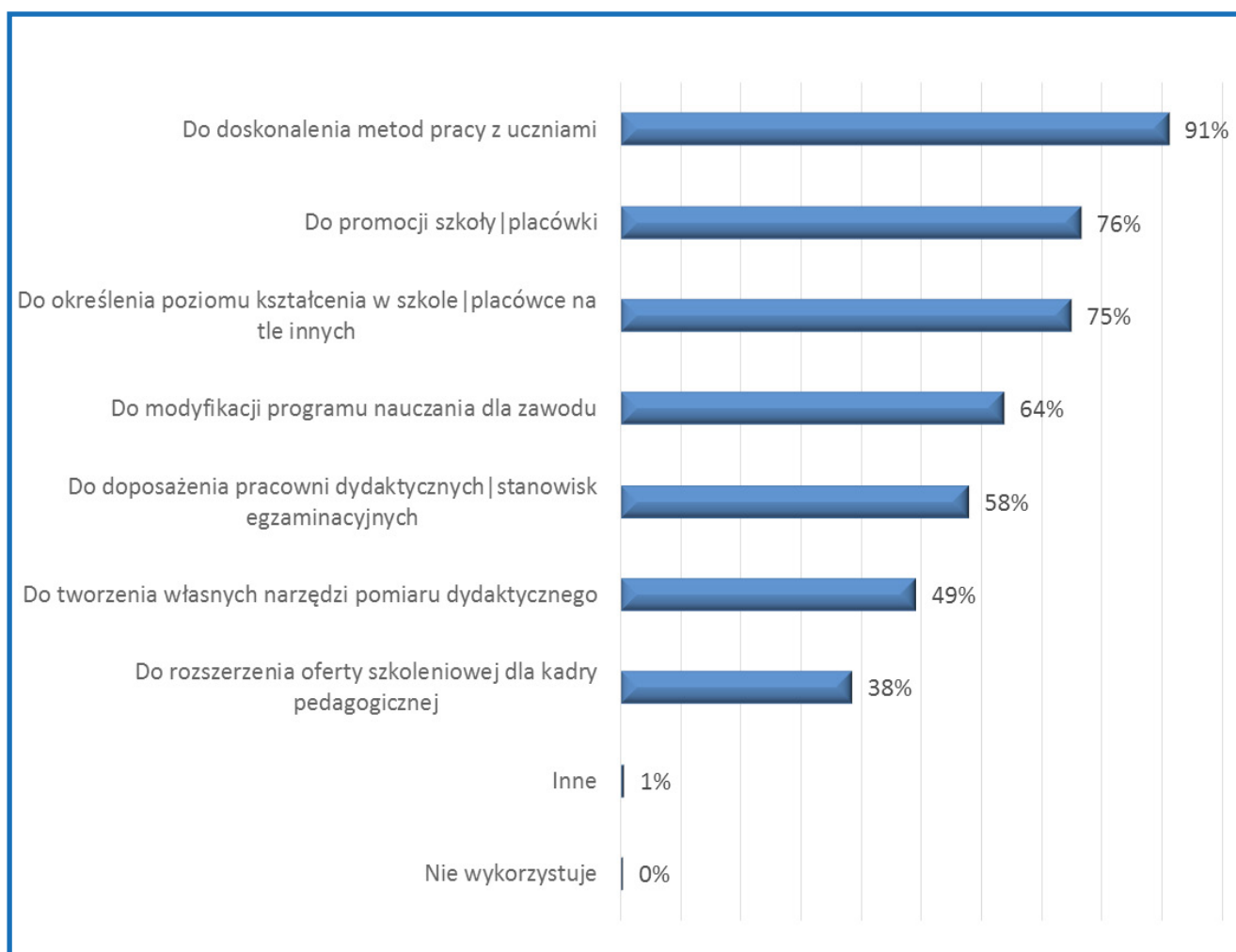
1. W prawie wszystkich szkołach analizowano zadania egzaminacyjne w części pisemnej oraz praktycznej. We wszystkich badanych szkołach omawiano z uczniami/słuchaczami zadania egzaminacyjne. W oparciu o te rozmowy w niemal każdej placówce podjęto różnorodne działania – przede wszystkim prowadzono zajęcia wyrównawcze.
2. Nauczycieli i dyrektorów badanych szkół zapytano, co, w największym stopniu, wpływa na wyniki egzaminów zawodowych. Respondenci mieli do wyboru następujące odpowiedzi:
 - realizacja praktycznej nauki zawodu u pracodawcy
 - realizacja praktycznej nauki zawodu w CKP/CKU/CKZiU
 - realizacja praktycznej nauki zawodu w szkole
 - wyposażenie technodydaktyczne
 - wykwalifikowana kadra pedagogiczna

¹⁹ Na to pytanie odpowiedziało 445 dyrektorów (34%)

- frekwencja uczniów/słuchaczy na zajęciach
- zaangażowanie uczniów/słuchaczy
- wdrożone wnioski z analizy wyników egzaminów
- metody nauczania stosowane przez nauczycieli
- obecność egzaminatora w szkole
- inne, jakie?

Wykres 15. Sposób wykorzystania wyników egzaminów zawodowych przez szkoły – dyrektorzy (2015 r.)

W opinii niemal wszystkich dyrektorów (79 z 88 osób) w największym stopniu na wyniki egzaminów wpływa wykwalifikowana kadra pedagogiczna, a zdaniem ogromnej większości zaangażowanie uczniów/ słuchaczy (75 z 88 osób) oraz ich frekwencja na zajęciach (71 z 88 osób). W dalszej kolejności wskazano wyposażenie technodydaktyczne (68 z 88 osób) i wdrożone wnioski z analizy wyników egzaminów (52 z 88 osób).

Niemal wszyscy nauczyciele (78 z 88 osób) za taki czynnik uznali wyposażenie technodydaktyczne, a ogromna większość (71 z 88 osób) również zaangażowanie uczniów/słuchaczy i wykwalifikowaną kadre, a w dalszej kolejności frekwencję na zajęciach (67 z 88 osób).

Tylko 4 dyrektorów (z 88) i 13 nauczycieli uznało, że na wyniki egzaminów ma wpływ realizacja praktycznej nauki zawodu u pracodawcy.

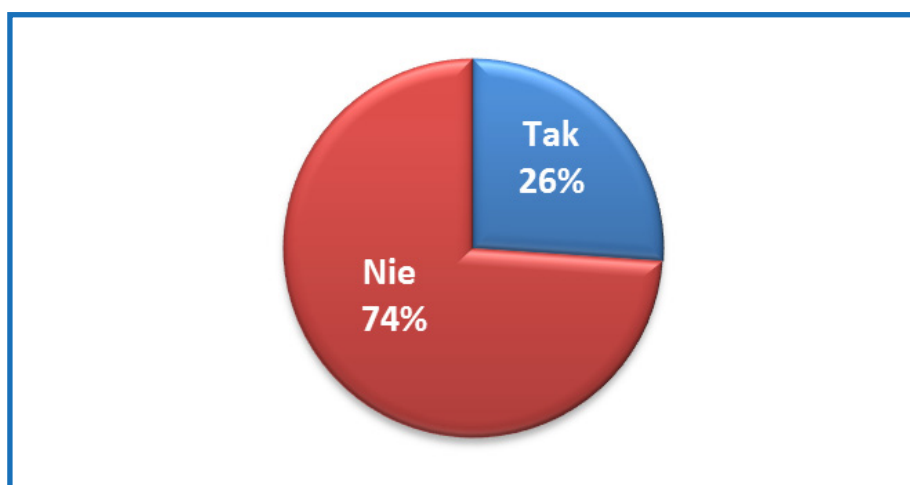
Szkoła jako ośrodek egzaminacyjny

W trzecim etapie monitorowania zapytano dyrektorów szkół o organizację części pisemnej i praktycznej egzaminu zawodowego oraz o sposoby wykorzystania doświadczenia egzaminatorów, zatrudnionych w szkole, w przygotowywaniu uczniów/słuchaczy do egzaminów zawodowych.

Ponad jedna czwarta szkół występuje z wnioskiem do okręgowej komisji egzaminacyjnej o udzielenie upoważnienia do zorganizowania części pisemnej egzaminu zawodowego z wykorzystaniem systemu elektronicznego.

Prawie 74% szkół nie występuje o tego typu upoważnienie.

Wykres 16. Procent szkół występujących o udzielenie upoważnienia do zorganizowania części pisemnej egzaminu zawodowego z wykorzystaniem systemu elektronicznego (2015 r.)

Prawie wszystkie szkoły, które wystąpiły o upoważnienie, otrzymały je.

Dyrektorzy mogli wybrać jeszcze następujące odpowiedzi:

- nie zapewniono warunków samodzielnego wykonywania zadań egzaminacyjnych przez zdających
- nie zapewniono operatora/ów egzaminu, którzy uczestniczyli w szkoleniu OKE
- nie przeprowadzono z wynikiem pozytywnym testowania sprzętu i procedur dotyczących przygotowania i przeprowadzenia egzaminu w formie elektronicznej
- inne, jakie?

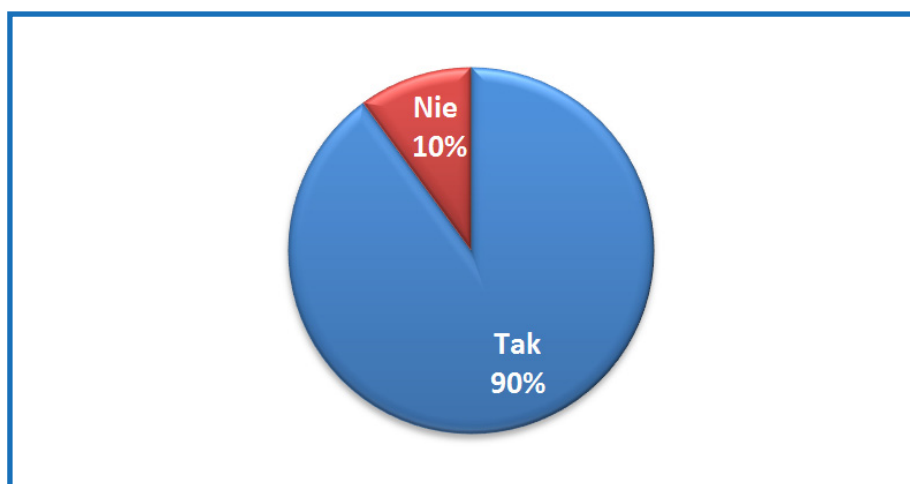
Jednak dyrektorzy oprócz odpowiedzi *brak odpowiedniego wyposażenia indywidualnych stanowisk egzaminacyjnych* wybierali tylko opcję **inne**.

Wśród innych przyczyn, dyrektorzy podali:

- Brak odpowiedzi zwrotnej z OKE.
- Brak pracowni komputerowych dla dużej liczby uczniów.
- Szkoła nie występowała o ww. upoważnienie.
- Wystąpimy we wrześniu 2015 z wnioskiem.

Następnie zapytano dyrektorów, czy występują z wnioskiem o udzielenie upoważnienia do zorganizowania części praktycznej egzaminu zawodowego. Zdecydowana większość szkół występuje o udzielenie takiego upoważnienia do OKE. Jedynie 10% nie składa wniosków.

Wykres 17. Procent szkół występujących o udzielenie upoważnienia do zorganizowania części praktycznej egzaminu zawodowego – dyrektorzy (2015 r.)

Zdecydowana większość szkół uzyskała upoważnienie do przeprowadzenia części praktycznej egzaminu zawodowego.

Dyrektorów, którzy nie uzyskali upoważnienia, zapytano o przyczyny. Respondenci mogli wybierać odpowiedzi spośród następujących propozycji:

- nie zapewniono warunków realizacji kształcenia w zawodzie określone w PPKZ
- nie zapewniono warunków do samodzielnego wykonywania przez zdających zadań egzaminacyjnych, w uwzględnieniu BHP oraz warunków socjalnych
- nie zapewniono zdającym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi przystąpienia do egzaminu zawodowego w warunkach dostosowanych do ich potrzeb i możliwości
- nie zapewniono zdającym pierwszej pomocy medycznej
- inne, jakie?

W kategorii „Inne” dyrektorzy zgłosili, że w czasie trwania monitorowania nie uzyskali jeszcze takiego upoważnienia oraz, że OKE wyznaczyła inny ośrodek egzaminacyjny.

W **monitorowaniu pogłębionym** zapytano dyrektorów szkół, **czy szkoła potrzebuje wsparcia w organizacji i przeprowadzeniu egzaminu zawodowego**. Jeśli tak, to czyje to powinno być wsparcie i na czym powinno polegać.

Większość dyrektorów (61 z 88) stwierdziła, że ich szkoła potrzebuje takiego wsparcia. Ponad połowa wskazała na potrzebę wsparcia finansowego ze strony organu prowadzącego, przede wszystkim **w zakresie doposażenia stanowisk egzaminacyjnych oraz pracowni dydaktycznych**.

Blisko co drugi dyrektor sygnalizuje potrzebę wsparcia ze strony CKE głównie w zakresie udostępnienia arkuszy/zadań egzaminacyjnych (do obu części egzaminu) wraz z kluczem odpowiedzi/kryteriami oceniania, opracowania poprawnych merytorycznie zadań dostosowanych do wymagań PPKZ i możliwości uczniów, a także **doprecyzowania standardów wyposażenia pracowni dydaktycznych i wyposażenia do egzaminu stanowisk egzaminacyjnych**.

Niemal cztery na dziesięć szkół potrzebuje wsparcia ze strony OKE w zakresie pozyskiwania egzaminatorów, stworzenia banku pytań/zadań egzaminacyjnych, a także szkolenia nauczycieli.

Trudności te wynikają z faktu, że egzaminatorem podczas egzaminu może być wyłącznie egzaminator zatrudniony w innej szkole lub placówce. Biorąc pod uwagę, że egzamin zawodowy odbywa się w trakcie roku szkolnego, gdy prowadzone są zajęcia z innymi uczniami oraz że egzaminy odbywają się w szkołach w tym samym czasie, pozyskanie egzaminatora nastrocza wielu trudności.

Dyrektorzy szkół uczestniczących w monitorowaniu pogłębionym stwierdzili, że próbny egzamin przeprowadzono z wykorzystaniem samodzielnie przygotowanych arkuszy. Przygotowanie arkusza egzaminacyjnego jest zadaniem trudnym, wymagającym wysokich kompetencji w zakresie pomiaru dydaktycznego. Nietrudno zatem zrozumieć, że szkoły chciałyby mieć dostęp do profesjonalnie przygotowanego banku zadań egzaminacyjnych.

W trzecim etapie monitorowania dyrektorów szkół zapytano także o **zatrudnianie nauczycieli posiadających uprawnienia egzaminatora**.

Prawie 90% szkół zatrudnia nauczycieli posiadających takie uprawnienia.

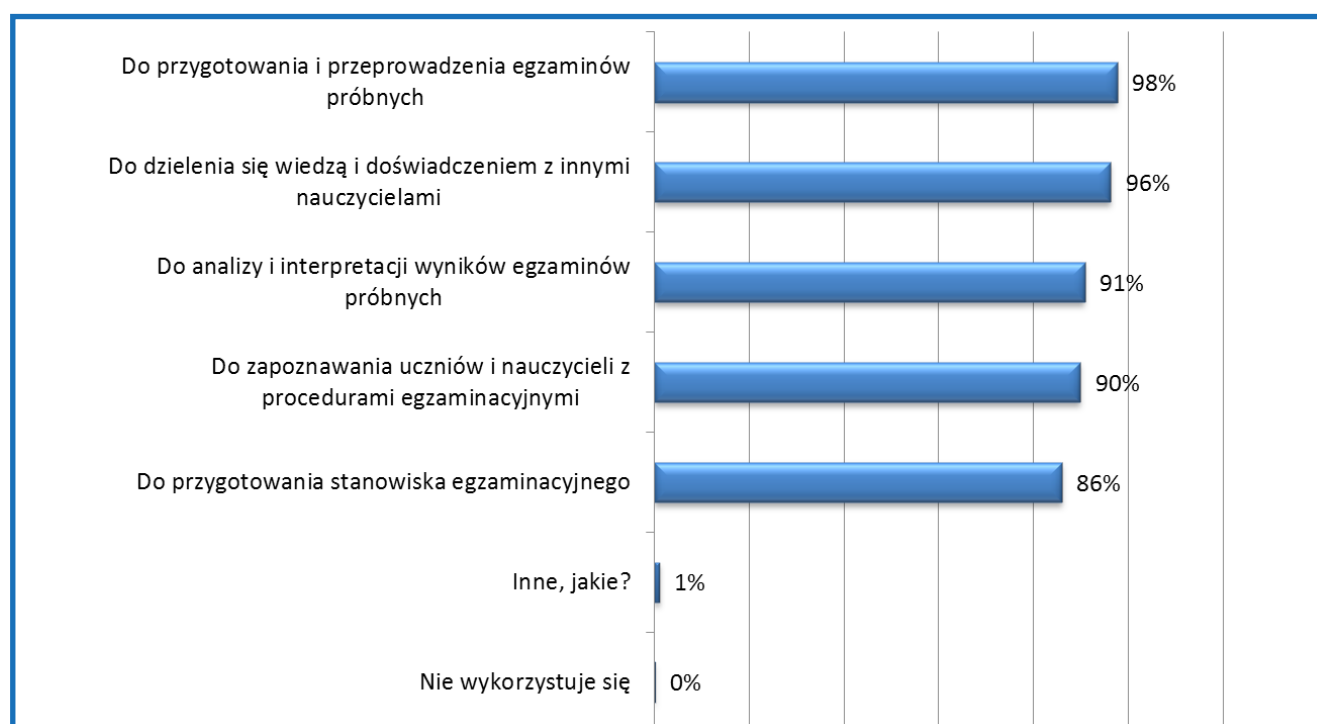
Największy odsetek nauczycieli z uprawnieniami egzaminatora jest zatrudnionych w szkołach publicznych. Aż 92% szkół zadeklarowało, iż zatrudniają nauczycieli z uprawnieniami egzaminatora. W przy-

padku szkół niepublicznych z uprawnieniami szkół publicznych niecałe 60% szkół zatrudnia nauczycieli z takimi uprawnieniami.

Głównym sposobem wykorzystania doświadczenia egzaminatorów jest przygotowanie i przeprowadzenie egzaminów próbnych (98%), dzielenie się wiedzą i doświadczeniem z innymi nauczycielami (96%) oraz analiza i interpretacja wyników egzaminów próbnych (91%).

Wykres 18. Sposoby wykorzystania doświadczenia egzaminatorów w przygotowywaniu uczniów/słuchaczy do egzaminów kwalifikacyjnych – dyrektorzy (2015 r.)

Ponad 1/3 dyrektorów szkół i nauczycieli uczestniczących w **monitorowaniu pogłębionym** (odpowiednio: 32 i 30 z 88 osób) uznała, że obecność egzaminatora w szkole korzystnie wpływa na wyniki egzaminu zawodowego.

Wnioski:

1. Coraz większa liczba szkół planuje, w szkolnych planach nauczania, terminy zakończenia realizacji poszczególnych kwalifikacji, a zatem terminy przystępowania uczących się do egzaminów. Prawie wszyscy nauczyciele kształcenia zawodowego znają te terminy.
2. Szkoły analizują PPKZ pod kątem egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie, w efekcie czego, przede wszystkim, doposażają pracownie, a także modyfikują szkolne plany i programy nauczania oraz prowadzą doskonalenie kadry pedagogicznej. Jednocześnie, w związku z organizacją egzaminów, blisko co drugi dyrektor sygnalizuje potrzebę doprecyzowania opisu wyposażenia pracowni i stanowisk egzaminacyjnych ze strony CKE oraz oczekuje wsparcia finansowego ze strony organu prowadzącego w tym zakresie.

3. Coraz więcej szkół (z ok. 80% w 2014 roku do ponad 99% w 2015 roku) wykorzystuje wyniki egzaminów zawodowych. Przede wszystkim do doskonalenia metod pracy z uczniami, promocji szkoły, określenia poziomu w szkole na tle innych szkół.
4. Tylko 10% szkół oceniło, że posiada wystarczające wyposażenie, by złożyć do OKE wnioski o upoważnienie do zorganizowania części pisemnej egzaminu zawodowego z wykorzystaniem systemu elektronicznego. Prawie wszystkie szkoły takie upoważnienie otrzymały.
5. Zdecydowana większość szkół (90%) złożyła do OKE wnioski o upoważnienie do zorganizowania części praktycznej egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie. Oznacza to, że szkoły posiadają odpowiednie warunki, w tym wyposażenie niezbędne do przeprowadzenia egzaminu.
6. W zdecydowanej większości szkół zatrudnieni są nauczyciele posiadający uprawnienia egzaminatora. Ich kompetencje szkoły wykorzystują do:
 - do przygotowania stanowiska egzaminacyjnego
 - do zapoznawania uczniów/słuchaczy i nauczycieli z procedurami egzaminacyjnymi
 - do przygotowania i przeprowadzenia egzaminów próbnych
 - do dzielenia się wiedzą i doświadczeniem z innymi nauczycielami
 - do analizy i interpretacji wyników egzaminów próbnych

Ważnym obszarem prac systemowych w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój będzie doskonalenie systemu egzaminów zawodowych we współpracy z pracodawcami, w tym przygotowanie zestawów zadań egzaminacyjnych,

PRZYGOTOWANIE I ORGANIZACJA KWALIFIKACYJNYCH KURSÓW ZAWODOWYCH

Kwalifikacyjny kurs zawodowy (KKZ) to pozaszkolna forma kształcenia ustawicznego, której program nauczania uwzględnia podstawę programową kształcenia w zawodach w zakresie jednej kwalifikacji²⁰. Jego ukończenie umożliwia przystąpienie do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w zakresie tej kwalifikacji. Uczestnikami KKZ mogą być osoby dorosłe, które ukończyły 18 lat.

Kwalifikacyjne kursy zawodowe mogą organizować m.in.:

- publiczne szkoły prowadzące kształcenie zawodowe w zakresie zawodów, w których kształcą;
- niepubliczne szkoły posiadające uprawnienia szkół publicznych, prowadzące kształcenie zawodowe w zakresie zawodów, w których kształcą;
- publiczne i niepubliczne placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego oraz ośrodki doksztalcania i doskonalenia zawodowego.

Kształcenie na kwalifikacyjnym kursie zawodowym jest stosunkowo długie. Jest związane z koniecznością realizacji KKZ zgodnie z zapisami PPKZ. Zatem czas trwania kursu musi być taki sam, jak czas realizacji danej kwalifikacji, np.

- Montaż i eksploatacja sieci rozległych – 650 godzin,
- Ochrona i zagospodarowanie zasobów leśnych – 770 godzin,
- Organizacja i prowadzenie kampanii reklamowej – 920 godzin,
- Wykonywanie obsługi liniowej statków powietrznych i obsługi hangarowej wyposażenia awionicznego – 1350 godzin.

Część kwalifikacyjnych kursów zawodowych jest bezpłatna, dotyczy to przede wszystkim KKZ organizowanych przez szkoły publiczne.

Uczestnik KKZ może, w określonych przypadkach, wystąpić do organizatora kursu o **uznanie wcześniej osiągniętych efektów kształcenia**. Sytuacja taka może dotyczyć uczestnika, który np. wcześniej ukończył liceum profilowane lub szkołę zawodową, posiada świadectwo czeladnicze lub tytuł mistrzowski lub ukończył kurs umiejętności zawodowych.

Zwolnienie z uczestnictwa w części zajęć jest możliwe po analizie, które efekty kształcenia objęte programem kursu można uczestnikowi „zaliczyć”. Uznanie wcześniej osiągniętych efektów kształcenia może znacząco skrócić czas nauki na kursie.

²⁰ Rozporządzenie MEN z 11 stycznia 2012 r. w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych

Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej przygotował wyszukiwarkę kwalifikacyjnych kursów zawodowych, aktualizowaną na podstawie danych Systemu Informacji Oświatowej. Baza organizatorów kursów zawiera również niepubliczne szkoły i placówki.

- Dokumenty programowe**
 - Klasyfikacja zawodów
 - Podstawy programowe
 - Szkolne plany nauczania
 - Programy nauczania
 - Pytania i odpowiedzi
- Projekty systemowe**
 - Realizowane do 2015 roku
 - Zrealizowane w latach 2008-2014
 - Rekrutacje
- Otwarte zasoby edukacyjne**
 - Publikacje
 - Filmy
 - Materiały promocyjne
 - Repozytorium kursów
- Patronat**
 - Patronaty KOWEZIU

Wyszukiwarka KWALIFIKACYJNYCH KURSÓW ZAWODOWYCH

Zapraszamy do korzystania z wyszukiwarki kwalifikacyjnych kursów zawodowych (KKZ).

Wyszukiwarka kwalifikacyjnych kursów zawodowych (KKZ) opracowana jest na podstawie deklaracji składanych do Systemu Informacji Oświatowej przez publiczne i niepubliczne szkoły zawodowe i placówki kształcenia zawodowego i ustawicznego.

Nazwa kwalifikacyjnego kursu zawodowego jest jednocześnie nazwą kwalifikacji.

Informacja o kwalifikacyjnych kursach zawodowych

Mamy dwie możliwości wyszukiwania informacji:

- wyбір jednego z ośmiu obszarów kształcenia, nazwę kwalifikacyjnego kursu zawodowego oraz województwa - otrzymujemy informację o umiejętnościach jakie nabydziemy podczas wybranego kursu, opis zawodu/zawodów, w ramach których została wyodrębniona kwalifikacja oraz wykaz szkół/placówek, które dany kurs realizują;
- wyбір zawodu - otrzymujemy informację, jakie kwalifikacje zostały wyodrębnione w wybranym zawodzie oraz wykaz szkół/placówek, które realizują dane kwalifikacje.

Obszar kształcenia	Wszystkie
Nazwa kwalifikacji	
Kod kwalifikacji	
Województwo	Wszystkie
<input type="button" value="Szukaj"/> <input type="button" value="Reset"/>	

LUB

Zawód	Wszystkie
-------	-----------

KWALIFIKACYJNE KURSY ZAWODOWE

KROK PO KROKU

SZKOŁA SZKOŁA SZKOŁA

SZKOŁA

ZAWODOWA ZAWODOWA ZAWODOWA

ZAWODOWA

SZKOŁA SZKOŁA SZKOŁA

SZKOŁA

POZYTYWNEGO POZYTYWNEGO POZYTYWNEGO

POZYTYWNEGO

WYBORU WYBORU WYBORU

WYBORU

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wsparciem dla instytucji, które pierwszy raz uruchamiają KKZ-y może być poradnik *Kwalifikacyjne Kursy Zawodowe. Krok po kroku*. Omówione w nim zostały m.in. najważniejsze założenia organizacji KKZ, opracowywania programów oraz zasady zwalniania uczestników z wybranych efektów kształcenia.

Warto pamiętać, że kwalifikacyjny kurs zawodowy może być prowadzony z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, co może być dużym ułatwieniem dla osób pracujących.

Biorąc pod uwagę, że kwalifikacyjne kursy zawodowe były nową formą kształcenia osób dorosłych w formach pozaszkolnych KOWEZIU zorganizowały szkolenia dotyczące tego zagadnienia. Uczestniczyło w nich 1482 dyrektorów szkół, nauczycieli kształcenia zawodowego oraz wizytatorów.

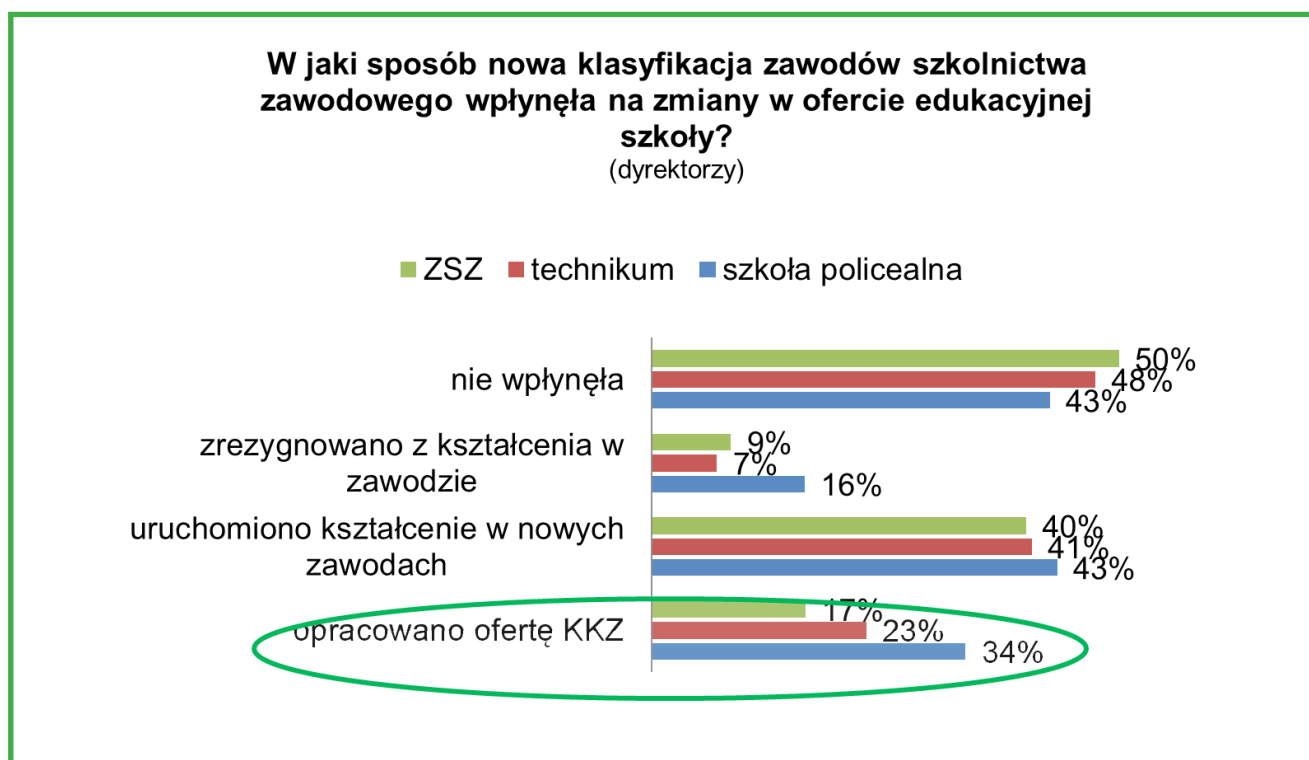
Tezy:

- Coraz więcej szkół rozszerza swoją ofertę edukacyjną o kwalifikacyjne kursy zawodowe.
- Szkoły organizują KKZ na zamówienie, w tym na zamówienie pracodawców.
- Szkoły wzbogacają programy nauczania na KKZ o kształcenie na odległość.
- Uczestnicy KKZ będą występować do organizatorów o zwolnienie ich z części zajęć, a organizatorzy będą te prośby uwzględniać.

Rozszerzenie oferty edukacyjnej szkoły o KKZ

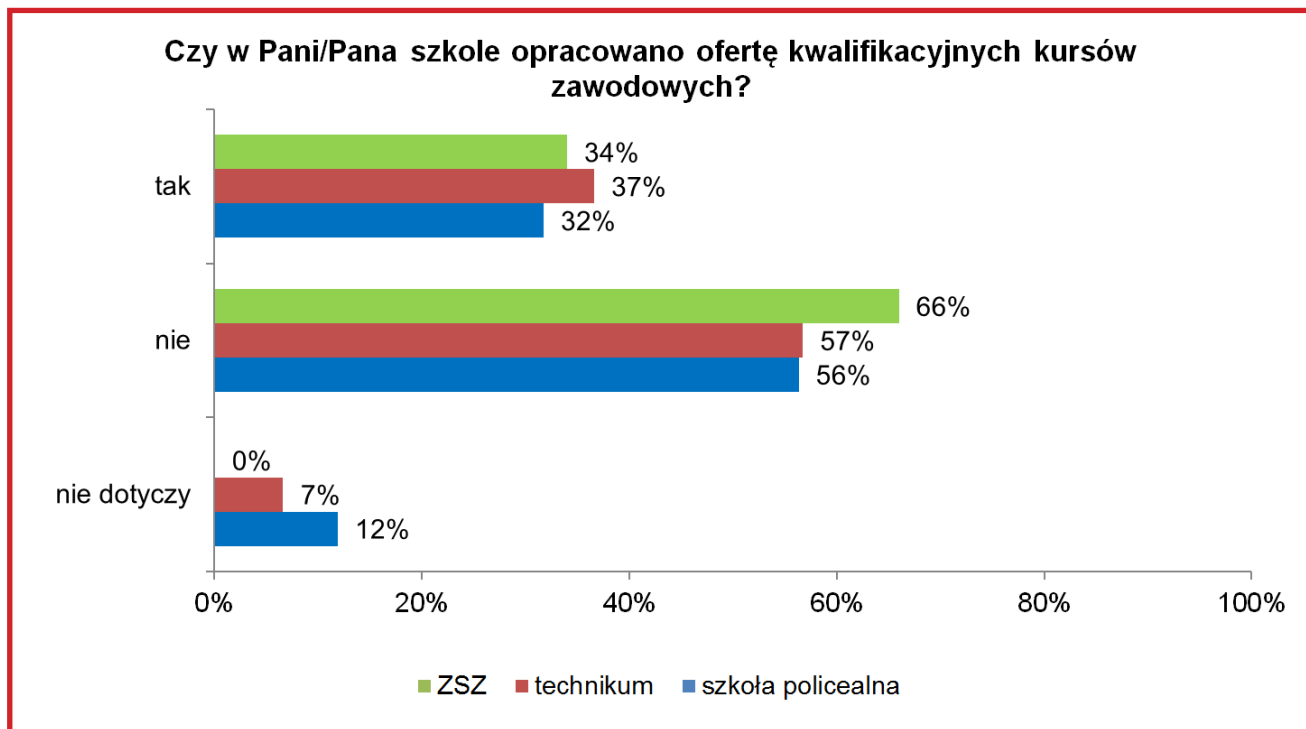
We wszystkich trzech etapach monitorowania procesu wdrażania PPKZ zadawano pytania dotyczące opracowania oferty KKZ oraz ich uruchamiania. W pierwszym roku monitorowania, pytania o KKZ pojawiły się w kontekście klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego.

Wykres 19. Wpływ klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego na ofertę edukacyjną szkoły – dyrektorzy (2013 r.)

W drugim etapie monitorowania pytanie dotyczące powiększenia oferty o KKZ zadano w oddzielnym pytaniu.

Wykres 20. Opracowanie oferty KKZ – dyrektorzy (2014 r.)

W pierwszym i drugim etapie monitorowania zapytano dyrektorów szkół czy opracowane KKZ zostały uruchomione. W poniższej tabeli zebrano odpowiedzi na to pytanie.

Tabela 17. Uruchamianie KKZ – dyrektorzy²¹

	2013		2014	
Zasadnicza szkoła zawodowa	TAK	32	TAK	36
	NIE	68	NIE	64
Technikum	TAK	28	TAK	43
	NIE	72	NIE	57
Szkoła policealna	TAK	49	TAK	58
	NIE	51	NIE	42

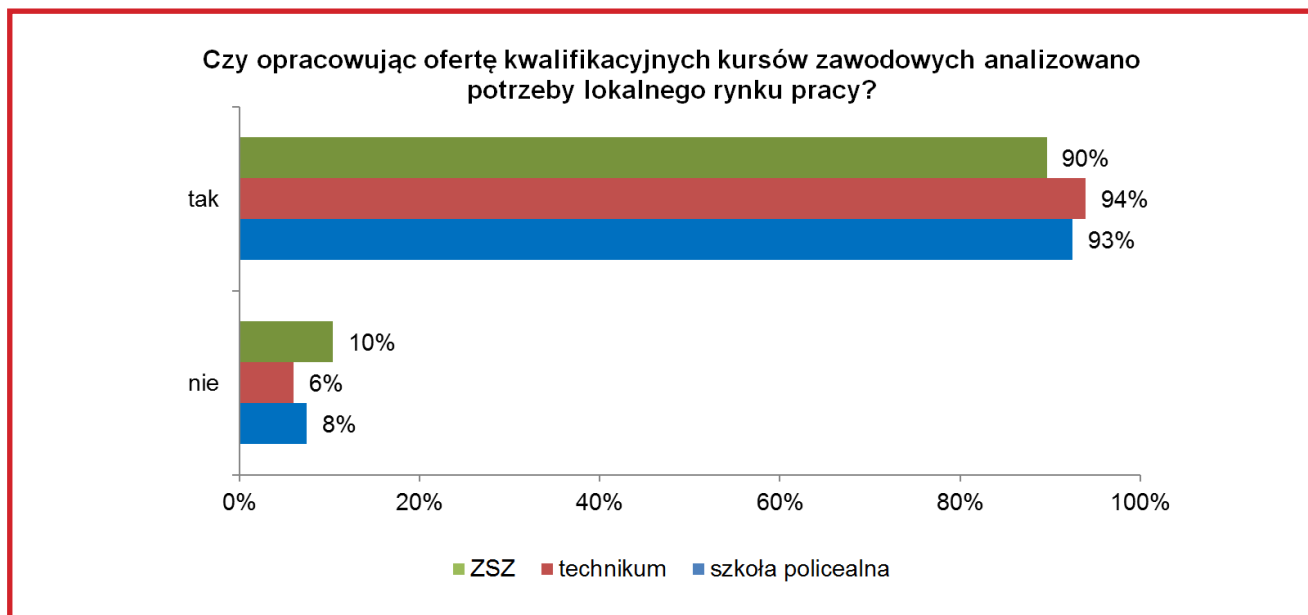
Jak widać z powyższych danych skuteczność techników i szkół policealnych w uruchamianiu KKZ zdecydowanie wzrosła – odpowiednio z 28 do 43% i z 49 do 58%. Skuteczność zasadniczych szkół zawodowych zmieniła się niewiele, uruchamianych jest ok. 1/3 opracowanych kursów.

W trzecim etapie monitorowania 20% zespołów szkół zadeklarowało, że prowadzi kwalifikacyjne kursy zawodowe. Danych tych nie można porównać z danymi z lat poprzednich, gdyż wcześniej dyrektorzy określali liczbę KKZ dla pojedynczych szkół, nawet jeśli szkoła była w zespole.

²¹ W 2013 roku na to pytanie odpowiedziało 209 dyrektorów (ok. 22%), a w 2014 – 457 dyrektorów (ok. 35%)

W drugim etapie monitorowania dodatkowo zapytano czy opracowując ofertę kwalifikacyjnych kursów zawodowych analizowano potrzeby lokalnego rynku pracy oraz czy szkoła organizuje KKZ na zamówienie.

Wykres 21. Analiza potrzeb rynku pracy przy tworzeniu oferty KKZ (2014 r.)²²

Ponad 90% szkół **analizuje potrzeby rynku pracy przy tworzeniu oferty KKZ.**

Kolejne pytanie dotyczące KKZ związane było z organizacją kursów na zamówienie różnych podmiotów.

W zdecydowanej większości zasadniczych szkół zawodowych (90%), techników (91%) i szkół policealnych (90%), które wzięły udział w monitorowaniu, **nie organizuje się kwalifikacyjnych kursów zawodowych na zamówienie urzędów pracy.**

Podobna, **niekorzystna sytuacja** występuje także w przypadku uruchamiania kwalifikacyjnych kursów zawodowych na **zamówienie pracodawców**. Pozytywnej odpowiedzi na to pytanie udzieliło tylko 12% dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych, 9% dyrektorów techników i 5% dyrektorów szkół policealnych. Tylko jedna zasadnicza szkoła zawodowa i dwa technika, uczestniczące w badaniu, uruchomiły kwalifikacyjne kursy zawodowe na zamówienie szkół wyższych.

O kwalifikacyjne kursy zawodowe (w pierwszym i drugim monitorowaniu) **zapytano także nauczycieli.**

W 2013 roku trzy czwarte pytanym nauczycieli (76%) zadeklarowało, że **brało udział w opracowaniu programu** kwalifikacyjnego kursu zawodowego.

²² Na to pytanie odpowiedziało 457 dyrektorów (ok. 35%)

Jednocześnie dziewięciu na dziesięciu nauczycieli (91%) stwierdziło, że **nie prowadziło w roku szkolnym 2012/2013 zajęć na KKZ**.

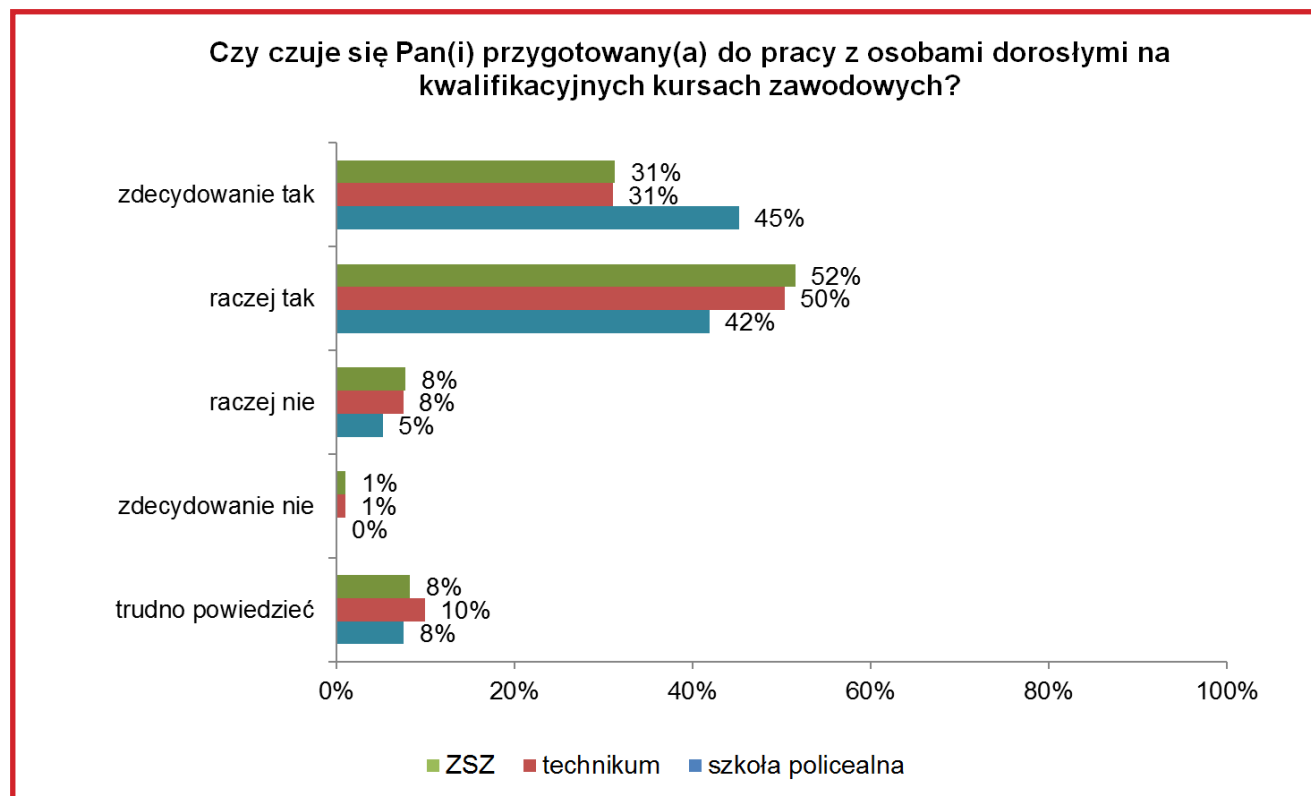
W 2014 roku nauczyciele biorący udział w monitorowaniu w zdecydowanej większości **nie brali udziału w opracowywaniu** programów KKZ (odpowiednio: 78, 79 i 78%).

W większości przypadków nauczyciele ankietowanych szkół **nie prowadzili zajęć na KKZ**: odpowiednio tak 83% nauczycieli zasadniczych szkół zawodowych, 85% techników i 84% szkół policealnych.

W drugim etapie monitorowania, w kontekście organizacji kwalifikacyjnych kursów zawodowych, dodatkowo zapytano nauczycieli o ich kompetencje w zakresie **kształcenia osób dorosłych**.

Nauczyciele czują się przygotowani do pracy z osobami dorosłymi na kwalifikacyjnych kursach zawodowych.

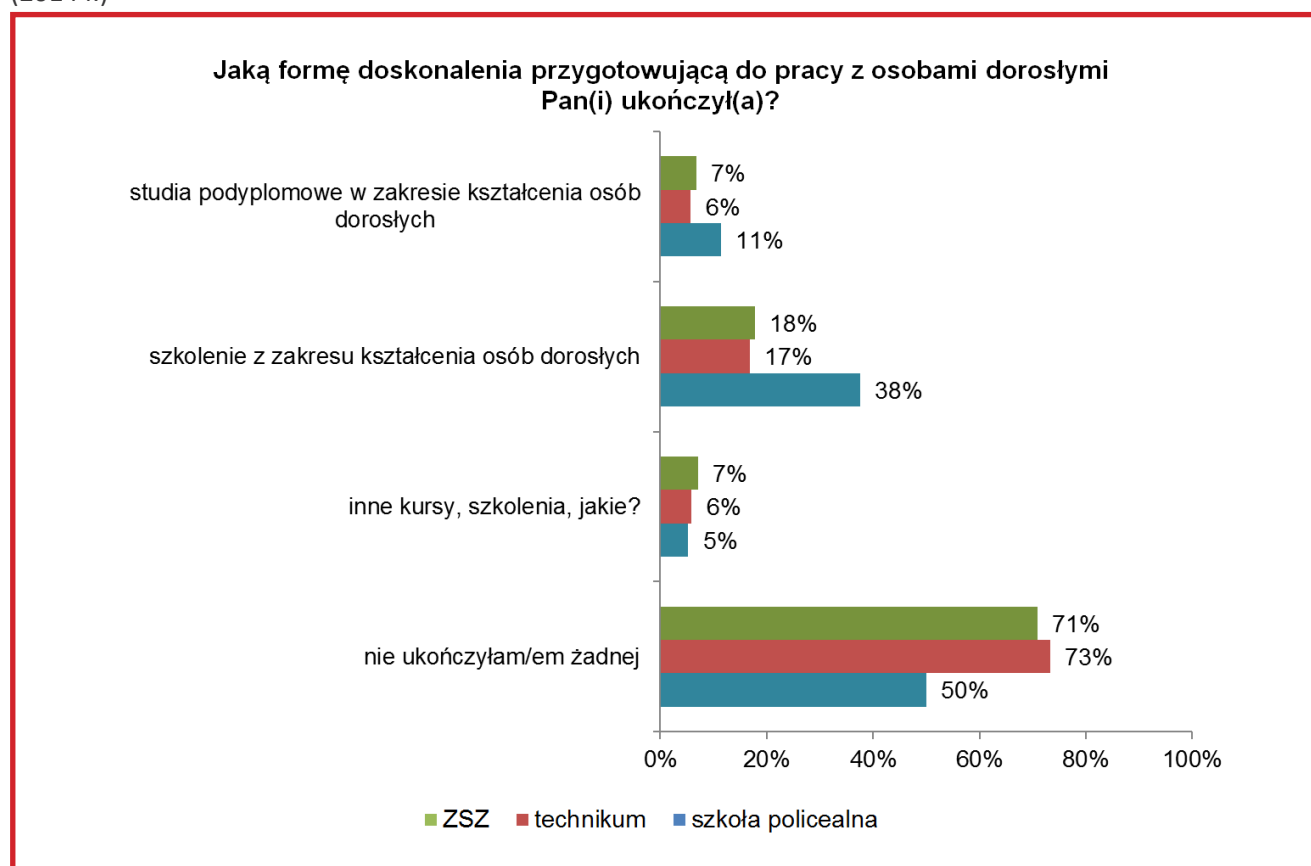
Wykres 22. Stopień przygotowania nauczycieli do prowadzenia zajęć na KKZ (2014 r.)

„Zdecydowanie tak” oraz „raczej tak” odpowiedziało 87% nauczycieli szkół policealnych. Wynik ten wydaje się mieć uzasadnienie z uwagi na fakt, że dotychczasowa oferta szkół policealnych kierowana była głównie do osób dorosłych. Podobne są odsetki respondentów z zasadniczych szkół zawodowych – wskazują odpowiedź „zdecydowanie tak” i „raczej tak” w 83%, a w technikum w 81%. Niewielu nauczycieli odpowiedziało „zdecydowanie nie” (około 20 osób na 2347 ankietowanych).

Nauczyciele pytani o to, jaką ukończyli **formę doskonalenia przygotowującą do pracy z osobami dorosłymi** wskazywali najczęściej, że „nie ukończyłam/em żadnej”: nauczyciele ZSZ – 71%, techników – 73%, szkół policealnych – 50%. **Najczęstsza forma doskonalenia** wśród osób, które odpowiedziały pozytywnie na to pytanie, to „szkolenie z zakresu kształcenia osób dorosłych” (ZSZ: 18%; technikum: 17%; szkoła policealna: 38%).

Wykres 23. Formy doskonalenia przygotowujące do pracy z osobami dorosłymi ukończone przez nauczycieli (2014 r.)

Zwolnienia uczestników z części zajęć dotyczących odpowiednio treści kształcenia lub efektów kształcenia

W części I załącznika do rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach określono, że „w procesie kształcenia zawodowego są podejmowane działania wspomagające rozwój każdego uczącego się, stosownie do jego potrzeb i możliwości, ze szczególnym uwzględnieniem **indywidualnych ścieżek edukacji i kariery**, możliwości **podnoszenia poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych** oraz zapobiegania przedwczesnemu kończeniu nauki”. Należy zatem tak przygotować kwalifikacyjny kurs zawodowy, by mogły być uznane dotychczasowe drogi kształcenia każdego uczestnika kursu, by żaden z nich nie musiał powtarzać po raz kolejny uzyskanych wcześniej efektów kształcenia.

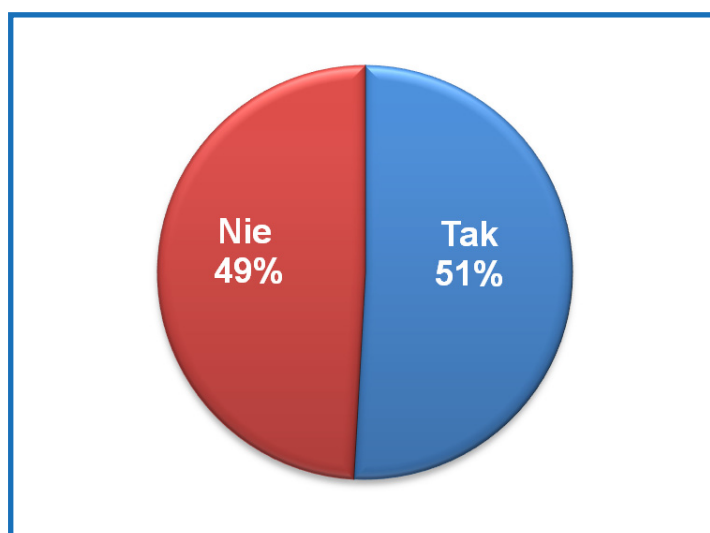

W rozporządzeniu w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych określono, że osoba podejmująca kształcenie na kwalifikacyjnym kursie zawodowym posiadająca:

- 1) dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe lub inny równorzędny,
- 2) świadectwo uzyskania tytułu zawodowego, dyplom uzyskania tytułu mistrza lub inny równorzędny,
- 3) świadectwo czeladnicze lub dyplom mistrzowski,
- 4) świadectwo ukończenia szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe,
- 5) świadectwo ukończenia liceum profilowanego,
- 6) świadectwo potwierdzające kwalifikację w zawodzie,
- 7) zaświadczenie o ukończeniu kwalifikacyjnego kursu zawodowego – jest zwalniana, na swój wniosek złożony podmiotowi prowadzącemu kwalifikacyjny kurs zawodowy, z zajęć dotyczących odpowiednio treści kształcenia lub efektów kształcenia zrealizowanych w dotychczasowym procesie kształcenia, o ile sposób organizacji kształcenia na kwalifikacyjnym kursie zawodowym umożliwia takie zwolnienie.

Możliwość **wystąpienia o zwolnienie z części zajęć** na kwalifikacyjnych kursach zawodowych jest niezwykle ważna dla uczestników kursów, szczególnie dla osób pracujących, posiadających dodatkowe obowiązki, np. rodzinne, dojeżdżających innych miejscowości²³. Dlatego też w trzecim etapie monitorowania pojawiły się pytania dotyczące tego problemu.

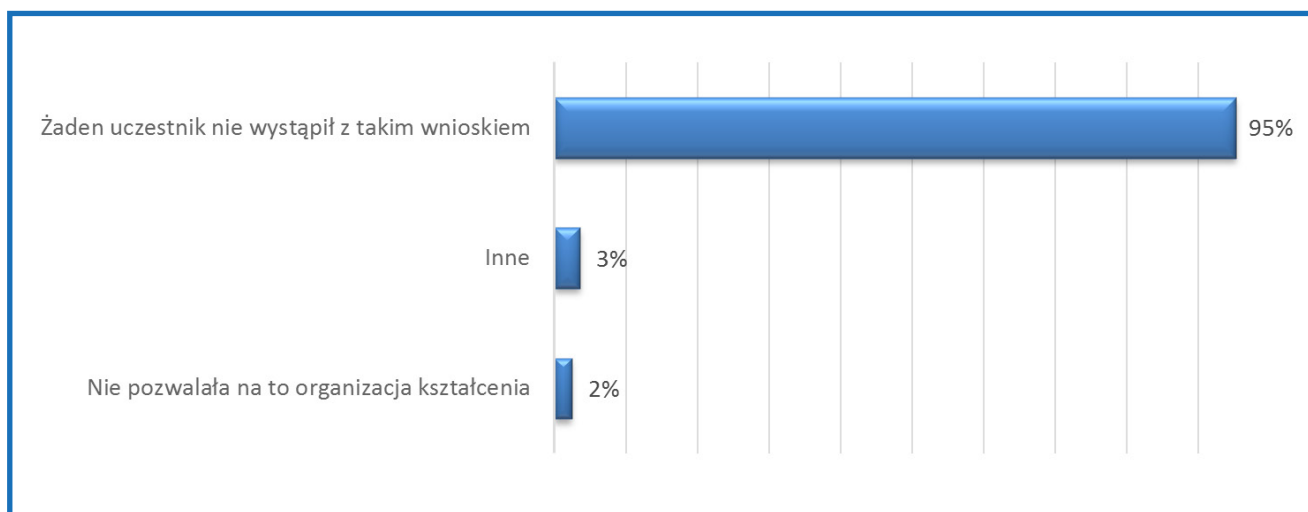
Wykres 24. Procent szkół uwzględniających wnioski o zwolnienie z części zajęć na kwalifikacyjnych kursach zawodowych – dyrektorzy (2015 r.)²⁴

²³ Więcej informacji na ten temat można znaleźć w poradniku *Kwalifikacyjne Kursy Zawodowe. Krok po kroku*, A. Wesółowska, A. Pfeiffer, KOWEziU, Warszawa, 2013

²⁴ Na to pytanie odpowiadało 169 dyrektorów (ok. 20%).

Wykres 25. Powody nieuwzględnienia przez szkoły wniosków o zwolnienie z części zajęć na kwalifikacyjnych kursach zawodowych – dyrektorzy (2015 r.)²⁵

W prawie połowie badanych szkół, na kwalifikacyjnych kursach zawodowych, **nie uwzględnia się wniosków o zwolnienie z części zajęć**. Główną przyczyną tej sytuacji (95% wskazań) jest fakt, że żaden uczestnik nie wystąpił z takim wnioskiem.

Może być wiele przyczyn takiej sytuacji:

- uczestnicy nie wiedzieli, że mogą złożyć taki wniosek,
- uczestnicy nie potrafili odpowiednio ocenić swoich wcześniejszych doświadczeń, by wystąpić o zwolnienie z części zajęć,
- uczący się nie uczestniczyli wcześniej w zajęciach pozwalających na wystąpienie o zwolnienie z części zajęć.

Warto, w przyszłości, poznać te przyczyny.

Przyczyny nieuruchomienia KKZ

Jak pokazują dane z tabeli 17, ponad połowa przygotowanych przez szkoły kwalifikacyjnych kursów zawodowych nie jest uruchamiana. Dlatego też w pierwszym i drugim etapie monitorowania zapytano dyrektorów o przyczyny.

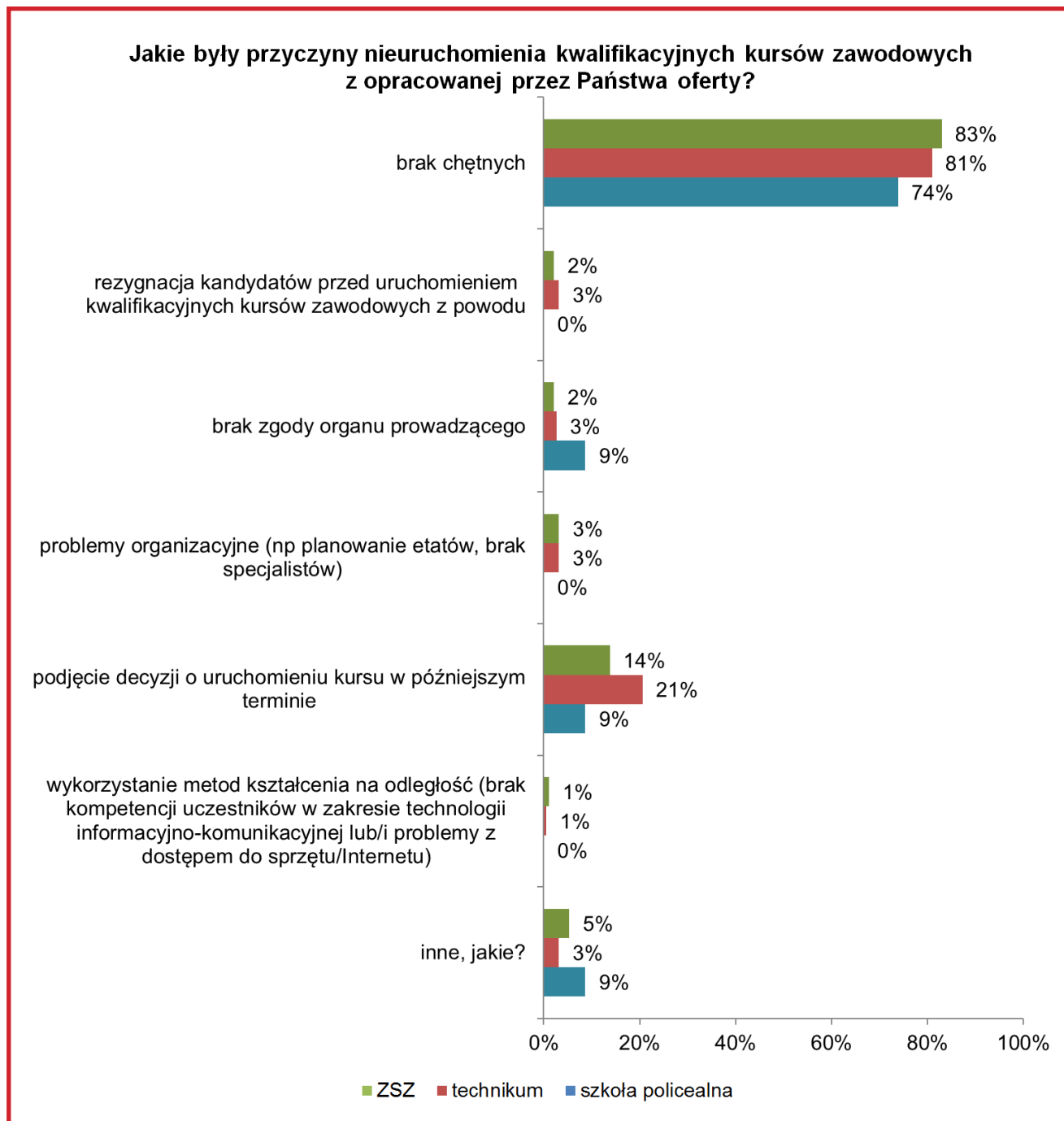
Najczęstszym **powodem nieuruchamiania KKZ**, zarówno w 2013, jak i 2014 roku, był brak chętnych. Odpowiedzi takiej udzieliło:

- 97% dyrektorów ZSZ w 2013 roku i o 14% mniej w roku 2014,
- 89% dyrektorów techników w 2013 roku i o 8% mniej w 2014,
- 84% dyrektorów szkół policealnych w 2013 roku i o 10% mniej w kolejnym roku.

²⁵ Na to pytanie odpowiadało 84 dyrektorów (ok. 10%).

I to mimo tego, że szkoły, w większości, przed opracowaniem kursów badają oczekiwania rynku pracy (patrz: wykres 21).

Wykres 26. Przyczyny nieuruchamiania KKZ – dyrektorzy (2014 r.)²⁶

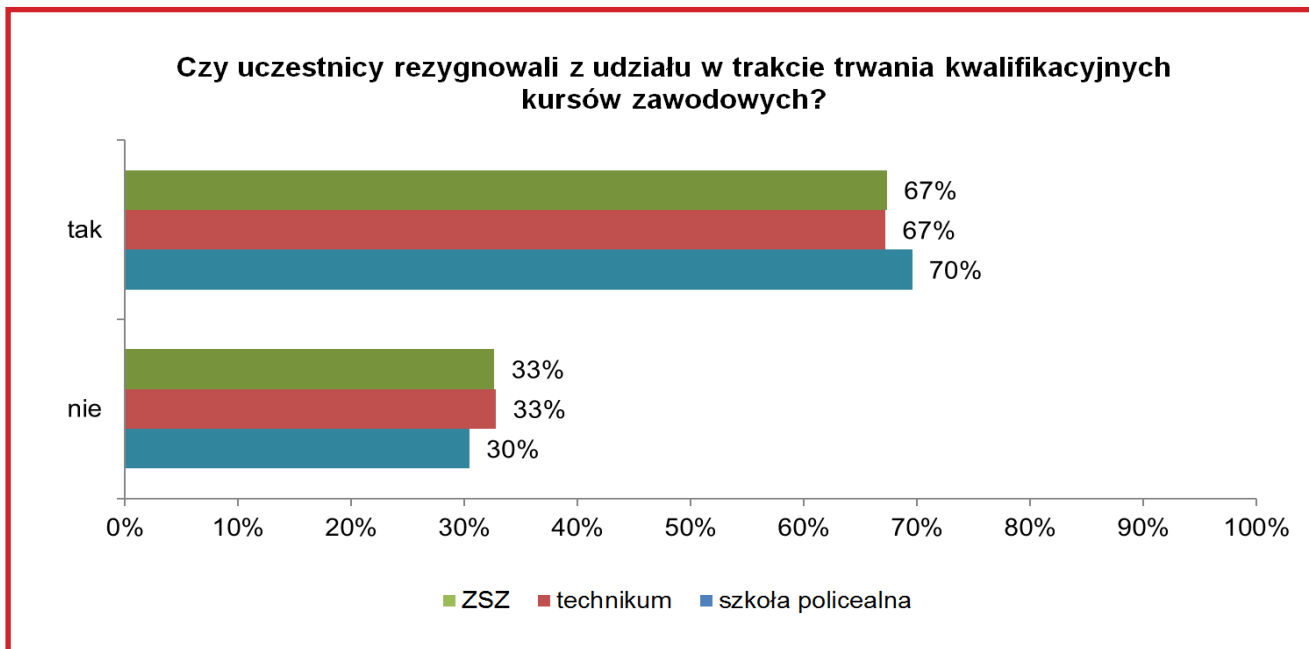
Rezygnacja uczestników z udziału w KKZ

Analiza danych SIO pokazała niepokojącą tendencję do wczesnego rezygnowania uczących się z udziału w kursach, w trakcie ich trwania. W związku z tym, w drugim etapie monitorowania poproszono

²⁶ Na to pytanie odpowiadało 306 dyrektorów (ok. 24%)

dyrektorów szkół o wskazanie przyczyn takiego stanu rzeczy

Wykres 27. Rezygnowanie uczestników z udziału w trakcie trwania KKZ – dyrektorzy (2014 r.)²⁷

We wszystkich typach szkół uczestnicy rezygnowali z udziału w kursach. Tylko ok. 1/3 osób kończyła rozpoczęte szkolenia.

Ważną zatem jest analiza przyczyn rezygnacji.

Analiza odpowiedzi dotyczących **przyczyn rezygnacji** w trakcie trwania kursów wskazuje, że najczęściej są to **trudności w łączeniu nauki z pracą zawodową** (odpowiednio 61% w ZSZ, 72% w T oraz 63% w szkołach policealnych) oraz **zmiana sytuacji życiowej uczestnika** (52% 54% 69%).

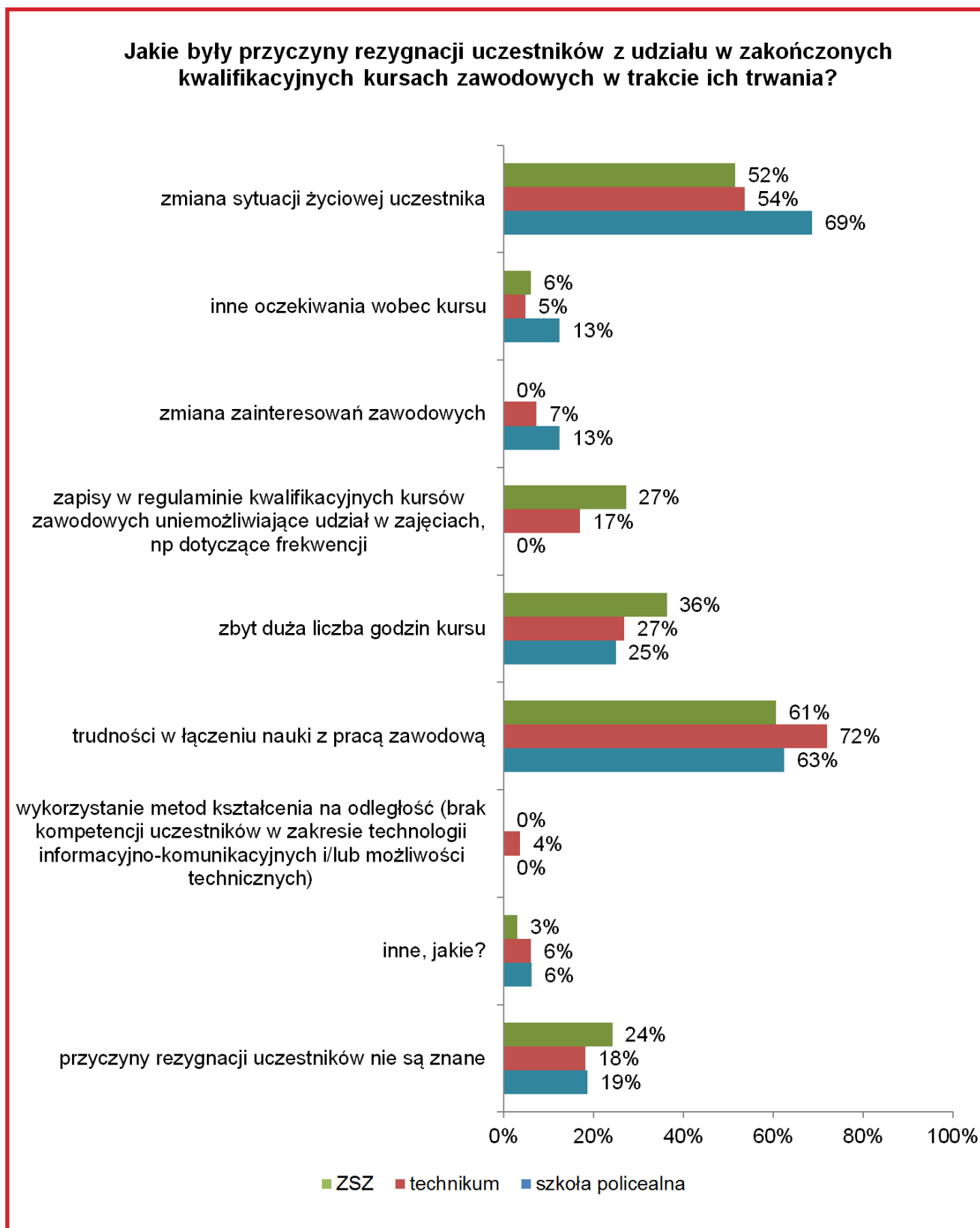
Jednocześnie należy zwrócić uwagę na to, że w 24% ZSZ, 18% techników i 19% szkół policealnych **przyczyny rezygnacji uczestników nie są znane dyrektorom** tych szkół.

W 27% zasadniczych szkół zawodowych przyczyną rezygnacji były zapisy w regulaminie kursu, np. dotyczące frekwencji. Sytuacja ta dotyczy tylko 17% techników i żadnej szkoły policealnej.

Inną przyczyną rezygnacji w kursach jest *zbyt duża liczba godzin* (odpowiednio: 36, 27 i 25% wskazań).

²⁷ Na to pytanie odpowiadało 194 dyrektorów (ok. 15%)

Wykres 28. Przyczyny rezygnacji z udziału w KKZ – dyrektorzy (2014 r.)²⁸

²⁸ Na to pytanie odpowiadało 131 dyrektorów (ok. 10%)

Wykorzystanie KNO na kwalifikacyjnych kursach zawodowych

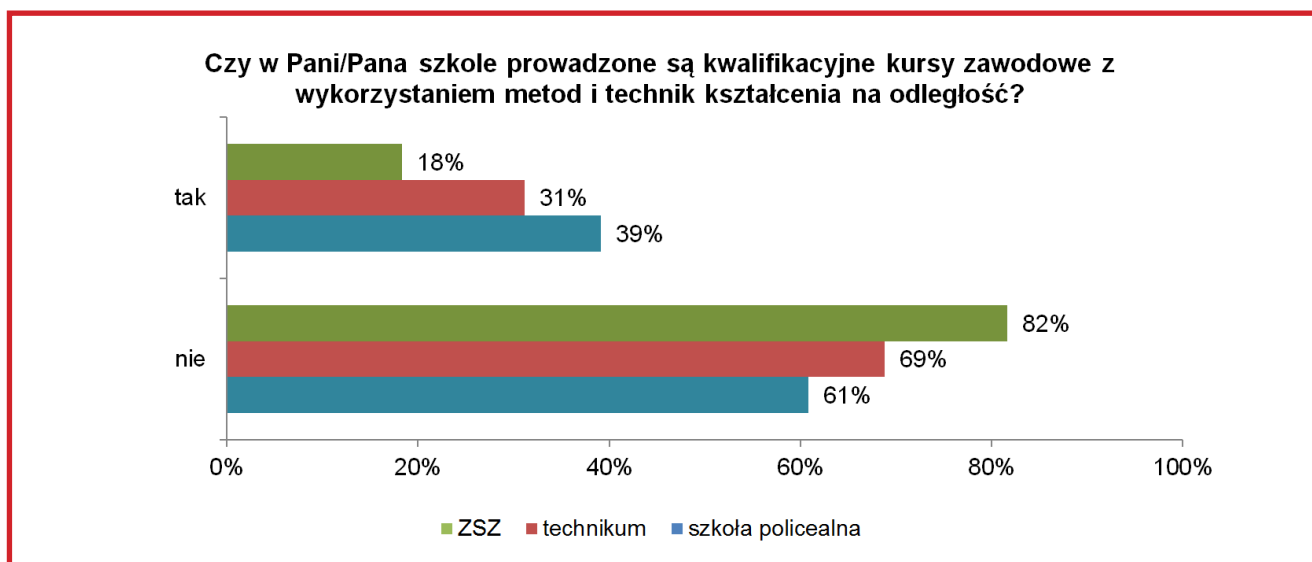
Kształcenie na kwalifikacyjnych kursach zawodowych może być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik na odległość²⁹.

Wychodząc naprzeciw tym zapisom, na stronie internetowej KOWEziU dostępne jest repozytorium 169 kursów do kształcenia zawodowego przygotowanych w ramach projektu systemowego „Model systemu wdrażania i upowszechniania kształcenia na odległość w uczeniu się przez całe życie”.

Dlatego w drugim i trzecim etapie monitorowania zapytano dyrektorów o wykorzystanie kształcenia na odległość na kwalifikacyjnych kursach zawodowych.

Wykres 29. Prowadzenie KKZ z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (2014 r.)³⁰

W 2014 roku 18% dyrektorów ZSZ, 31% dyrektorów techników oraz 39% dyrektorów szkół policealnych odpowiedziało, że włącza kształcenia na odległość do KKZ.

²⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 r. w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych

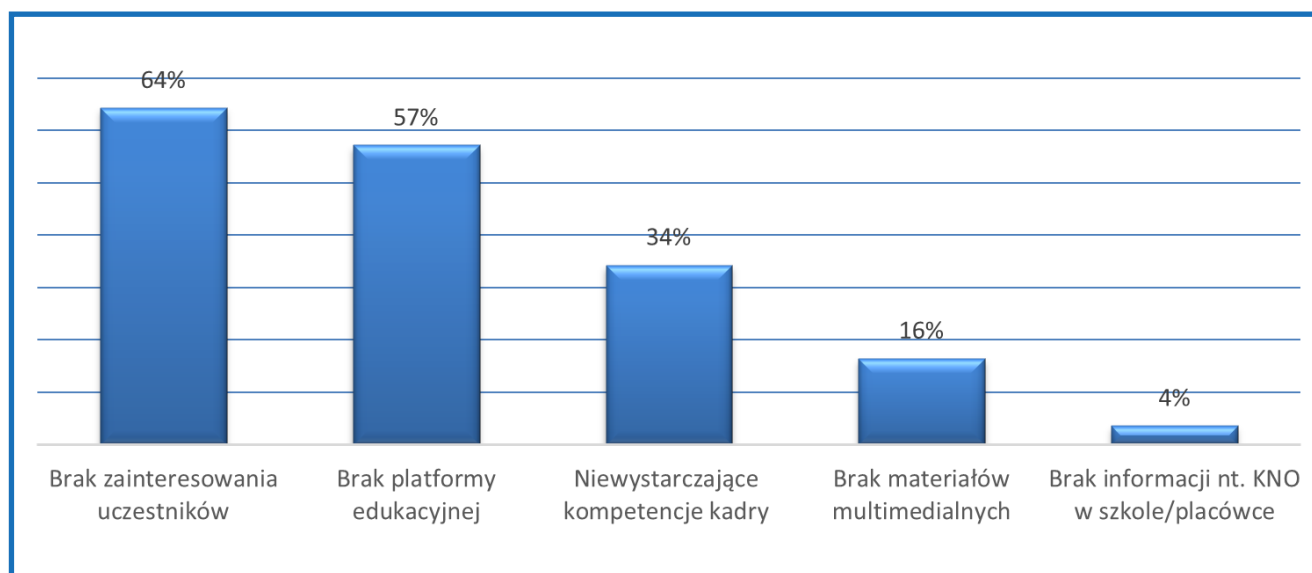
³⁰ Na to pytanie odpowiadało 197 dyrektorów (ok. 15%)

W trzecim etapie monitorowania tylko 17% szkół uczestniczących w monitorowaniu wykorzystuje KNO na kwalifikacyjnych kursach zawodowych.

Najważniejszym powodem, dla którego w szkole nie prowadzono kwalifikacyjnych kursów zawodowych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość był brak zainteresowania uczestników. Powód ten wskazali wszyscy respondenci. Kolejne powody to brak platformy edukacyjnej oraz brak materiałów multimedialnych (wskazane przez 33,3% respondentów).

Wykres 30. Powody nieuruchamiania kwalifikacyjnych kursów zawodowych w formie kształcenia na odległość – dyrektorzy (2015 r.)³¹

Warto zwrócić uwagę na fakt, że żadna ze szkół uczestniczących w badaniu nie zaznaczyła w tym pytaniu odpowiedzi „niewystarczające kompetencje kadry” ani „brak informacji nt. KNO w szkole”.

Wnioski:

1. Coraz więcej szkół zawodowych przygotowuje ofertę kwalifikacyjnych kursów zawodowych.
2. Rośnie skuteczność szkół w uruchamianiu KKZ.
3. Nadal głównym powodem nieuruchamiania KKZ jest brak chętnych, mimo, że szkoły deklarują analizę potrzeb rynku pracy przy opracowywaniu oferty KKZ.
4. Nauczyciele kształcenia zawodowego czują się przygotowani do prowadzenia zajęć z osobami dorosłymi, choć znakomita większość z nich nie ukończyła żadnej formy doskonalenia zawodowego dotyczącej tego zagadnienia.
5. Uczestnicy KKZ nie występują do organizatorów z wnioskami o zwolnienie ich z części zajęć.
6. Bardzo duża grupa uczestników KKZ rezygnuje w trakcie kursu z uczestnictwa. Jako główne przyczyny podaje się trudności w łączeniu nauki z pracą zawodową oraz zmianę sytuacji życiowej uczestnika.

³¹ Na to pytanie odpowiadało 140 dyrektorów (ok. 16%).

7. Niewiele szkół wykorzystuje kształcenie na odległość na KKZ mimo otwartej oferty e-kursów dostępnej na stronie internetowej KOLEŻIU. Mimo stwierdzenia, że uczestnicy mają trudności w łączeniu nauki z pracą zawodową.

W ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój planowane jest:

- opracowanie przykładowych programów nauczania kursów dla osób dorosłych, zgodnych z podstawą programową, w tym:
 - przykładowych programów kwalifikacyjnych kursów zawodowych,
 - przykładowych programów kursów umiejętności zawodowych,
 - przykładowych programów kursów kompetencji ogólnych;
- opracowanie kursów multimedialnych umożliwiających prowadzenie części teoretycznej kursów dla osób dorosłych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość.

DORADZTWO EDUKACYJNO-ZAWODOWE

W dobie ciągłych zmian i gospodarki opartej na wiedzy doradztwo edukacyjno-zawodowe nabrało szczególnej wagi. Dlatego też znalazło się w centrum wielu działań: legislacyjnych, badawczych, organizacyjnych, publicystycznych.

Zajęcia związane z planowaniem kształcenia i kariery zawodowej mają na celu wspomaganie uczniów w podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych, przy wykorzystaniu aktywnych metod pracy. Zajęcia mogą prowadzić nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych i specjaliści, w tym doradca zawodowy.

Do zadań doradcy zawodowego w szkole ponadgimnazjalnej prowadzącej kształcenie zawodowe należy w szczególności:

- 1) systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania uczniów na informacje edukacyjne i zawodowe oraz pomoc w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej;
- 2) gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu kształcenia;
- 3) prowadzenie zajęć związanych z planowaniem kształcenia i kariery zawodowej;
- 4) koordynowanie działalności informacyjno-doradczej prowadzonej przez szkołę;
- 5) współpraca z innymi nauczycielami w tworzeniu i zapewnieniu ciągłości działań w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego;
- 6) wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych³².

Prowadzenie efektywnego doradztwa zawodowego w szkołach zawodowych, ze szczególnym zwróceniem uwagi na planowanie indywidualnych ścieżek edukacyjnych i zawodowych uczniów/słuchaczy, w dużym stopniu zwiększa szanse absolwentów szkół na rynku pracy.

Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej wspiera szkoły w realizacji zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego w różny sposób. Poprzez liczne publikacje oraz szkolenia: stacjonarne, na odległość oraz blended.

W ramach realizowanego przez KOWEziU projektu systemowego „Opracowanie modelu poradnictwa zawodowego oraz internetowego systemu informacji edukacyjno-zawodowej”, w latach 2011-2012, realizowano pilotaż wdrożenia modelu zewnętrznego wsparcia szkół w realizacji zadań z zakresu doradztwa.

³² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 poz. 532).

W projekcie Euroguidance oraz w projek-
tach systemowych przygotowano wiele
publikacji zarówno o charakterze teore-
tycznym, badawczym, jak i praktycznym.
Są one dostępne na stronie internetowej
KOWEziU, w zakładce *Publikacje*.

W Strefie ucznia, na stronie KOWEziU
można znaleźć wiele materiałów
multimedialnych związanych
z doradztwem: filmy, e-lekcje,
e-gazetki...

Warto także zapoznać się z materiała-
mi dostępnymi pod adresem:
www.doradztwo.koweziu.edu.pl

Tezy:

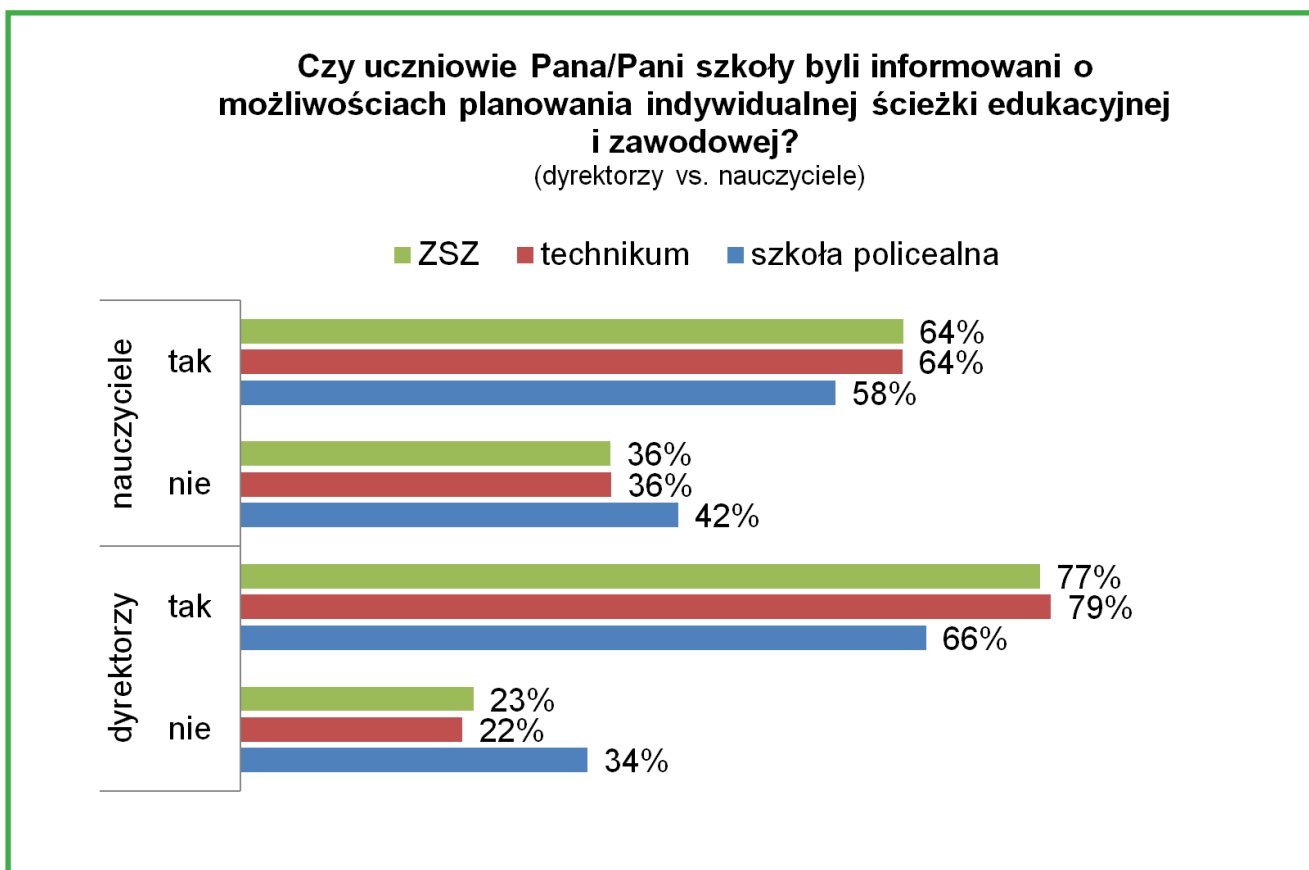
- Uczniowie są informowani o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej w ramach różnych zajęć.
- W szkołach realizowane jest doradztwo edukacyjno-zawodowe.

Informowanie uczniów o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej

W pierwszym i drugim etapie monitorowania zapytano dyrektorów szkół i nauczycieli kształcenia zawodowego, czy ich uczniowie są informowani o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej.

Zarówno dyrektorzy, jak i nauczyciele w większości deklarują, że **uczniowie** w ich szkołach **są informowani o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej**. Przy czym rozkład procentowy w zależności od typu szkoły i funkcji pełnionej w szkole przez respondenta jest różny.

Wykres 31. Informowanie uczniów o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej – dyrektorzy i nauczyciele (2013 r.)

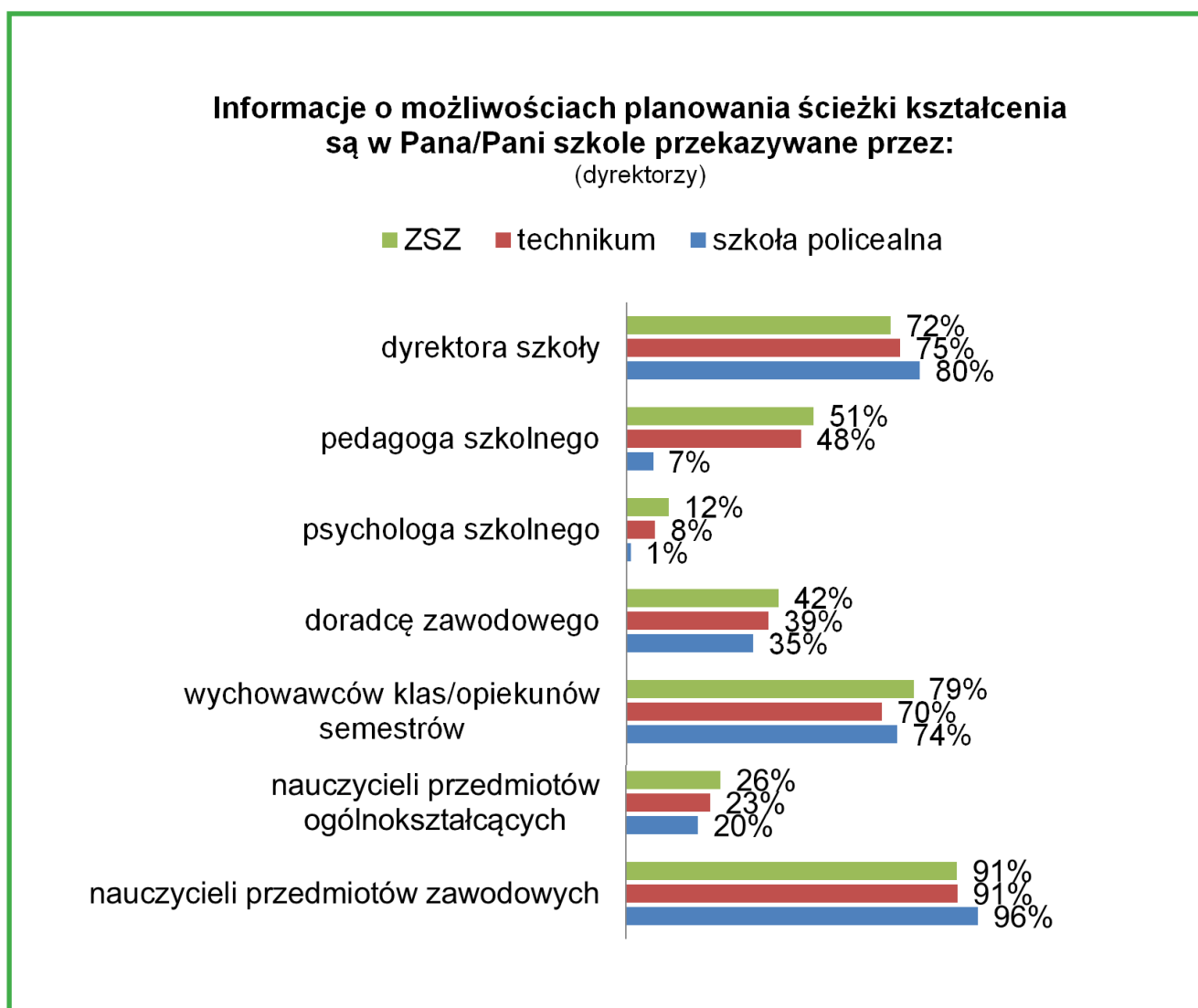

Ponad trzy czwarte dyrektorów ZSZ i techników (77% dyrektorów ZSZ i 78% dyrektorów techników) przyznaje, że uczniowie w ich szkołach są informowani o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej. W przypadku szkół policealnych jest to co trzeci dyrektor (66%).

O informowaniu uczniów o możliwościach planowania kariery, w dużo mniejszym stopniu niż dyrektorzy są przekonani nauczyciele. Co trzeci nauczyciel ZSZ i technikum (64% nauczycieli ZSZ i 64% nauczycieli techników) i ponad połowa nauczycieli szkół policealnych (58%) twierdzi, że uczniowie są informowani o możliwościach planowania ścieżki zawodowej.

Zdaniem dyrektorów, którzy stwierdzili, że uczniowie w ich szkołach są informowani o możliwościach planowania ścieżki kształcenia, **najczęściej informacje te przekazywane są przez nauczycieli przedmiotów zawodowych** – tak twierdzi dziewięciu na dziesięciu dyrektorów ZSZ i technikum (91% dla ZSZ i 91% dla techników) i niemalże wszyscy dyrektorzy szkół policealnych (96%).

Wykres 32. Osoby informujące uczniów o możliwościach planowania ścieżki kształcenia – dyrektorzy (2013 r.)

Oprócz nauczycieli kształcenia zawodowego uczniowie informowani są (wg kolejności wskazań odpowiedzi zawartych w kafeterii do pytania):

- w ZSZ – przez wychowawców klas/opiekunów semestrów, dyrektora szkoły, pedagoga szkolnego, doradcę zawodowego, nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących i psychologa szkolnego;
- w technikach – przez dyrektora szkoły, wychowawców klas/opiekunów semestru, pedagoga szkolnego, doradcę zawodowego, nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących i psychologa szkolnego;
- w szkołach policealnych – przez dyrektora szkoły, wychowawców klas/opiekunów semestru, doradcę zawodowego, nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących, pedagoga szkolnego, psychologa szkolnego.

W drugim etapie monitorowania zapytano dyrektorów szkół oraz nauczycieli o to, w ramach jakich zajęć uczniowie są informowani o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej. Najczęściej robi się to w ramach zajęć z wychowawcą/opiekunem (87% dyrektorów ZSZ, 86% dyrektorów techników i 75% dyrektorów szkół policealnych). Z zaproponowanej kafeterii odpowiedzi wybierano także zajęcia z przedmiotów zawodowych (81% dyrektorów techników, po 75% dyrektorów ZSZ i szkół policealnych).

Tabela 18. Rodzaje zajęć, w trakcie których uczniowie są informowani o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej – dyrektorzy i nauczyciele (2014 r.)

	Zasadnicza szkoła zawodowa		Technikum		Szkoła policealna	
	D	N	D	N	D	N
na zajęciach z wychowawcą/opiekunem	87%	79%	86%	78%	75%	60%
na zajęciach z przedmiotów zawodowych	75%	87%	81%	86%	75%	80%
w trakcie indywidualnych spotkań z doradcą zawodowym	49%	34%	51%	38%	21%	20%
w trakcie zajęć grupowych z doradcą zawodowym	53%	42%	58%	46%	13%	17%
w trakcie spotkań z dyrektorem/wicedyrektorem szkoły	50%	41%	53%	41%	44%	38%
w trakcie praktyk zawodowych oraz zajęć praktycznych	44%	46%	50%	55%	48%	52%
w trakcie spotkań z przedstawicielami wyższych uczelni	17%	12%	47%	44%	6%	10%
nie są informowani	1%	1%	1%	1%	9%	3%

Widać znaczące różnice w liczbie wskazań w trakcie spotkań z doradcą zawodowym (indywidualnych i grupowych) przez dyrektorów szkół policealnych, w stosunku do pozostałych typów szkół. Tylko co piąty dyrektor SP stwierdził, że uczniowie otrzymują informacje w trakcie indywidualnych spotkań z doradcą zawodowym, a nieco więcej niż co dziesiąty, że w trakcie zajęć grupowych z doradcą zawodowym. Tymczasem połowa dyrektorów ZSZ i ponad połowa dyrektorów techników wskazała te formy przekazywania informacji o planowaniu kariery edukacyjnej i zawodowej uczniom.

Warto podkreślić, że, w prawie połowie techników informacje takie uczniowie otrzymują w trakcie spotkań z przedstawicielami wyższych uczelni.

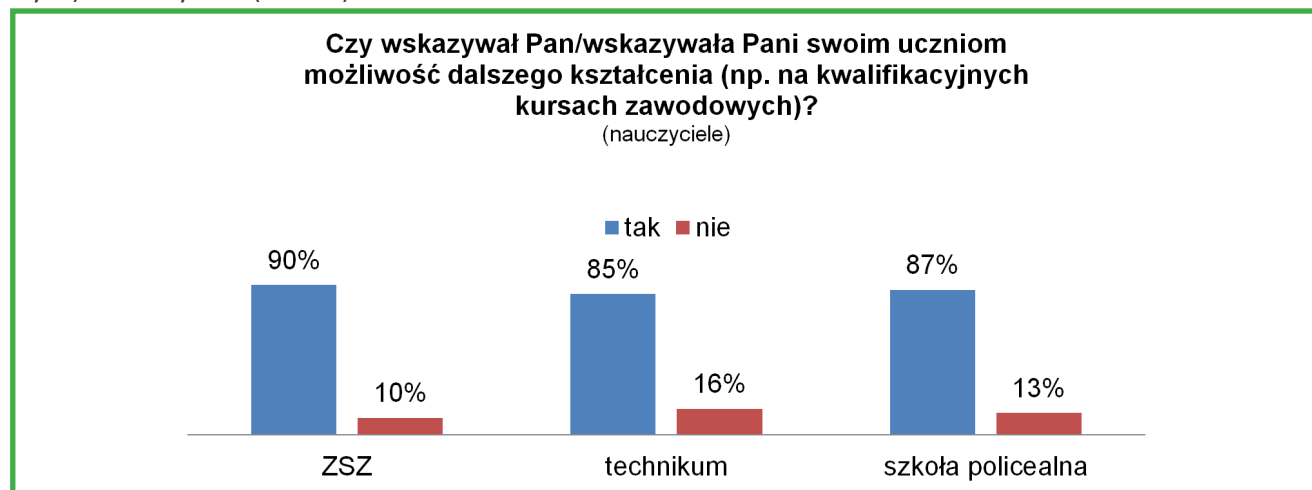
Powyższe stanowisko dyrektorów szkół potwierdzają nauczyciele, choć częściej wskazywali na zajęcia z przedmiotów zawodowych, niż zajęcia z wychowawcą. Oceniając pozostałe formy spotkań nt. planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej, nauczyciele byli mniej optymistyczni, niż dyrektorzy i rzadziej wskazywali inne możliwości.

9% dyrektorów i 3% nauczycieli szkół policealnych stwierdziło, że uczniowie nie są informowani o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej.

Jedną z możliwości rozwoju kariery zawodowej absolwentów szkół kształcących w zawodzie, dzięki zmianom, które przyniosła nowa podstawa programowa kształcenia w zawodzie jest możliwość dalszego kształcenia np. na kwalifikacyjnych kursach zawodowych, o których była już mowa na początku tego raportu.

Wyniki pierwszego monitorowania wskazują na to, że **znakomita większość nauczycieli wskazywała swoim uczniom możliwość dalszego kształcenia.**

Wykres 33. Wskazywanie uczniom możliwości dalszego kształcenia (np. na kwalifikacyjnych kursach zawodowych) – nauczyciele (2013 r.)

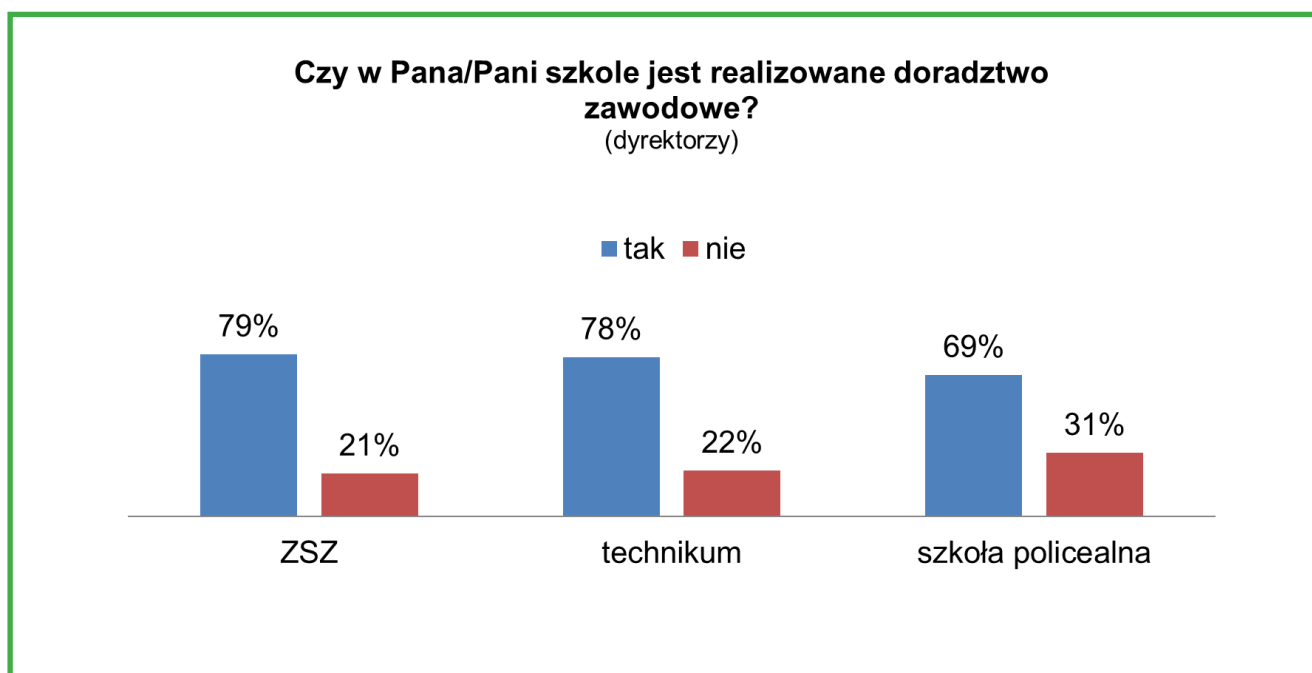
Taką deklarację złożyło 90% nauczycieli zasadniczych szkół zawodowych, 85% nauczycieli z techników oraz 87% nauczycieli ze szkół policealnych.

Doradztwo edukacyjno-zawodowe w szkołach zawodowych

Zarówno w pierwszym, jak i w drugim etapie monitorowania pytano dyrektorów i nauczycieli szkół zawodowych o realizację w szkole zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Doradztwo zawodowe nie jest realizowane zdaniem co piątego dyrektora zasadniczej szkoły zawodowej i co piątego dyrektora technikum oraz blisko co trzeciego dyrektora szkoły policealnej (31%).

Wykres 34. Realizacja doradztwa zawodowego w szkole – dyrektorzy (2013 r.)

W szkołach, w których doradztwo jest realizowane, **jest ono realizowane przez różne osoby.**

Zdaniem dwóch trzecich dyrektorów szkół doradztwo jest realizowane przez doradców zawodowych. W nieco mniejszej skali doradztwo, w odniesieniu do ZSZ i techników jest realizowane przez pedagogów szkolnych – dla przykładu w przypadku zasadniczych szkół zawodowych 67% wskazań na doradcę i 58% wskazań na pedagoga. Pedagodzy szkolni realizują zadania z zakresu doradztwa zawodowego zdaniem co dziewiątego dyrektora szkoły policealnej (11%). Dyrektorzy jako osoby, które realizują doradztwo w szkołach wskazują także nauczycieli (niewiele ponad połowa wskazań). Co piąty dyrektor technikum (21%) wskazał na pracownika PPP i tyleż samo (21%) na wykładowców wyższych uczelni.

Wykres 35. Osoby, które realizują doradztwo w ich szkołach – dyrektorzy (2013 r.)

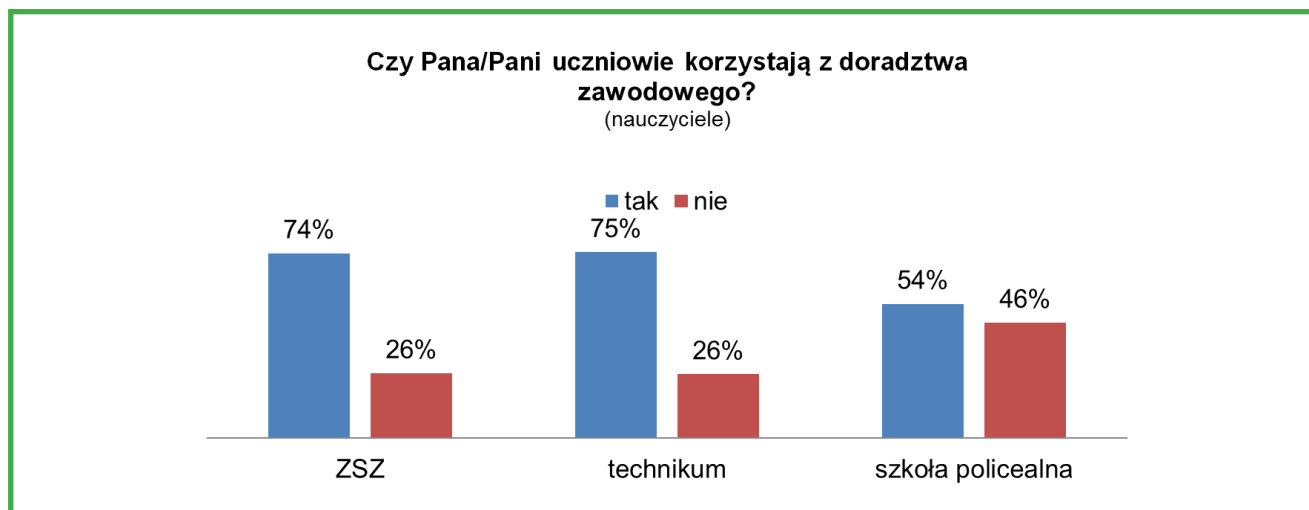

Warto zwrócić uwagę na współpracę szkół zawodowych z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego. Wskazało na nią 17% dyrektorów ZSZ, 21% dyrektorów techników oraz 2% dyrektorów szkół policealnych. W drugim monitorowaniu, pojawiła się ta kwestia przy okazji pytania o zajęcia, w trakcie których uczniowie są informowani o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej. Odpowiedź podczas spotkań z pracownikami poradni psychologiczno-pedagogicznej wybrało 10% nauczycieli ZSZ, 15% nauczycieli techników oraz 0% nauczycieli szkół policealnych.

Zdaniem większości nauczycieli **uczniowie korzystają z doradztwa zawodowego**. Przy czym widać wyraźne różnice w odpowiedziach w zależności od typu szkoły.

W przypadku ZSZ i techników co czwarty nauczyciel (26% wskazań dla nauczycieli z zasadniczych szkół zawodowych i 25% wskazań dla nauczycieli z techników), a w przypadku szkół policealnych, blisko co drugi nauczyciel (54% wskazań) twierdzi, że **uczniowie nie korzystają z doradztwa zawodowego**.

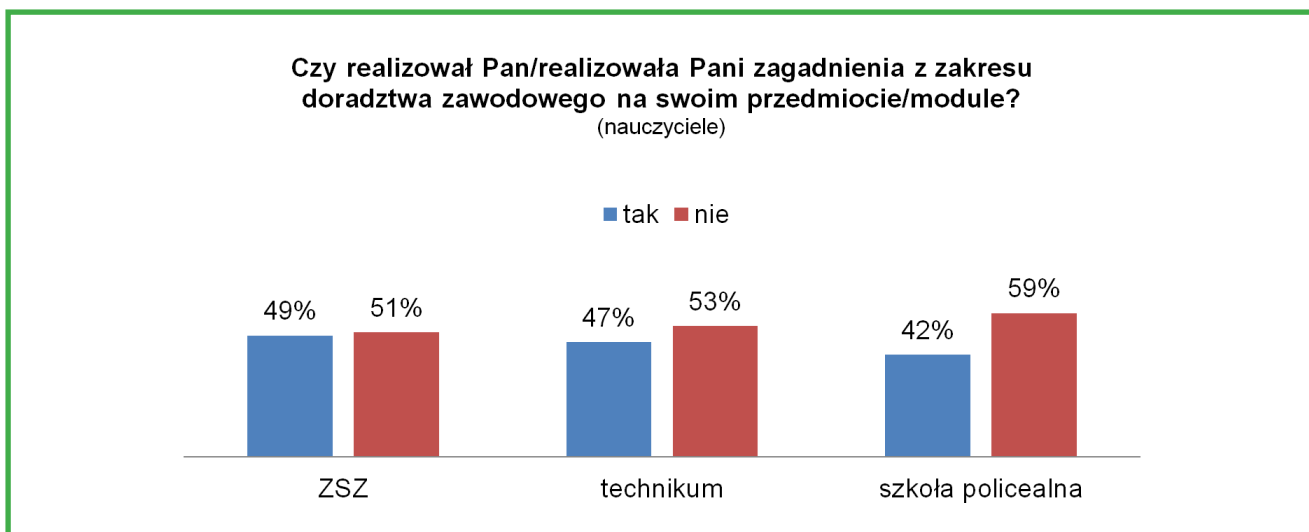
Wykres 36. Korzystanie z doradztwa zawodowego przez uczniów – nauczyciele (2013 r.)

Nauczyciele w ponad 50% deklarują, że **nie realizują w ramach swojego przedmiotu/modułu zagadnień z zakresu doradztwa zawodowego** (Wykres 37).

W przypadku zasadniczych szkół zawodowych doradztwo w ramach swojego przedmiotu realizuje prawie połowa nauczycieli (49%). W przypadku techników, o kilka punktów procentowych mniej, co w ogólnej liczbie odpowiedzi daje kilkadziesiąt nauczycieli. Najrzadziej doradztwo w ramach realizowanego przez siebie przedmiotu/modułu realizują nauczyciele ze szkół policealnych – 41% wskazań.

Wykres 37. Realizacja zagadnień z zakresu doradztwa zawodowego na przedmiotach/modułach zawodowych – nauczyciele (2013 r.)

Informowanie o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej stanowi element **doradztwa edukacyjno-zawodowego** prowadzonego w szkole. Wyniki drugiego monitorowania wskazują, że zagadnienia te na swoim przedmiocie/module, nauczyciele realizują zwykle poprzez *informowanie uczniów o możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych* (ZSZ: 93%; techni-

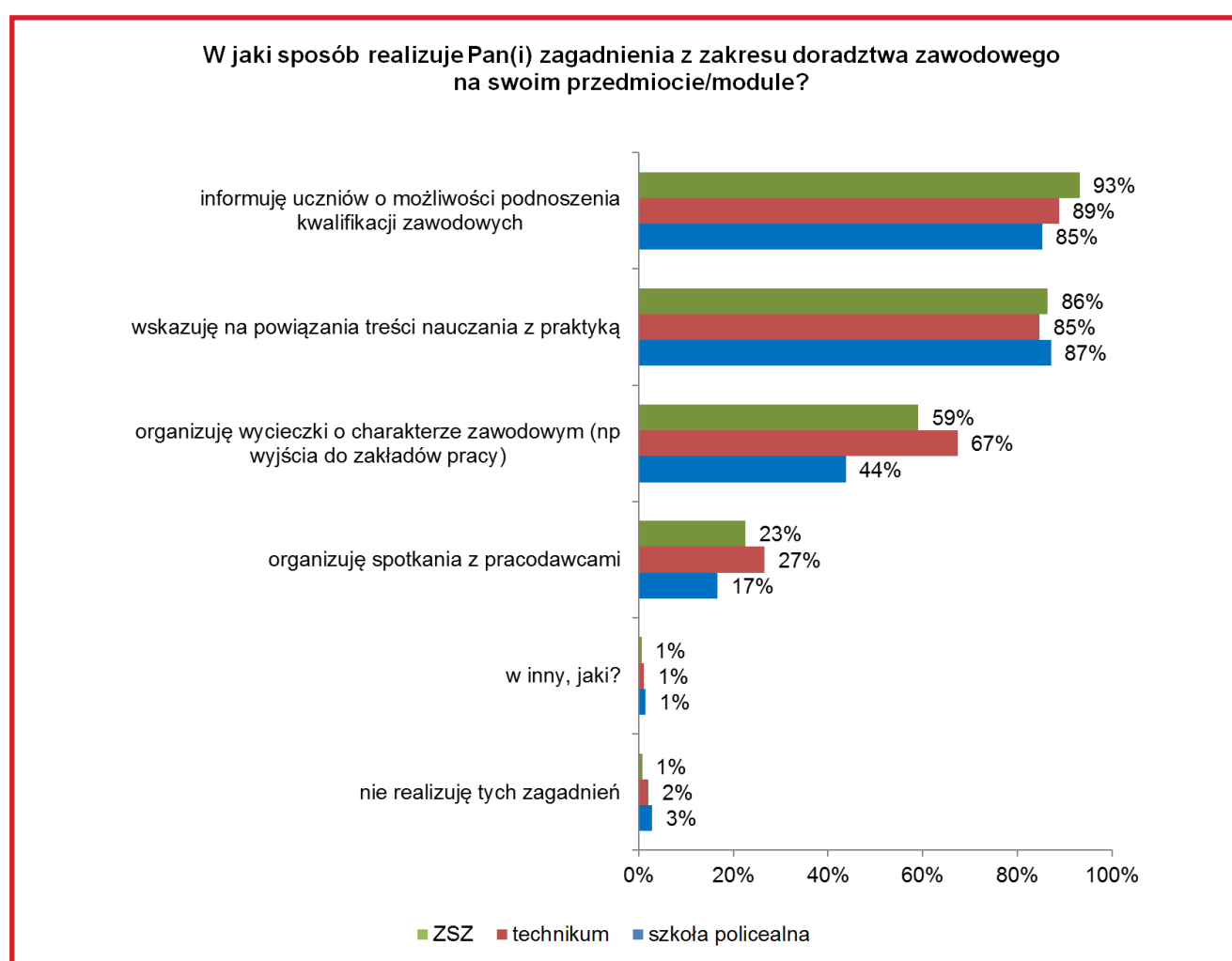

kum: 89%; szkoła policealna: 85%) oraz *wskazywanie na powiązanie treści nauczania z praktyką* (ZSZ: 86%; technikum: 85%; szkoła policealna: 87%).

Około jedna trzecia nauczycieli wskazała, że sposobem na zrealizowanie zagadnień z zakresu doradztwa jest *organizowanie spotkań z pracodawcami*.

Szczegółowe dane przedstawia poniższy wykres.

Wykres 38. Sposób realizacji zajęć z doradztwa zawodowego przez nauczycieli (2014 r.)

Wnioski:

1. Uczniowie zdecydowanej większości szkół zawodowych są informowani o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej. Informacje te najczęściej przekazywane są przez nauczycieli kształcenia zawodowego, dyrektorów oraz wychowawców.
2. Tylko w połowie szkół informacje o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej przekazywane są w trakcie spotkań z doradcą zawodowym.

3. W większości szkół zawodowych realizowane jest doradztwo edukacyjno-zawodowe. Najczęściej jest ono realizowane przez doradcę zawodowego, nauczycieli lub pedagoga szkolnego.
4. Pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznych rzadko wspierają szkoły w realizacji doradztwa zawodowego
5. Mniej więcej co drugi nauczyciel stwierdził, że realizuje zagadnienia z zakresu doradztwa zawodowego, choć zdecydowana większość informuje uczniów o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej. Świadczyć to może o formalnym postrzeganiu przez nauczycieli zakresu doradztwa zawodowego.

W ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój planowane jest:

- na poziomie centralnym
 - wypracowanie ramowych programów oraz rozwiązań organizacyjnych w zakresie realizacji doradztwa zawodowego w systemie oświaty, we współpracy z kluczowymi interesariuszami, tj. przedstawicielami szkół i placówek, organów prowadzących, pracodawców i związków zawodowych, instytucji rynku pracy (określenie rekomendowanej tematyki zajęć edukacyjnych, proponowanych narzędzi i metod pracy, oczekiwanych efektów usług doradczych);
 - przygotowanie wzorcowych rozwiązań organizacyjnych w zakresie funkcjonowania wewnątrzszkolnych systemów doradztwa, z uwzględnieniem współpracy wszystkich osób mających wpływ na efektywność doradztwa w szkole;
 - przygotowanie kadry doradców zawodowych do wdrożenia wypracowanych rozwiązań;
 - przygotowanie i udostępnienie w sieci zasobów wspierających proces doradztwa dla wszystkich grup wiekowych (przygotowanie multimedialnych zasobów dla doradztwa zawodowego);
 - monitorowanie losów absolwentów szkół zawodowych.
- w regionach
 - tworzenie w gimnazjach, szkołach ponadgimnazjalnych, centrach kształcenia zawodowego i ustawicznego szkolnych punktów informacji i kariery (SZPiK), wyposażonych w odpowiedni sprzęt i materiały oraz umożliwiających realizację doradztwa dla uczniów, słuchaczy i innych osób dorosłych, w formie grupowej i indywidualnej,
 - organizacja studiów podyplomowych z zakresu doradztwa zawodowego dla osób nie posiadających kwalifikacji z tego zakresu,
 - wsparcie nauczycieli i specjalistów (wychowawców grup wychowawczych, nauczycieli, psychologów, pedagogów, doradców zawodowych) w realizacji zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego, w tym również w postaci materiałów i narzędzi wzbogacających warsztat ich pracy,
 - organizacja zewnętrznego wsparcia szkół i placówek w obszarze doradztwa zawodowego.

NADZÓR PEDAGOGICZNY DYREKTORA SZKOŁY

Wprowadzenie nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach zaowocowało, m.in. wprowadzeniem nowych programów nauczania i szkolnych planów nauczania. To zaś wymaga nowego podejścia do sprawowania przez dyrektora szkoły nadzoru pedagogicznego.

Zgodnie z nowymi przepisami, nadzór pedagogiczny sprawowany jest w formie ewaluacji, kontroli i wspomagania. Wprowadzono też pojęcie monitorowania działań obejmujących „zbieranie i analizę informacji o działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki³³”.

W wymaganiach wobec szkół, opisanych w załączniku do ww. rozporządzenia, znajduje się wiele zapisów związanych z procesem wdrażania podstaw programowych, w tym podstaw programowych kształcenia w zawodach. Jednak, na różnych etapach wdrażania różne mogą być (i są) obszary szczególnego zainteresowania w planie nadzoru pedagogicznego, zarówno zewnętrznego, jak i wewnętrznego. Może dotyczyć planowania, realizacji, czy też sprawdzania osiągniętych efektów. Według tej zasady skonstruowano monitorowanie procesu wdrażania PPKZ prowadzone przez KOWEziU.

W ramach wsparcia dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe w sprawowaniu przez nich nadzoru pedagogicznego, w ramach projektu „Monitorowanie i doskonalenie procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach” przygotowano różne publikacje i programy kursów.

Celem poradnika *Zaproszenie do ewaluacji. Zaproszenie do rozwoju* jest przedstawienie metodologii przygotowania i prowadzenia ewaluacji programów nauczania dla zawodów, ewaluacji korelacji międzyprzedmiotowych w zakresie nauczanych przedmiotów ogólnych i zawodowych oraz teoretycznych i praktycznych przedmiotów zawodowych, a także ewaluacji procesu kształtowania kompetencji personalnych i społecznych w szkole prowadzącej kształcenie zawodowe. Działania podjęte w projekcie stanowiły podstawę do prac nad zamieszczonymi w poradniku propozycjami ewaluacji. Materiały, wypracowane przez uczestników projektu, pozwoliły zbudować spójny projekt ewaluacji i narzędzia do jej przeprowadzenia.

W załącznikach umieszczone są **przykładowe narzędzia do ewaluacji wewnętrznej wybranych obszarów wdrażania PPKZ.**

³³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 roku, zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego, Dz. U. z 2013 r., poz. 560

W oparciu o Poradnik opracowany został program kursu „Prowadzenie ewaluacji wewnętrznej procesu wdrażania PPKZ”.

Książka *Zaproszenie do monitorowania* ma za zadanie przybliżyć czytelnikowi proces monitorowania wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodach – wpisanej w ramy edukacyjnych badań w działaniu – z perspektywy monitorowania centralnego (*makro*) oraz lokalnego (*mezo* i *mikro*) poprzez przedstawienie jego charakteru. Publikacja ma również wymiar praktyczny, pozwalający dyrektorom i nauczycielom szkół na poznanie możliwości i specyfiki monitorowania, co może bezpośrednio przełożyć się na łatwiejszą i efektywniejszą realizację monitorowania wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodach w szkole lub w ramach danego przedmiotu czy programu.

W latach 2013-2015, w ramach projektu przeprowadzono liczne szkolenia dotyczące problematyki nadzoru pedagogicznego:

- Monitorowanie procesu wdrażania PPKZ z uwzględnieniem przepisów prawa oświatowego,
- Wdrażanie i ewaluacja programów nauczania,
- Wykorzystanie wyników ewaluacji wewnętrznej w pracy szkoły,
- Prowadzenie ewaluacji wewnętrznej procesu wdrażania PPKZ.

Uczestniczyło w nich prawie 600 osób.

W 2013 roku, na początku wdrażania PPKZ pytano dyrektorów szkół o formy monitorowania.

W drugim etapie monitorowania o kwestie związane z monitorowaniem i ewaluacją pytano zarówno dyrektorów szkół, jak i nauczycieli kształcenia zawodowego. Pytania dotyczyły: formy, przedmiotu i częstotliwości monitorowania procesu wdrażania PPKZ. W zakresie ewaluacji wewnętrznej, pytano o ewaluację programów nauczania dla zawodu oraz doskonalenia nauczycieli.

Tezy:

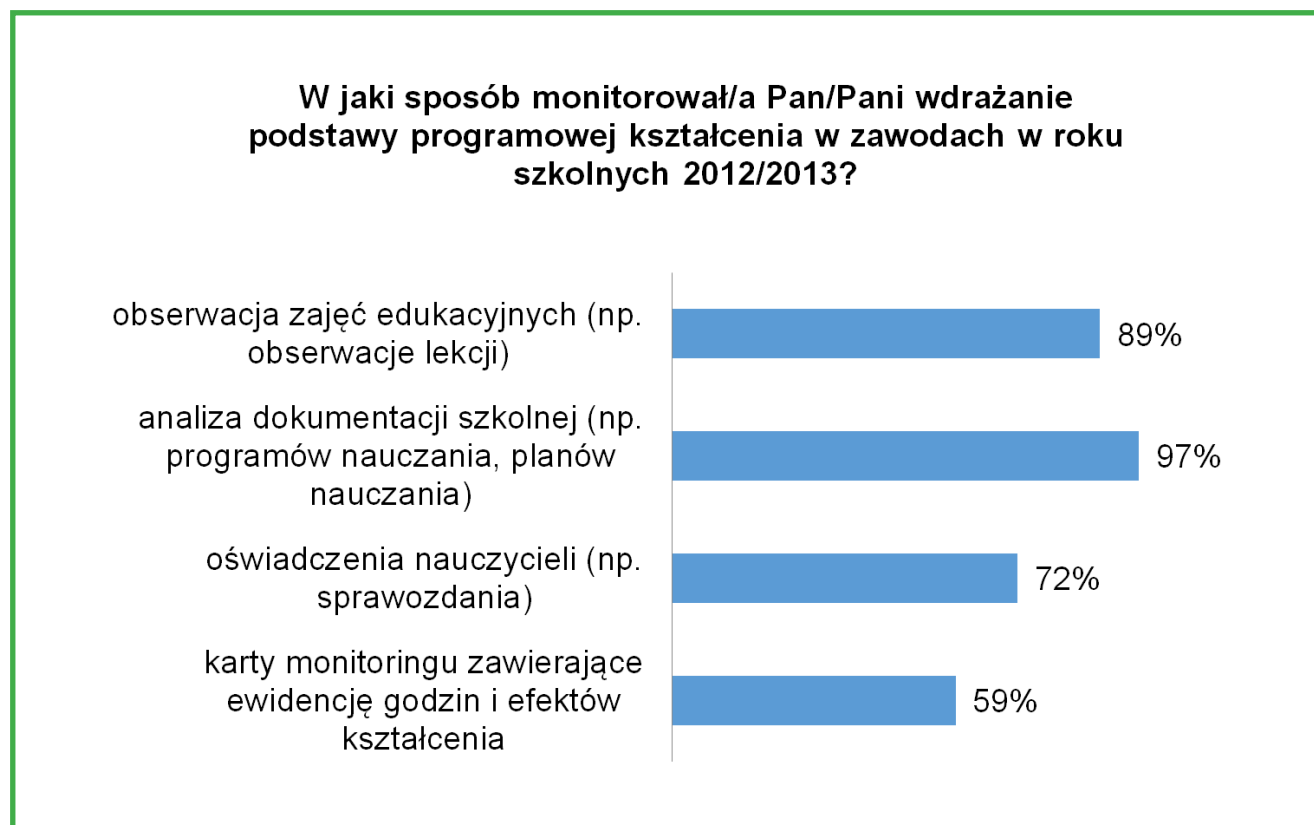
- Dyrektorzy i nauczyciele monitorują proces wdrażania PPKZ.
- W szkołach stosowane są różne sposoby monitorowania procesu wdrażania PPKZ.

Sposoby monitorowania procesu wdrażania PPKZ

Wprowadzenie licznych zmian w kształceniu zawodowym, od września 2012 roku, wymagało od dyrektorów szkół opracowania skutecznych sposobów ich monitorowania.

Wykres 39. Formy monitorowania wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodach w roku szkolnym 2012/2013 – dyrektorzy (2013 r.)

Najczęstszą **formą monitorowania**, z jakiej korzystają dyrektorzy badanych szkół jest **analiza dokumentacji szkolnej**. Robi to większość dyrektorów szkół – 97% wskazań. Dziewięciu na dziesięciu dyrektorów przeprowadza **obserwację zajęć edukacyjnych**, uczestnicząc w lekcjach (89%). Prawie trzy czwarte dyrektorów (72%) zbiera **sprawozdania od nauczycieli dotyczące wdrażania podstawy programowej**, a sześciu na dziesięciu dyrektorów prowadzi **karty monitoringu, zawierające ewidencję godzin i efektów kształcenia**.

Oprócz wymienionych w kafeterii form monitorowania dziewięciu na dziesięciu dyrektorów (93%) wskazało, że prowadzą w szkole, którą kierują, również inne formy monitorowania, np.: „dziennik elektroniczny”; „indywidualne rozmowy z nauczycielami”; „spotkania z zespołami przedmiotów zawodowych”; „monitorowanie realizacji podstawy programowej - załącznik w dzienniku lekcyjnym, wywiad, sprawozdania z komisji przedmiotowych”.

W monitorowaniu z 2014 roku **wszyscy dyrektorzy** badanych szkół **monitorowali proces wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodach**

Niemal wszyscy robili to poprzez **analizę dokumentacji szkolnej**: 95% dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych, 97% dyrektorów techników i 95% dyrektorów szkół policealnych. Wśród najczęściej wskazywanych metod monitorowania znalazły się także: **obserwacja zajęć edukacyjnych** (ZSZ - 86%, T - 92% i SP - 83%), **analiza ewidencji godzin** (ZSZ - 84%, T - 88% i SP - 69%) oraz **prowadzenie indywidualnych rozmów/wywiadów z nauczycielami** (ZSZ - 75%, T - 78%, SP - 71%).

Zatem główne formy prowadzenia monitoringu nie zmieniły się na przestrzeni tych dwóch lat.

Nauczyciele, uczestniczący w monitorowaniu w 2014 roku, wskazywali najczęściej **analizę programu nauczania**, (będącego elementem *dokumentacji szkolnej* w kafeterii dla dyrektorów) (89% - ZSZ, 93% techników i 92% szkół policealnych).

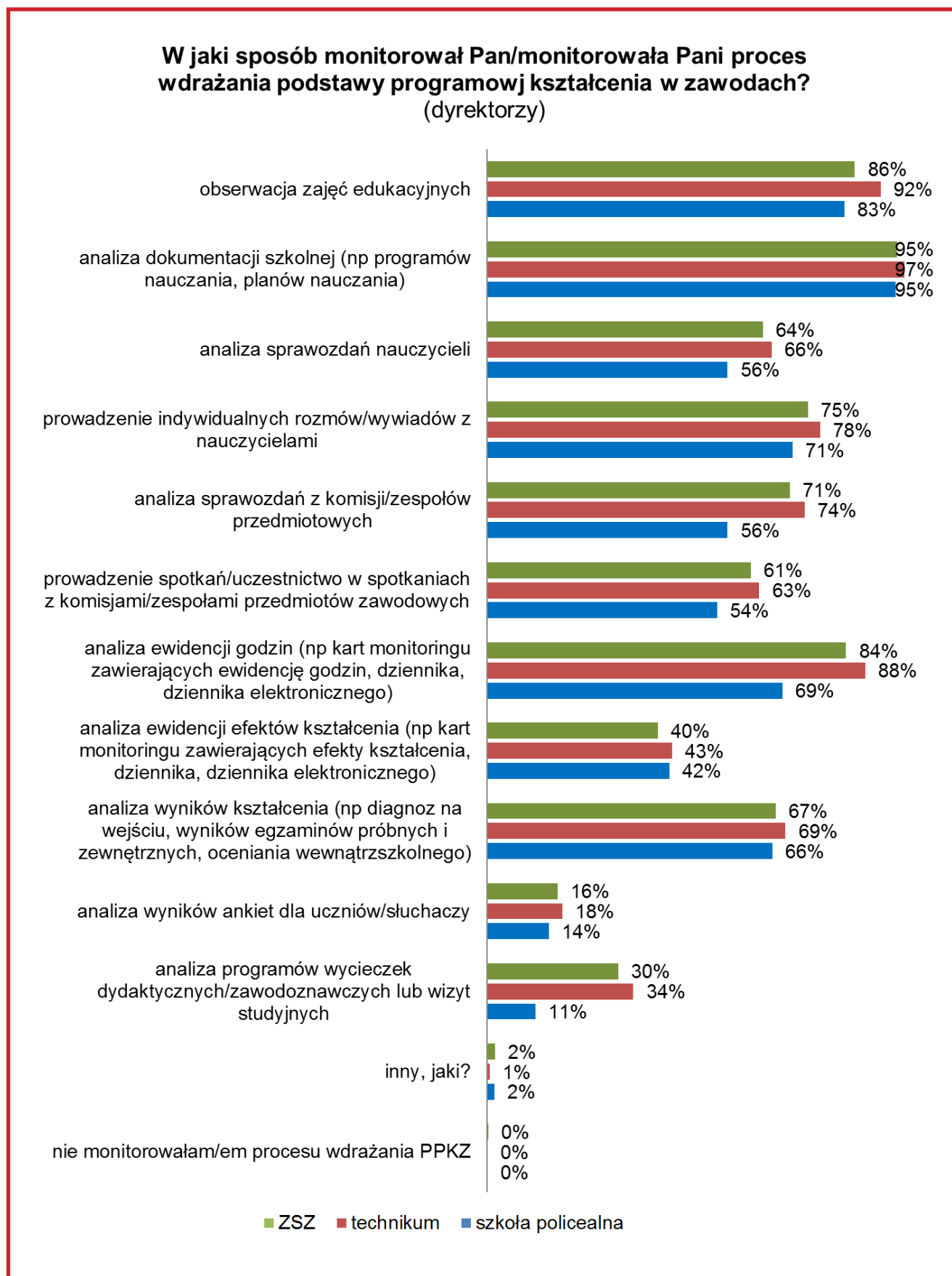
Nauczyciele ZSZ wskazywali również na: **uczestnictwo w spotkaniach komisji/zespołów przedmiotów zawodowych** (87%), **analizę planu nauczania** (75%) i **prowadzenie ewidencji godzin dydaktycznych** (74%).

Nauczyciele techników i szkół policealnych zaznaczali podobne odpowiedzi, lecz w innej kolejności. Wśród nauczycieli techników były to: **uczestnictwo w spotkaniach komisji/zespołów przedmiotowych** (86%), **prowadzenie ewidencji godzin dydaktycznych** (82%), **analiza planu nauczania** (78%). Natomiast nauczyciele szkół policealnych wskazywali: **analizę planu nauczania** (79%), **uczestnictwo w spotkaniach komisji/zespołów przedmiotowych** (76%), **prowadzenie ewidencji godzin dydaktycznych** (74%).

Zarówno nauczyciele, jak i dyrektorzy szkół w podobnym zakresie wskazali na **prowadzenia ewidencji efektów kształcenia** (39-42% wskazań).

W odróżnieniu od dyrektorów nauczyciele częściej wybierali **zdobywanie informacji od uczniów/słuchaczy**. Na **rozmowy i wywiady z uczniami/słuchaczami** wskazało 49% badanych nauczycieli z ZSZ, 53% z techników i aż 57% ze szkół policealnych.

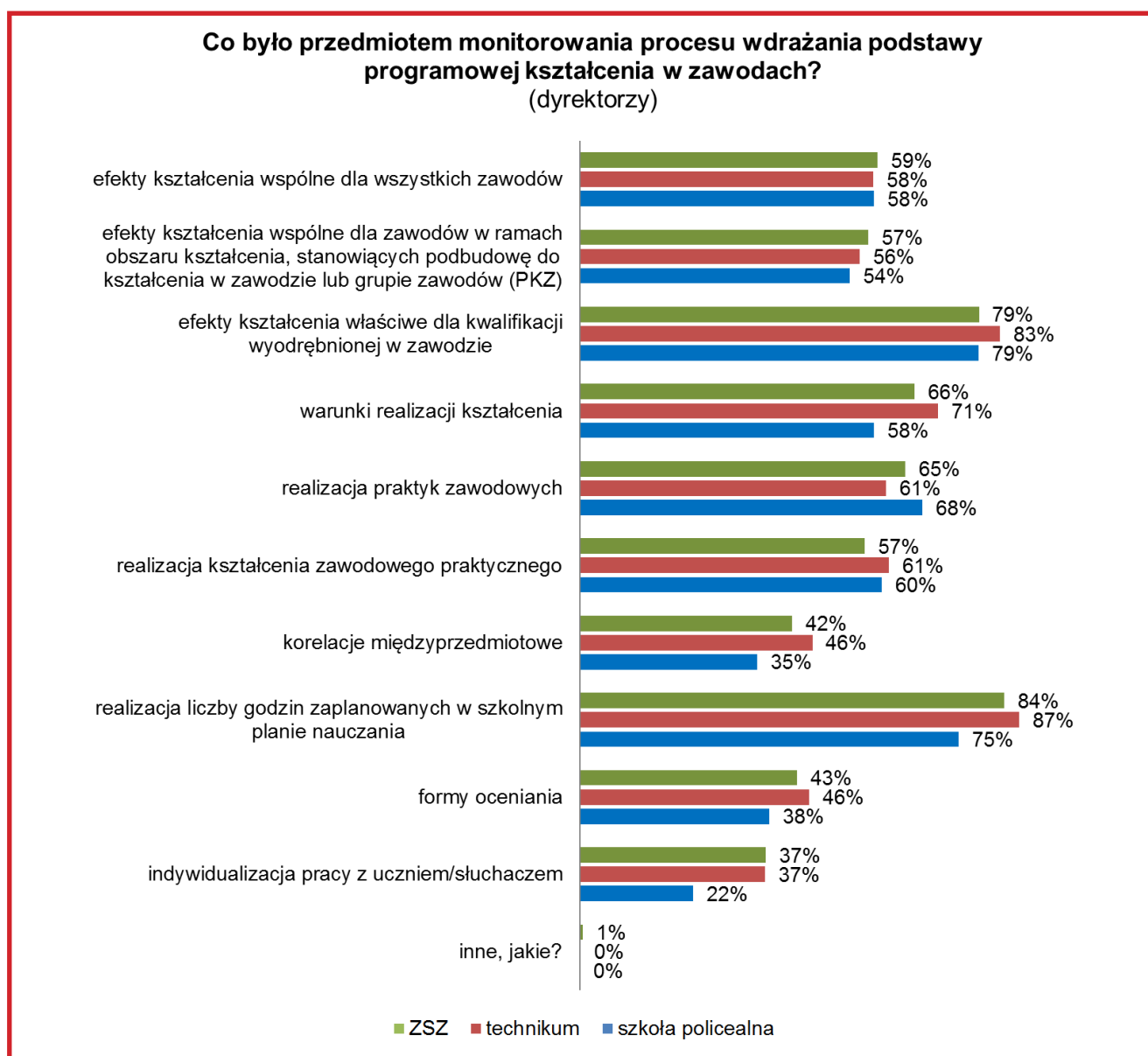
Wykres 40. Formy monitorowania procesu wdrażania PPKZ przez dyrektorów szkół (2014 r.)

Przedmiot monitorowania procesu wdrażania PPKZ

Zdecydowana większość dyrektorów ZSZ i techników biorących udział w drugim monitorowaniu, jako przedmiot monitorowania procesu wdrażania PPKZ wskazała **realizację liczby godzin zaplanowanych w szkolnym planie nauczania** (ZSZ - 84%, technikum - 87%) oraz **efekty kształcenia właściwe dla kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie** (odpowiednio: 79% i 83%). Dyrektorzy szkół policealnych zaznaczali najczęściej, że przedmiotem monitorowania były **efekty kształcenia właściwe dla kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie** (79%) i **realizacja liczby godzin zaplanowanych w szkolnym planie nauczania** (75%). Tylko 1% dyrektorów ZSZ (4 osoby) odpowiedziało „inne, jakie”, co świadczy o tym, że zaproponowana kategoria była wystarczająca.

Wykres 41. Przedmiot monitorowania procesu wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodach – dyrektorzy (2014 r.)

Według nauczycieli ZSZ i techników uczestniczących w badaniu, przedmiotem prowadzonego przez nich monitorowania były najczęściej: **realizacja liczby godzin prowadzonych zajęć** (odpowiednio: 88% i 90%) oraz **efekty kształcenia w zakresie prowadzonych zajęć** (85% i 86%). Te same odpowiedzi, ale w odwrotnej kolejności zaznaczali nauczyciele szkół policealnych (89% - efekty kształcenia w zakresie prowadzonych zajęć i 79% - realizacja liczby godzin). Jako przedmiot monitorowania nauczyciele wybierali również **monitorowanie warunków realizacji kształcenia** (40-46 % wskazań). Zwraca uwagę to, że odmiennie do tego problemu podeszli dyrektorzy, którzy wybierali tę propozycję odpowiedzi częściej, tj. 58-71% wskazań. Podobnie jak u dyrektorów – patrz wykres powyżej - najrzadziej wskazywano na **indywidualizację pracy, korelacje międzyprzedmiotowe i formy oceniania**.

Częstotliwość monitorowania PPKZ

W 2014 roku, ostatnie pytanie związane z monitorowaniem dotyczyło częstotliwości jego prowadzenia.

Niemal połowa dyrektorów odpowiedziała, że monitoruje wdrażanie PPKZ **na bieżąco** (ZSZ - 46%; technikum - 49%; szkoła policealna - 48%). Odpowiedzi **jeden raz w semestrze** oraz **dwa razy w semestrze** uzyskały niewiele więcej niż 27%, a pozostałe odpowiedzi wskazywano bardzo rzadko (maksymalnie 4%).

Nauczyciele również najczęściej wskazywali odpowiedź **na bieżąco**, przy czym odpowiedzi rozłożyły się następująco (ZSZ - 62%; technikum - 66%; szkoła policealna - 65%).

Wyniki monitorowania, prowadzonego przez KOWEŻIU, dotyczące ewaluacji programów nauczania i doskonalenia zawodowego nauczycieli zostały przedstawione w rozdziałach X i V.

Wnioski:

1. Dyrektorzy szkół na bieżąco monitorują wdrażanie PPKZ w swoich szkołach. Najczęstszymi formami monitorowania są: analiza dokumentacji szkolnej, obserwacja zajęć edukacyjnych, analiza ewidencji godzin oraz prowadzenie indywidualnych rozmów z nauczycielami.
2. Nauczyciele także monitorują wdrażanie PPKZ. Wśród stosowanych przez nich form monitorowania można wymienić: analizę programu nauczania, uczestnictwo w spotkaniach zespołów przedmiotów zawodowych, analizę planu nauczania oraz prowadzenie ewidencji godzin dydaktycznych.
3. Przedmiotem monitorowania wdrażania PPKZ w szkołach, zdaniem dyrektorów i nauczycieli, najczęściej jest: realizacja liczby godzin zaplanowanych w szkolnym planie nauczania oraz efekty kształcenia właściwe dla kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie.

DOSKONALENIE ZAWODOWE KADRY ZARZĄDZAJĄCEJ I NAUCZYCIELI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO

Doskonalenie zawodowe jest elementem rozwoju zawodowego każdego nauczyciela i jednocześnie jego obowiązkiem, wynikającym z przepisów prawa oświatowego³⁴.

Każdy nauczyciel, dążący do „pełni własnego rozwoju osobowego” jest za swoją pracę oceniany, w tym między innymi za „aktywność nauczyciela w doskonaleniu zawodowym”³⁵.

Wdrożenie zmian w kształceniu zawodowym, od września 2012 roku, było i jest nadal ogromnym wyzwaniem dla kompetencji zawodowych dyrektorów szkół zawodowych i nauczycieli.

W nurt wspierania szkół we wprowadzaniu zmian włączył się czynnie Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej zarówno w zakresie zadań statutowych, jak i projektów systemowych.

W ramach zadań statutowych KOWEziU oferuje, m.in. następujące szkolenia:

- Organizacja KKZ z elementami marketingu oświatowego (blended),
- Planowanie procesu dydaktycznego w świetle prawa oświatowego (blended),
- Projektowanie programów praktyk zawodowych (stacjonarnie),
- Realizacja kształcenia na podstawie nowych programów nauczania dla zawodów (on-line),
- Zarządzanie czasem przez nauczyciela (on-line),
- Opiniowanie i ewaluacja programów nauczania dla zawodów (stacjonarnie),
- Szkolenia dla przedstawicieli PDN wspierających kadre gimnazjów, CKP/CKU/CKZiU w zakresie wspierania szkół w realizacji doradztwa edukacyjno-zawodowego (stacjonarnie),
- Prowadzenie kursów on-line (on-line),
- Jak przygotować kurs on-line na platformie Moodle (on-line).

Różne formy rozwoju kompetencji zawodowych dyrektorów i nauczycieli oferowane były także w ramach projektów systemowych realizowanych przez KOWEziU.

Doskonalenie podstaw programowych kluczem do modernizacji kształcenia zawodowego – 104 konferencje, konsultacje i spotkania uzgodnieniowe dotyczące wyodrębnionych w zawodach kwalifikacji, nowych podstaw programowych kształcenia w zawodach, konstruowania programów nauczania dla zawodów i opisu rekomendowanego wyposażenia.

³⁴ Karta nauczyciela, art. 42 ust. 2 ustawy z 26 stycznia 1982 r.

³⁵ Rozporządzenia MEN z 21 grudnia 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu dokonywania oceny pracy nauczyciela, trybu postępowania odwoławczego oraz składu i sposobu powoływania zespołu oceniającego

Szkoła zawodowa szkołą pozytywnego wyboru – 3100 przeszkolonych przedstawicieli kadry zarządzającej szkół zawodowych oraz 758 przedstawicieli organów prowadzących szkoły z zakresu zmian w kształceniu zawodowym.

Model systemu wdrażania i upowszechniania kształcenia na odległość w uczeniu się przez całe życie – przeszkolenie 42 regionalnych promotorów KNO oraz 503 przedstawicieli szkół zawodowych oraz placówek kształcenia ustawicznego do wdrażania kształcenia na odległość, w tym w zakresie wykorzystania, opracowanych w projekcie, 169 e-kursów dla uczniów i słuchaczy szkół zawodowych w oparciu o nową podstawę programową kształcenia w zawodach.

System wsparcia szkół i placówek oświatowych wdrażających modułowe programy kształcenia zawodowego – 104 konferencje nt. zmian programowych w kształceniu zawodowym, w których uczestniczyło 5300 nauczycieli, dyrektorów szkół zawodowych i placówek oświatowych, kierowników kształcenia praktycznego, przedstawicieli organów prowadzących i nadzorujących szkoły zawodowe, nauczycieli konsultantów i doradców metodycznych kształcenia zawodowego.

W projekcie „**Monitorowanie i doskonalenie procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach**” duża część działań dotyczyła doskonalenia zawodowego kadry zarządzającej szkół zawodowych oraz nauczycieli kształcenia zawodowego. Do realizacji szkoleń według programów opracowanych w projekcie, przygotowano 160 trenerów. W latach 2013-2015 przeprowadzono ponad 300 szkoleń, w których uczestniczyło łącznie około 6500 osób.

Tabela 19. Najpopularniejsze szkolenia realizowane w ramach projektu „Monitorowanie i doskonalenie procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach”

Tytuł szkolenia	Liczba uczestników
Organizowanie KKZ	1256
Aktywizujące Metody Nauczania	895
Marketing szkoły	489
Dopuszczanie do użytku szkoły programów nauczania	470
Planowanie procesu dydaktycznego	423
Indywidualizacja procesu kształcenia uczniów w szkole zawodowej	422
Kształcenie zawodowe w świetle przepisów prawa oświatowego	413
Monitorowanie procesu wdrażania PPKZ z uwzględnieniem przepisów prawa oświatowego	405
Dostosowanie programów nauczania dla zawodu do potrzeb i możliwości	333
Prowadzenie zajęć z wykorzystaniem metod KNO w szkole zawodowej	304
Projektowanie KKZ	226
Organizacja praktyk zawodowych w technikach i szkołach policealnych	206
Zarządzanie zmianą w pracy nauczyciela szkoły zawodowej	199

W pierwszym etapie monitorowania, w pytaniu o potrzeby w zakresie doskonalenie zawodowego, dyrektorzy i nauczyciele mieli do wyboru ten sam zestaw tematów kursów. Był on wynikiem prac ekspertów nad potrzebami szkół zawodowych oraz badania tych potrzeb prowadzonego przez KOWE-ZiU³⁶.

Po analizie wyników monitorowania z 2013 roku, stworzono trzy listy tematów kursów: **dla dyrektorów szkół, nauczycieli oraz zespołu nauczycieli kształcenia zawodowego:**

- Opracowywanie programu nauczania dla zawodu (D, N, Z)
- Modyfikowanie szkolnych planów nauczania (D)
- Dostosowywanie przykładowych programów nauczania dla zawodu do potrzeb i możliwości szkoły (D, N, Z)
- Dopuszczania programów nauczania przez dyrektora szkoły (D, N)
- Wdrażanie i ewaluacja programów nauczania dla zawodu (D, N, Z)
- Projektowanie kwalifikacyjnych kursów zawodowych (D, N, Z)
- Organizacja kwalifikacyjnych kursów zawodowych (D)
- Kształcenie zawodowe w świetle przepisów prawa oświatowego (D, N) Zarządzanie zespołem szkół zawodowych (D, N)
- Prowadzenie ewaluacji wewnętrznej procesu wdrażania PPKZ (D, N, Z)
- Wykorzystanie wyników powszechnego monitorowania do doskonalenia pracy szkoły (D)
- Edukacyjna Wartość Dodana narzędziem w pracy dyrektora technikum (D)
- Marketing szkoły (D, N, Z)
- Korelacje międzyprzedmiotowe (D, N, Z)
- Organizacja praktyk zawodowych w technikach i szkołach policealnych (D, N, Z)
- Kształtowanie kompetencji personalnych i społecznych (D, N, Z)
- Metodyka nauczania przedmiotów zawodowych dla młodych nauczycieli (N)
- Nauczanie przedsiębiorczości branżowej (N, Z)
- Aktywizujące metody nauczania (D, N, Z)
- Ocenianie wewnątrzszkolne jako źródło informacji zwrotnej dla ucznia (D, N, Z)
- Wdrażanie kształcenia na odległość do praktyki szkolnej (D)
- Wykorzystanie kształcenia na odległość (N, Z)
- Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w pracy dyrektora szkoły (D)
- Technologie informacyjno-komunikacyjne w pracy nauczyciela przedmiotów zawodowych (N, Z)
- Doradztwo zawodowe (D)
- Planowanie ścieżek kariery edukacyjnej i zawodowej w powiązaniu z kwalifikacjami (doradztwo zawodowe) (N, Z)

³⁶ W kwestionariuszu ankiety były też pytania dotyczące szkoleń, w jakich respondenci uczestniczyli. W niniejszej publikacji analizie poddano wyłącznie potrzeby szkoleniowe.

- Modułowe kształcenie zawodowe (N, Z)
- Kształcenie merytoryczne dla branży (kształcenie branżowe w poszczególnych zawodach) (N, Z)
- Andragogika (kształcenie osób dorosłych) (N, Z)

Wśród szkoleń, w których **chcieliby uczestniczyć dyrektorzy** najczęściej wymieniano **prowadzenie ewaluacji wewnętrznej procesu wdrażania PPKZ** (ZSZ: 38%; technikum: 39%; szkoła policealna: 41%) oraz **wykorzystanie wyników powszechnego monitorowania do doskonalenia pracy szkoły** (odpowiednio: 33%, 32% i 29%) i organizację KKZ (34%, 32% i 28%).

Nauczyciele najczęściej wskazywali na **projektowanie KKZ** (ZSZ: 28%; technikum: 28%; szkoła policealna: 22%). Ponadto nauczyciele ZSZ i techników często wymieniali **dostosowywanie programów nauczania dla zawodu do potrzeb i możliwości szkoły** (odpowiednio: 23% i 21%), a wszyscy nauczyciele **aktywizujące metody nauczania** (ZSZ: 24%; technikum: 21%; szkoła policealna: 21%). Nauczyciele szkół policealnych wymieniali też często **wykorzystanie metod kształcenia na odległość** (27%) i **andragogikę** (25%).

Dyrektorzy badanych szkół zawodowych wskazywali także szkolenia, które chcieliby zamówić dla zespołu nauczycieli kształcenia zawodowego. Najczęściej wskazywali: **projektowanie kwalifikacyjnych kursów zawodowych** (ZSZ: 39%; technikum: 38%; szkoła policealna: 35%), **aktywizujące metody nauczania** (odpowiednio: 34%, 41%, 37%), **wdrażanie i ewaluacja programów nauczania dla zawodu** (35%, 35%, 30%), **prowadzenie ewaluacji wewnętrznej** (31%, 35%, 35%), oraz **dostosowywanie programów nauczania do potrzeb i możliwości szkoły** (35%, 32%, 24%).

W poniższej tabeli przedstawiono informacje o potrzebach szkoleniowych dyrektorów szkół i nauczycieli we wszystkich etapach monitorowania.

Tabela 20. Potrzeby szkoleniowe – dyrektorzy i nauczyciele

Tytuł kursu	Monitorowanie 2013 r. – dyrektorzy	Monitorowanie 2013 r. – nauczyciele	Monitorowanie 2014 r. – dyrektorzy	Monitorowanie 2014 r. – nauczyciele	Monitorowanie 2014 r. – zespół nauczycieli kształcenia zawodowego
Opracowywanie/modyfikowanie programu nauczania dla zawodu	7%	19%	26%	17%	21%
	10%	16%	24%	17%	20%
	14%	17%	20%	14%	20%
Projektowanie/organizacja kwalifikacyjnych kursów zawodowych	32%	27%	34%	28%	39%
	34%	29%	32%	28%	38%
	34%	25%	28%	22%	38%
Korelacje międzyprzedmiotowe	18%	17%	14%	13%	25%
	21%	17%	13%	12%	28%
	10%	16%	9%	8%	18%
Dostosowywanie przykładowych programów nauczania dla zawodu do potrzeb i możliwości szkoły	20%	22%	Nie pytano	23%	35%
	19%	22%		21%	32%
	23%	17%		13%	24%
Wdrażanie i ewaluacja programów nauczania dla zawodu	20%	20%	20%	15%	35%
	30%	18%	23%	17%	35%
	33%	18%	21%	16%	30%
Prowadzenie ewaluacji wewnętrznej procesu wdrażania PPKZ	40%	10%	38%	12%	31%
	40%	11%	39%	14%	35%
	35%	13%	41%	19%	35%
Kształtowanie kompetencji personalnych i społecznych	14%	15%	8%	11%	13%
	18%	18%	8%	11%	13%
	12%	19%	5%	12%	7%
Nauczanie przedsiębiorczości branżowej	10%	10%	Nie pytano	8%	8%
	11%	11%		8%	7%
	8%	9%		6%	5%

Aktywizujące metody nauczania	18%	28%	14%	24%	34%
	15%	30%	17%	21%	41%
	12%	31%	18%	21%	37%
Ocenianie wewnętrzne jako źródło informacji zwrotnej dla ucznia	16%	11%	8%	7%	19%
	18%	11%	9%	6%	17%
	10%	11%	7%	9%	15%
Organizacja praktyk zawodowych w technikum i szkołach policealnych	38%	21%	Brak danych	14%	Brak danych
	46%	21%	Brak danych	18%	Brak danych
Wdrażanie/wykorzystanie kształcenia na odległość do praktyki szkolnej	Nie pytano	Nie pytano	23%	20%	22%
	Nie pytano	Nie pytano	18%	20%	24%
	Nie pytano	Nie pytano	30%	27%	30%
Marketing szkoły	Nie pytano	Nie pytano	20%	10%	16%
	Nie pytano	Nie pytano	20%	14%	17%
	Nie pytano	Nie pytano	26%	14%	16%
Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w pracy dyrektora szkoły/ Technologia informacyjno-komunikacyjne w pracy nauczyciela przedmiotów zawodowych	Nie pytano	Nie pytano	10%	19%	19%
	Nie pytano	Nie pytano	11%	19%	20%
	Nie pytano	Nie pytano	12%	9%	18%
Planowanie ścieżek kariery edukacyjnej i zawodowej w powiązaniu z kwalifikacjami (doradztwo zawodowe)	Nie pytano	Nie pytano	5%	10%	9%
	Nie pytano	Nie pytano	5%	12%	7%
	Nie pytano	Nie pytano	11%	9%	9%
Andragogika	Nie pytano	Nie pytano	Nie pytano	20%	7%
	Nie pytano	Nie pytano	Nie pytano	18%	6%
	Nie pytano	Nie pytano	Nie pytano	25%	19%

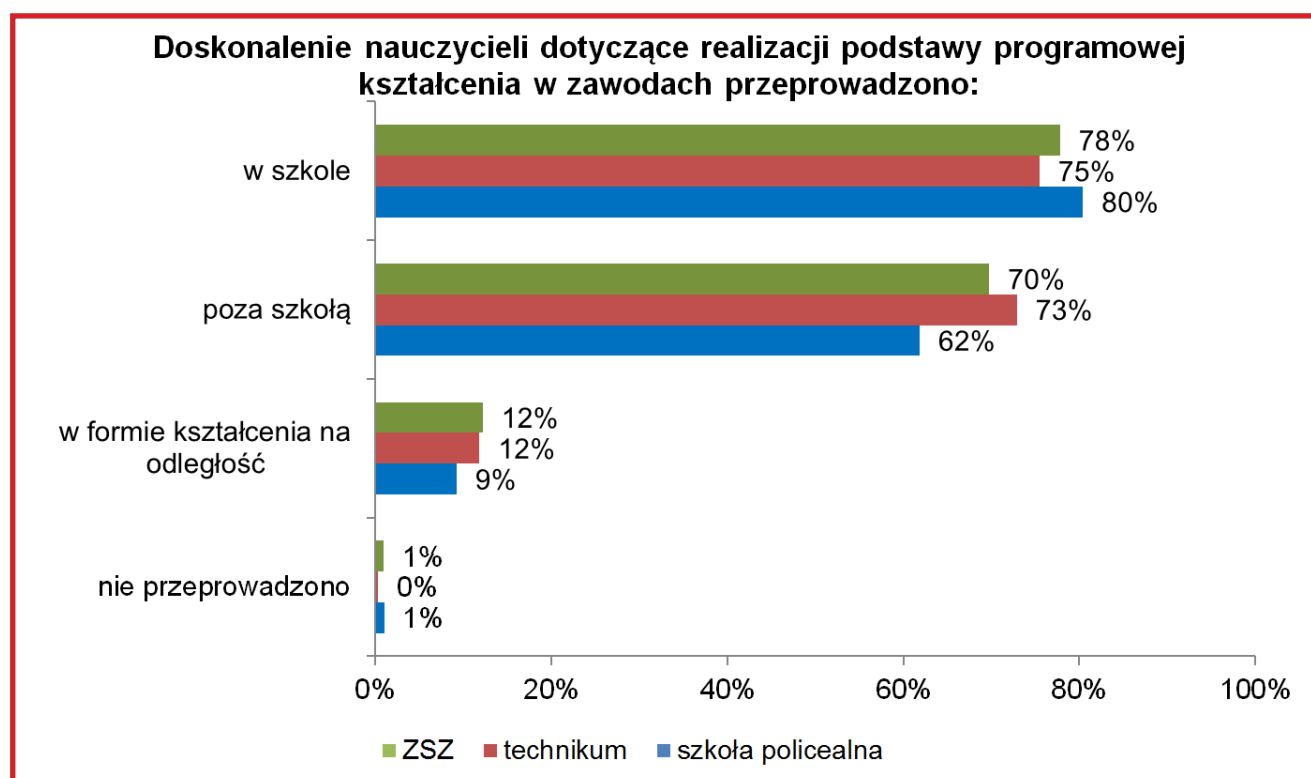

Na uwagę zasługuje wskazanie przez dyrektorów techników innych tematów szkoleń, w których chcieliby uczestniczyć (27%):

- techniki uczenia się i metody motywujące do nauki;
- neurodydaktyka w nauczaniu;
- z zakresu kształcenie dorosłych;
- coaching;
- prawo światowe w praktyce dyrektora
- efektywna organizacja pracy zespołów nauczycielskich;
- dotyczące planu nadzoru pedagogicznego;
- bezpieczeństwo i higiena pracy dla kadry kierowniczej;
- obsługa i wykorzystanie zestawu CAM – edukacja;
- branżowe; diagnostyka samochodowa;
- wypełnianie dokumentacji szkolnej.

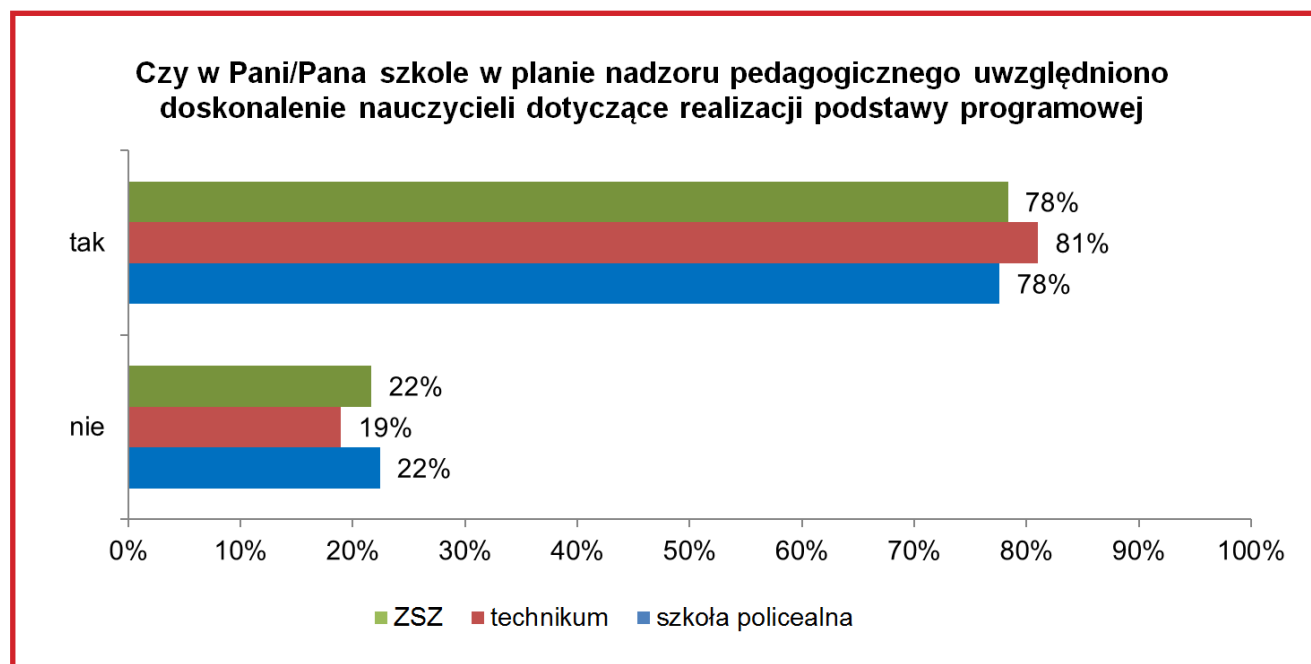
W drugim etapie monitorowania zapytano dyrektorów gdzie organizowano doskonalenie, zatrudnionych w szkole, nauczycieli dotyczące realizacji podstawy programowej kształcenia w zawodach. Ponad trzy czwarte dyrektorów odpowiedziało, że szkolenia takie były organizowane na terenie szkoły. Nieco mniejsza liczba dyrektorów wskazała, że szkolenia takie odbywały się poza szkołą. Najrzadziej, w szkoleniach organizowanych poza szkołą uczestniczyli nauczyciele szkół policealnych.

Wykres 42. Miejsce doskonalenia nauczycieli w zakresie realizacji PPKZ – dyrektorzy (2014 r.)

W tym samym, 2014 roku, dyrektorów zapytano o to, czy w planie nadzoru pedagogicznego uwzględniono problematykę doskonalenia nauczycieli. Zdecydowana większość (odpowiednio: 78% w ZSZ, 81% w technikum, 78% w szkołach policealnych) odpowiedziała, że doskonalenie nauczycieli jest przedmiotem nadzoru pedagogicznego.

Wykres 43. Doskonalenie nauczycieli dotyczące realizacji PPKZ w planie nadzoru pedagogicznego – dyrektorzy (2014 r.)

Wnioski:

1. W trakcie prowadzenia monitorowania dyrektorzy chcieliby uczestniczyć w następujących szkoleniach: *prowadzenie ewaluacji wewnętrznej procesu wdrażania PPKZ, wykorzystanie wyników powszechnego monitorowania do doskonalenia pracy szkoły oraz organizację KKZ.*
2. W latach 2013-2014 nauczyciele najczęściej wskazywali na *projektowanie KKZ, dostosowywanie programów nauczania dla zawodu do potrzeb i możliwości szkoły a także aktywizujące metody nauczania.*
3. Dyrektorzy chcieliby zamówić dla zespołu nauczycieli kształcenia zawodowego następujące szkolenia: *projektowanie KKZ, aktywizujące metody nauczania, wdrażanie i ewaluacja programów nauczania dla zawodu, prowadzenie ewaluacji wewnętrznej oraz dostosowywanie programów nauczania do potrzeb i możliwości szkoły.*
4. Doskonalenie zawodowe nauczycieli nieco częściej odbywa się w szkole niż poza nią. Bardzo rzadko dyrektorzy i nauczycieli podnoszą swoje kompetencje zawodowe korzystając z kształcenia na odległość.
5. W większości szkół problematyka doskonalenia zawodowego jest przedmiotem nadzoru pedagogicznego dyrektora szkoły.

W Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój planowane są, na poziomie regionów, następujące działania związane z doskonaleniem zawodowym nauczycieli:

- zapewnienie nauczycielom kształcenia zawodowego możliwości aktualizowania swojej wiedzy przez bezpośredni kontakt z rzeczywistym środowiskiem pracy – organizacja praktyk i staży w przedsiębiorstwach (trwających minimum 40 godzin),
- doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu, związanych z nauczaniem zawodu we współpracy z uczelniami (trwające minimum 40 godzin),
- zwiększenie dostępu nauczycieli do nowoczesnych technik i technologii,
- studia podyplomowe przygotowujące do wykonywania zawodu nauczyciela przedmiotów zawodowych, mające na celu przeciwdziałanie brakom kadrowym,
- szkolenia kaskadowe dla nauczycieli organizowane i prowadzone przez kadrę ośrodków doskonalenia nauczycieli.

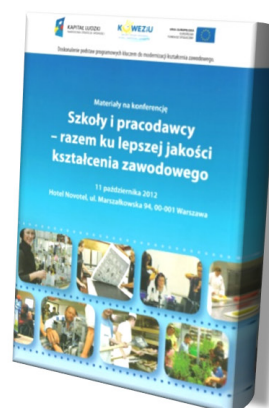
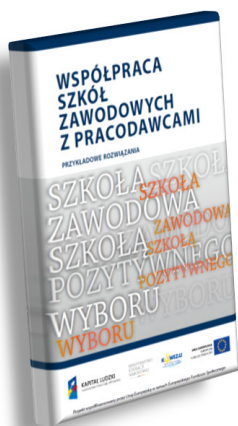
WSPÓŁPRACA SZKÓŁ ZAWODOWYCH Z OTOCZENIEM SPOŁECZNYM, W SZCZEGÓLNOŚCI Z PRACODAWCAMI

W ramach działań zmierzających do poprawy jakości kształcenia w zawodzie i **dostosowania** kształcenia do **potrzeb rynku pracy** szkoły podejmują **współpracę z różnymi podmiotami**, takimi jak: pracodawcy, szkoły wyższe czy placówki kształcenia ustawicznego.

Kluczowa, z tego punktu widzenia, jest współpraca z pracodawcami. Dyskutuje się o niej od dawna. Jest wspierana przez różne programy międzynarodowe, takie jak Leonardo da Vinci, Erasmus, PO Kapitał Ludzki. Wiele projektów wspierających tę współpracę było finansowanych ze środków Unii Europejskiej w minionych latach. Tak będzie również w nowej perspektywie do 2020 roku.

Rozwój współpracy szkół prowadzących kształcenie zawodowe z pracodawcami jest systematycznie wspierane poprzez działania KOWEziU.

W projektach systemowy opracowano publikacje opisujące różne doświadczenia w zakresie współpracy, zarówno krajowe, jak i zagraniczne.

Inną formą wspierania tej współpracy, poprzez uowszechniania przykładów dobrych praktyk, była organizacja konkursów: konkursów: **Szkoła dla rynku pracy** oraz **Lider edukacji zawodowej**.

By współpraca rozwijała się efektywnie, niezwykle ważne jest, by pracodawcy mieli rzetelną i aktualną informację o kształceniu zawodowym, możliwych formach współpracy ze szkołami, sposobów jej finansowania. Temu celowi służyły konferencje organizowane przez KOWEziU, także w ramach projektu systemowego „Edukacja dla pracy”.

W dyskusjach o tej współpracy warto zwrócić uwagę na korzyści płynące ze współpracy ze szkołami dla pracodawców. Należy podkreślić następujące:

- kształcenie w zawodzie, w którym na rynku pracy brakuje pracowników, jako efekt włączenia się pracodawców w opracowanie oferty szkoły,
- realizacja programu nauczania dla zawodu/praktycznej nauki zawodu uwzględniającego potrzeby konkretnego pracodawcy/grupy pracodawców;
- promocja materiałów i technologii stosowanych w przedsiębiorstwie pracodawcy poprzez doposażenie szkoły;
- weryfikacja umiejętności potencjalnych pracowników po włączeniu się w system egzaminowania³⁷.

Współpraca szkół zawodowych z pracodawcami jest jedną z dróg budowania zaufania społecznego do kształcenia zawodowego. Dlatego pytania związane z nią związane pojawiły się we wszystkich etapach monitorowania.

Tezy:

- Szkoły współpracują z pracodawcami w formach wpływających na poprawę jakości kształcenia zawodowego.
- Szkoły współpracują ze szkołami wyższymi w celu unowocześnienia kształcenia zawodowego.

Współpraca szkół zawodowych z otoczeniem społecznym

W dwóch pierwszych etapach monitorowania zapytano dyrektorów szkół o podmioty, z którymi współpracują, w celu dostosowania kształcenia do rynku pracy.

Tabela 21. Podmioty, z którymi współpracują szkoły, w celu dostosowania kształcenia do rynku pracy – dyrektorzy szkół³⁸

	Zasadnicza szkoła zawodowa		Technikum		Szkoła policealna	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Pracodawcy	93%	89%	89%	89%	90%	87%
Szkoły wyższe	6%	16%	38%	56%	8%	16%
Placówki kształcenia ustawicznego	14%	37%	12%	27%	5%	10%
Organ prowadzący	-	66%	-	69%	-	61%
Powiatowe/wojewódzkie urzędy pracy	-	56%	-	59%	-	49%
Inne, jakie	13%	3%	13%	4%	43%	2%
Nie współpracują z żadnym podmiotem	-	1%	-	1%	-	2%

³⁷ *Możliwości i korzyści wynikające ze współpracy pracodawców ze szkołami zawodowymi – dziś i jutro. Raport podsumowujący serię konferencji z pracodawcami.* Agnieszka Pfeiffer, KOWEziU, 2015

³⁸ W 2014 roku, po analizie kategorii „inne” z roku 2013, rozszerzono listę podmiotów, z którymi szkoły współpracują.

Szkoły współpracują z różnymi podmiotami w celu dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy. **Najczęściej** nawiązują w tym celu współpracę z **pracodawcami**. zarówno w 2013, jak i 2014 roku wskazało na to około 90% dyrektorów wszystkich typów szkół.

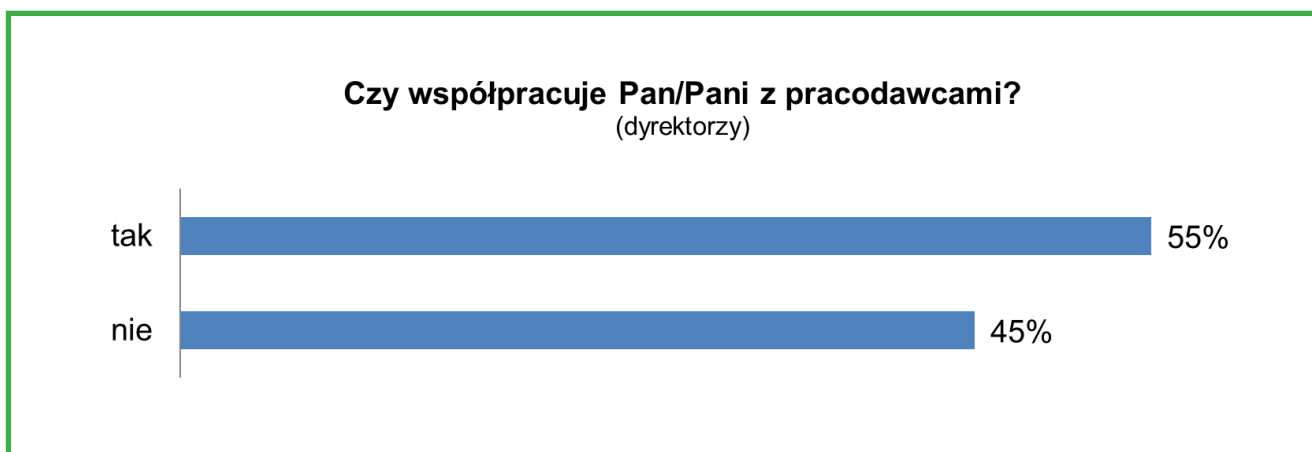
Wśród dyrektorów, w 2014 roku, popularną odpowiedzią była także współpraca z **organem prowadzącym** (ZSZ: 66%; technikum: 69%; szkoła policealna: 61%) oraz urzędem pracy (ZSZ: 56%; technikum: 59%; szkoła policealna: 49%).

Należy zwrócić uwagę, że 56% dyrektorów techników wskazało **szkoły wyższe**, jako podmiot współpracy.

W 2014 roku podobne pytanie zadano nauczycielom. We wszystkich kategoriach wskazania nauczycieli były mniejsze niż wskazania dyrektorów, np. na współpracę z pracodawcami wskazało prawie 90% dyrektorów i tylko około 70% nauczycieli, w przypadku urzędów pracy wskazania dyrektorów to ok. 50%, a nauczycieli – ok. 25%.

W 2013 roku zapytano **nauczycieli**, czy **współpracują z pracodawcami**. Ponad połowa odpowiedziała, że współpracuje.

Wykres 44. Współpraca nauczycieli z pracodawcami – nauczyciele (2013 r.)

Niepokojący jest jednak fakt, że 45% nauczycieli odpowiedziało, że nie współpracuje z pracodawcami. Być może pewnym wyjaśnieniem tej niekorzystnej, z punktu widzenia kształcenia zawodowego, sytuacji jest fakt, że ponad 35% nauczycieli uczestniczących w pierwszym etapie monitorowania było nauczycielami przedmiotów teoretycznych.

Warto odnotować, że w 2014 roku, od 9% do 11% nauczycieli odpowiedziało, że nie współpracuje z żadnym podmiotem.

W 2015 roku dyrektorów szkół zapytano, czy ich szkoła **współpracuje z pracodawcami** oraz, czy odbywa się ona w opraniu o podpisane porozumienie.

Prawie wszystkie szkoły biorące udział w monitorowaniu współpracują z pracodawcami.. Około 80% tych szkół posiada porozumienie lub umowę o współpracy z pracodawcami. Jedynie co piąta szkoła nie posiada takiego rodzaju porozumienia lub umowy.

Jedynie niecałe 3% szkół nie podjęło współpracy z pracodawcami.

Formy współpracy z pracodawcami

We wszystkich etapach monitorowania pytano respondentów o formy współpracy z pracodawcami. W kolejnych etapach nieco zmienione były nazwy tych form.

W poniższej tabeli zestawiono dane dotyczące obszarów współpracy, które powtarzały się w kilku etapach badania.

Tabela 22. Formy współpracy z pracodawcami – dyrektorzy

	Zasadnicza szkoła zawodowa		Technikum		Szkoła policealna		Wszystkie typy szkół 2015 ⁴⁰
	2013 ³⁹	2014	2013	2014	2013	2014	
opracowywanie programów nauczania	23%	19%	36%	11%	26%	8%	21%
opiniowanie programów nauczania dla zawodu	16%	19%	5%	17%	10%	12%	
planowanie zajęć z zakresu kształcenia zawodowego praktycznego	-	51%	-	50%	-	51%	-
przewodzenie zajęć z zakresu kształcenia zawodowego praktycznego	-	45%	-	40%	-	47%	70%
przyjmowanie uczniów/słuchaczy na zajęcia praktyczne, praktyki zawodowe, staże	-	-	-	-	-	-	96%
organizowanie staży zawodowych dla uczniów/słuchaczy	5%	31%	8%	46%	4%	8%	
doposażenie pracowni lub warsztatów szkolnych	7%	21%	7%	23%	7%	11%	29%
pozyskiwanie materiałów szkoleniowych	17%	41%	17%	48%	21%	41%	35%

³⁹ W 2013 roku o formy współpracy z pracodawcami zapytano nauczycieli kształcenia zawodowego. podane w tabeli dane są wynikiem kategoryzacji ich odpowiedzi. Dyrektorzy odpowiadali na pytanie o formy współpracy w odniesieniu do wszystkich zewnętrznych podmiotów, z którymi szkołą współpracuje.

⁴⁰ W 2015 roku na pytanie o formy współpracy odpowiadali dyrektorzy zespołów szkół zawodowych, bez podziału na typy szkół wchodzących w zespół.

organizowanie konkursów, turniejów, olimpiad dla uczniów/słuchaczy	12%	34%	9%	36%	2%	7%	35%
tworzenie oferty edukacyjnej	3%	36%	4%	32%	5%	29%	-
organizowanie staży dla nauczycieli	4%	22%	5%	26%	1%	5%	13%
organizowanie form szkoleniowych dla nauczycieli	4%	18%	3%	15%	2%	9%	-
organizowanie wycieczek przedmiotowych/dydaktycznych/zawodowawczych	22%	60%	23%	73%	22%	45%	51%
zatrudnianie w szkole specjalistów niebędących nauczycielami	1%	10%	1%	12%	4%	31%	-

Do najpopularniejszych form współpracy z pracodawcami należą:

- organizowanie wycieczek przedmiotowych/dydaktycznych/ zawodowawczych (w 60% ZSZ, 73% techników i 51% zespołów szkół),
- planowanie zajęć z zakresu kształcenia zawodowego praktycznego (w 51% ZSZ, 50% techników i 51% szkół policealnych),
- prowadzenie zajęć z zakresu kształcenia zawodowego praktycznego (w 45% ZSZ, 40% techników i 47% szkół policealnych, 70% zespołów szkół),
- przyjmowanie uczniów/słuchaczy na zajęcia praktyczne, praktyki zawodowe, staże – wskazanie 96% szkół uczestniczących w trzecim etapie monitorowania,

W trzecim etapie monitorowania dyrektorzy szkół wskazali na duży udział pracodawców w ocenianiu efektów kształcenia, przede wszystkim po zajęciach praktycznych i praktykach zawodowych odbywających się w rzeczywistych warunkach pracy.

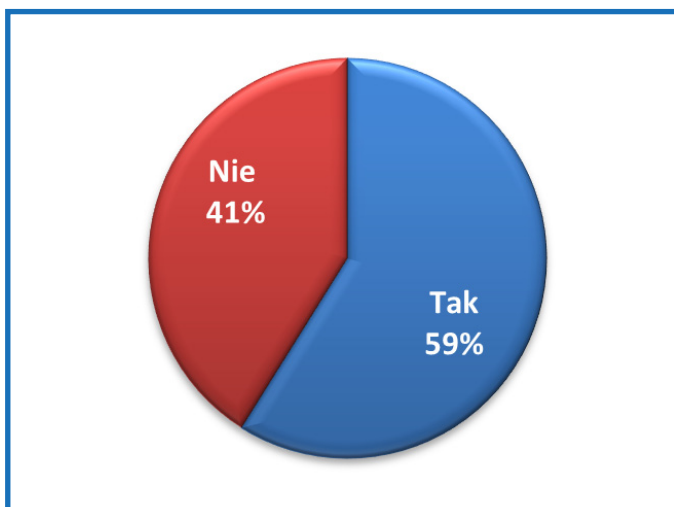
W drugim etapie monitorowania zapytano dyrektorów szkół, czy jedną z form współpracy z pracodawcami jest **współorganizowanie egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie**. Wskazania były różne dla różnych typów szkół: dyrektorzy ZSZ – 15%, dyrektorzy techników – 10%, dyrektorzy szkół policealnych – 9%. Można zatem stwierdzić, że nadal jest to działanie marginalne.

We wszystkich etapach monitorowania zapytano o udział pracodawców w doposażeniu szkół. W trzecim etapie monitorowania, dodatkowo, zapytano o udostępnianie bazy i środków dydaktycznych na potrzeby kształcenia. Opcję tę wskazało 41% dyrektorów.

Informowanie pracodawców o wynikach egzaminów zawodowych

Jednym z elementów zaufania do procesu kształcenia zawodowego są wyniki egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie. Dlatego w trzecim monitorowaniu zapytano dyrektorów szkół, czy informują pracodawców o wynikach egzaminów swoich uczniów. Prawie 60% szkół informuje pracodawców o wynikach egzaminów zawodowych.

Wykres 45. Procent szkół informujących pracodawców o wynikach egzaminów zawodowych – dyrektorzy (2015 r.)

Najczęściej wskazywany powód, dla którego nie informuje się pracodawców o wynikach egzaminów zawodowych, to brak zainteresowania ze strony pracodawcy. Powód ten został wskazany przez prawie 78% szkół.

Zatrudnianie absolwentów przez pracodawców

Jednym z efektów zaufania do szkół prowadzących kształcenie zawodowe jest **zatrudnianie absolwentów przez pracodawców** współpracujących ze szkołami. W ostatnim etapie monitorowania zapytano o to dyrektorów szkół.

Ponad 85% szkół deklaruje, że absolwenci są zatrudniani przez pracodawców współpracujących ze szkołą. Co 10 szkoła wskazała, że nie wie, czy absolwenci są zatrudniani przez pracodawców, którzy współpracują ze szkołą. Tym samym, tylko 5% badanych stwierdziło, że ich absolwenci nie są zatrudniani przez pracodawców współpracujących ze szkołą. Świadczy to pozytywnie o efektach tejże współpracy.

Formy współpracy ze szkołami wyższymi

Ważnym partnerem szkoły zawodowej na drodze do unowocześniania kształcenia zawodowego może być szkoła wyższa.

Najczęściej współpraca ta dotyczy techników. W pierwszym etapie monitorowania uczelnie, jako partnera wskazało 38% szkół tego typu.

W drugim etapie monitorowania o formy współpracy ze szkołami wyższymi zapytano dyrektorów szkół i nauczycieli. W poniższej tabeli zebrano wszystkie odpowiedzi respondentów, by można było określić także obszary, w których takiej współpracy nie ma lub jest marginalna.

Tabela 23. Formy współpracy ze szkołami wyższymi – dyrektorzy i nauczyciele (2014 r.)

	Zasadnicza szkoła zawodowa		Technikum		Szkoła policealna	
	D	N	D	N	D	N
opracowywanie programów nauczania	8%	7%	4%	4%	5%	9%
opiniowanie programów nauczania dla zawodu	9%	14%	6%	4%	5%	17%
planowanie zajęć z zakresu kształcenia zawodowego praktycznego	11%	13%	10%	11%	10%	17%
planowanie zajęć praktycznych	6%	14%	6%	9%	10%	6%
prowadzenie zajęć z zakresu kształcenia zawodowego praktycznego	17%	17%	15%	12%	10%	11%
prowadzenie zajęć praktycznych	11%	13%	7%	8%	15%	9%
organizowanie kursów dla uczniów/słuchaczy	13%	-	9%	-	15%	-
organizowanie staży zawodowych dla uczniów/słuchaczy	2%	4%	4%	5%	5%	3%
doposażenie pracowni lub warsztatów szkolnych	9%	10%	5%	9%	15%	11%
pozyskiwanie materiałów szkoleniowych	67%	64%	60%	64%	50%	71%
tworzeniu oferty edukacyjnej	34%	-	33%	-	45%	-
Organizowanie wycieczek przedmiotowych/ dydaktycznych/ zawodoznawczych	77%	72%	70%	73%	25%	51%
organizowanie konkursów, turniejów, olimpiad dla uczniów/ słuchaczy	48%	40%	56%	56%	15%	26%
organizowanie staży dla nauczycieli	11%	-	5%	-	10%	-
organizowanie form szkoleniowych dla nauczycieli	28%	-	23%	-	25%	-
zatrudnianie w szkole specjalistów niebędących nauczycielami	5%	-	3%	-	20%	-
współorganizowanie egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie	2%	-	0%	-	10%	-
prowadzenie zajęć	30%	14%	23%	26%	30%	14%
organizowanie wizyt studyjnych w ramach projektów europejskich	11%	-	11%	-	0%	-
inne formy współpracy. Proszę je wymienić:	2%	1%	3%	2%	5%	6%

Według dyrektorów **zasadniczych szkół zawodowych** współpraca ze szkołami wyższymi polega głównie na:

- organizowaniu wycieczek przedmiotowych/dydaktycznych/zawodoznawczych (77% odpowiedzi),
- pozyskiwaniu materiałów szkoleniowych (67%),
- organizowaniu konkursów, turniejów, olimpiad (48% odpowiedzi).

Dyrektorzy **techników** wskazywali głównie na:

- organizowanie wycieczek (70%),
- pozyskiwanie materiałów szkoleniowych (60%),
- organizowanie konkursów, turniejów, olimpiad (56%).

Odpowiedzi dyrektorów **szkół policealnych** odbiegają nieco od poprzednio wybieranych, wskazali bowiem:

- pozyskiwanie materiałów szkoleniowych (50%),
- tworzenie oferty edukacyjnej (45%),
- prowadzenie zajęć (30%).

Analogiczne były wypowiedzi nauczycieli.

Wnioski:

1. W celu dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy, szkoły zawodowe współpracują przede wszystkim z pracodawcami, organami prowadzącymi i urzędami pracy.
2. Prawie wszyscy dyrektorzy szkół twierdzą, że ich szkoła współpracuje z pracodawcami. W mniejszym stopniu w są o tym przekonaniu nauczyciele kształcenia zawodowego.
3. Najczęstszymi formami współpracy szkół z pracodawcami są:
 - organizowanie wycieczek przedmiotowych/dydaktycznych/ zawodoznawczych,
 - planowanie zajęć z zakresu kształcenia zawodowego praktycznego,
 - prowadzenie zajęć z zakresu kształcenia zawodowego,
 - przyjmowanie uczniów/słuchaczy na zajęcia praktyczne, praktyki zawodowe, staże.
4. Nadal szkoły rzadko zatrudniają szkole specjalistów nie będących nauczycielami. Najczęściej robią to szkoły policealne.
5. Dyrektorzy wielu szkół twierdzą, że ich absolwenci są zatrudniani przez pracodawców współpracujących ze szkołami.
6. Szkoły współpracują z uczelniami głównie w następujących obszarach:
 - organizowaniu wycieczek przedmiotowych/dydaktycznych/zawodoznawczych,
 - pozyskiwaniu materiałów szkoleniowych,
 - organizowaniu konkursów, turniejów, olimpiad.

Jednak dla zasadniczych szkół zawodowych oraz szkół policealnych jest to działanie marginalne.

W Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój współpraca z partnerami społecznymi, w tym, przed wszystkim z pracodawcami będzie miała kluczowe znaczenie. Dotyczyć to będzie zarówno działań centralnych, strategicznych, jak i regionalnych i lokalnych.

Strategiczna współpraca z partnerami społecznymi dotyczyć będzie m.in.:

- ustalenia potrzeb rynku pracy w zakresie zawodów i kwalifikacji, w oparciu o które powinno być prowadzone kształcenie w szkołach zawodowych,
- wypracowania ścieżek rozwoju zawodowego w danej branży/zawodzie szkolnictwa zawodowego (określenie pożądanych typów szkół oraz oczekiwanego profilu ich absolwentów),
- przeglądu klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego pod kątem uwzględnienia oczekiwań partnerów społecznych właściwych dla zawodów szkolnictwa zawodowego,
- przeglądu i aktualizacji podstaw programowych kształcenia w zawodach i innych treści kształcenia zawodowego,
- doskonalenia systemu egzaminów zawodowych we współpracy z pracodawcami, w tym przygotowanie zestawów zadań egzaminacyjnych,
- przygotowanie rozwiązań w zakresie angażowania pracodawców w organizację praktycznej nauki zawodu.

Na poziomie regionalnym i lokalnym planowana jest:

- współpraca w dostosowywaniu oferty edukacyjnej w szkołach i w formach pozaszkolnych do potrzeb rynku pracy, w tym uruchamianie kształcenia w nowych zawodach / kwalifikacjach, w tym:
- analiza bieżącej sytuacji na regionalnym i lokalnym rynku pracy,
- prognoza zapotrzebowania na umiejętności i kwalifikacje zawodowe,
- przegląd oferty kształcenia w szkołach i w formach pozaszkolnych,
- tworzenie klas patronackich w szkołach,
- opracowywanie programów nauczania,
- organizacja staży i praktyk dla uczniów szkół,
-
- realizacja pozaszkolnych form kształcenia zawodowego – kwalifikacyjnych kursów zawodowych, kursów umiejętności zawodowych,
- organizacja kursów umiejętności zawodowych dla uczniów liceów ogólnokształcących, zwiększających ich szanse na przyszłe zatrudnienie,
- dodatkowe zajęcia specjalistyczne realizowane we współpracy z podmiotami z otoczenia

społeczno-gospodarczego, umożliwiające uczniom uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy i umiejętności oraz kwalifikacji zawodowych,

- wsparcie uczniów w zakresie zdobywania dodatkowych uprawnień zwiększających ich szanse na rynku pracy.

W formie projektu konkursowego planowane jest także **wypracowanie modelu współpracy uczelni ze szkołami zawodowymi.**

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Zebrane w ramach trzech etapów monitorowania dane, pozwalają na sformułowanie wniosków oraz rekomendacji dotyczących wdrażanych od września 2012 roku zmian.

Wnioski zostały pogrupowane zgodnie z poruszonymi wyżej tematami. Rekomendacje, z nich wynikające, opisują działania, jakie warto podjąć na poziomie centralnym, regionalnym oraz na poziomie szkoły.

WPŁYW KLASYFIKACJI ZAWODÓW SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO NA OFERTĘ EDUKACYJNĄ SZKOŁY

Klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego ma kluczowe znaczenie dla oferty edukacyjnej szkoły.

Największy wpływ na zmianę oferty kształcenia KZSZ miała **w pierwszym roku** wdrażania zmian. W kolejnych latach głównymi powodami zmian w ofercie edukacyjnej szkół były potrzeby rynku pracy, brak zainteresowania kształceniem w danym zawodzie absolwentów gimnazjów oraz brak ofert pracy.

Między 2012 a 2015 rokiem **wzrosła** liczba szkół (z 9 do 25 procent), które **zrezygnowały z kształcenia w wybranych zawodach**.

Jednak, zdecydowanie większa część uczestniczących w badaniu szkół **uruchomiła kształcenie** w nowych zawodach, aniżeli musiała wstrzymać nabór.

Można więc mówić o sporym zainteresowaniu absolwentów gimnazjów kształceniem zawodowym. Wskazują na to także informacje dotyczące rekrutacji do szkół ponadgimnazjalnych – odsetek gimnazjalistów wybierających kształcenie zawodowe wzrósł z 47% w roku 2006 do 54,65% w roku 2014.

Typ szkoły ⁴¹	2006/2007		2011/2012		2012/2013		2013/2014		2014/2015	
	Liczba uczniów		Liczba uczniów		Liczba uczniów		Liczba uczniów		Liczba uczniów	
	w tys.	%	w tys.	%	w tys.	%	w tys.	%	w tys.	%
LO	251 273	45	195 375	45	187 650	45	176 491	44	171 820	45
T	166 047	29	145 364	34	149 247	36	146 838	37	141 109	37
ZSZ	102 101	18	84 275	20	76 414	18	73 938	19	65 974	17

⁴¹ W tabeli nie uwzględniono liceów profilowanych.

Rekomendacje:

Na poziomie centralnym:

Mimo, że wpływ KZSZ na ofertę edukacyjną szkoły zmniejszył się, warto nadal monitorować ten obszar, szczególnie biorąc pod uwagę częste nowelizacje rozporządzenia związane z procedurą wprowadzania zawodów do klasyfikacji, a w związku z tym, dynamikę wprowadzania nowych zawodów do oferty edukacyjnej szkoły.

Na poziomie regionalnym:

Zmiana listy zawodów w KZSZ może być powodem do analizy sieci szkół zawodowych w regionie i jej lepszego dostosowania do regionalnego i lokalnego rynku pracy.

Zmiany z KZSZ powinny mobilizować placówki doskonalenia nauczycieli do opracowywania oferty szkoleń dla zespołów nauczycieli kształcenia zawodowego, przygotowujące ich do kształcenia w tych zawodach.

Na poziomie szkoły:

Warto, by dyrektorzy szkół systematycznie analizowali KZSZ, szczególnie pod kątem wprowadzenia nowych zawodów. Szkoły powinny angażować się we współpracę z gimnazjami w celu prezentacji zawodów, w których kształcą i pozyskiwania coraz większej liczby uczniów.

WDRAŻANIE PODSTAWY PROGRAMOWEJ KSZTAŁCENIA W ZAWODACH

Wnioski:

Mimo innowacyjnej struktury **podstawy programowej kształcenia w zawodach**, zdecydowana większość szkół nie zgłosiła trudności w jej wdrażaniu.

Tylko około jedna piąta techników wskazała, że ma trudności we wdrażaniu PPKZ. Może to być związane z koniecznością powiązania kształcenia zawodowego i ogólnego, a w szczególności z realizacją przedmiotów nauczanych na poziomie rozszerzonym i przygotowaniem uczniów do matury.

Wśród trudności związanych z realizacją PPKZ badani dyrektorzy i nauczyciele najczęściej wskazywali niedogodności związane z *wyposażeniem pracowni*. Sygnalizowano także kłopoty ze zbyt małą *liczbą pracowni oraz liczbą stanowisk*. Trudności związane z wyposażeniem dotyczą zarówno niewystarczającej bazy technodydaktycznej, jak i jej aktualności. Sytuację tę, dodatkowo, utrudniają wymagania związane z egzaminem potwierdzającym kwalifikacje w zawodzie (w szczególności z liczbą odpowied-

nio wyposażonych, stanowisk egzaminacyjnych). Sytuacja ta powinna ulec poprawie po realizacji projektów dotyczących doposażenia, które będą realizowane w ramach PO WER.

Analiza danych jakościowych: wypowiedzi dyrektorów w trzecim etapie monitorowania oraz dyskusji w trakcie seminariów branżowych, wskazują, że warto dokonać przeglądu PPKZ pod kątem:

- większej spójności i przejrzystości, a w efekcie zmniejszenia liczby efektów,
- aktualizacji zakresu treści zawodu oraz zadań zawodowych,
- zmniejszenia liczby kwalifikacji wyodrębnionych w niektórych zawodach,
- sprofilowania niektórych kwalifikacji wspólnych dla kilku zawodów, na każdy zawód osobno,
- zmiany proporcji godzin zapisanych w części III rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach,
- zmiany czasu trwania praktyk zawodowych.

Rekomendacje:

Na poziomie centralnym:

Planując przegląd i aktualizację podstaw programowych kształcenia w zawodach warto wziąć pod uwagę wyniki monitorowania, a w szczególności dane jakościowe.

Na poziomie regionalnym:

Placówki doskonalenia nauczycieli powinny analizować zgłaszane przez szkoły trudności we wdrażaniu PPKZ i dostosowywać swoją ofertę dla zespołów nauczycieli kształcenia zawodowego do tych zidentyfikowanych potrzeb.

Na poziomie szkoły:

Wdrażanie PPKZ wymaga ciągłego monitorowania. Wskazane byłoby, aby szkoły traktowały prowadzone przez siebie monitorowanie jako „edukacyjne badania w działaniu, służącemu szybkiej, praktycznej zmianie, poprawie warunków pracy nauczyciela, oferty dydaktycznej szkoły i skutecznej realizacji efektów kształcenia, wynikających z podstawy programowej, zaplanowanej w szkolnym planie nauczania”⁴².

REALIZACJA PROGRAMU NAUCZANIA DLA ZAWODU ORAZ SZKOLNEGO PLANU NAUCZANIA

Wnioski:

W zdecydowanej większości szkół **program nauczania dla zawodu** opracowywany jest przez zespół nauczycieli.

⁴² Tomasz Sobierajski, *Zaproszenie do monitorowania. Monitorowanie wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodach jako badanie w działaniu*, KOWEziU, Warszawa 2015

W ponad jednej trzeciej zasadniczych szkół zawodowych oraz połowie techników i szkół policealnych **modyfikowano szkolny plan nauczania**. Modyfikacja dotyczyła przede wszystkim zmiany w przydziale liczby godzin do poszczególnych przedmiotów/modułów oraz przesunięć realizacji godzin z poszczególnych przedmiotów/modułów w różnych semestrach/latach.

Ponad jedna trzecia dyrektorów ZSZ i szkół policealnych a także jedna czwarta dyrektorów techników stwierdziła, że nie modyfikowała szkolnego planu nauczania.

Konsekwencją modyfikacji planu nauczania prawdopodobnie była modyfikacja programu nauczania, którego plan jest elementem.

Prawie trzy czwarte dyrektorów szkół policealnych uwzględnia **ewaluację wewnętrzną programów nauczania dla zawodu** w planie nadzoru pedagogicznego. Takiej odpowiedzi udzieliło zaledwie ponad połowa dyrektorów techników i ZSZ.

Efekty kształcenia w zakresie **języka obcego ukierunkowanego zawodowo** najczęściej realizowane są w ramach osobnego przedmiotu/modułu.

W większości szkół wszystkich typów nauczyciele kształcenia zawodowego współpracują z nauczycielami prowadzącymi zajęcia w zakresie JOZ. Najczęstszą formą współpracy jest rozmowa na temat zakresu słownictwa. Coraz częściej nauczyciele omawiają wspólnie charakterystyczne sytuacje zawodowe. Dodatkowo uczniowie rozwijają swoje kompetencje na przedmiotach/modułach zawodowych. Niektórzy nauczyciele kształcenia zawodowego włączają elementy JOZ do nauczanego przedmiotu/modułu. Najczęściej robią to nauczyciele technikum.

Prawie wszyscy nauczyciele kształcenia zawodowego kształtują na swoich zajęciach **kompetencje personalne i społeczne** uczniów.

We wszystkich typach szkół, dyrektorzy coraz rzadziej wskazują, że KPS są realizowane w ramach wybranych przedmiotów/modułów. Największe zmiany wprowadzono w zasadniczych szkołach zawodowych i szkołach policealnych. Trudno określić, czy jest to stała tendencja oraz jakie mogą być jej przyczyny: brak wiedzy nt. KPS, w tym uszczegółowienia efektów kształcenia w tym zakresie, niewystarczające umiejętności w ocenianiu KPS, niewystarczające kompetencje nauczycieli w kształtowaniu KPS.

Warto zwrócić uwagę, że ani dyrektorzy szkół, ani nauczyciele nie są zainteresowani szkoleniami w zakresie kształtowania KPS.

Prawie wszyscy dyrektorzy i nauczyciele kształcenia zawodowego wykorzystują w swojej pracy **technologię informacyjno-komunikacyjną**. Najczęściej do przygotowywania materiałów dydaktycznych oraz prowadzenia lekcji i zajęć. W tym kontekście dziwi, że w prawie żadnej szkole prowadzącej KKZ nie wykorzystuje się kształcenia na odległość w celu uatrakcyjnienia prowadzonych zajęć.

Rekomendacje:

Na poziomie centralnym:

Kształtowanie kompetencji personalnych i społecznych jest niezwykle ważnym elementem kształcenia zawodowego. Jest to jedno z najczęściej powtarzających się oczekiwań pracodawców. Warto zatem monitorować sposoby realizacji efektów kształcenia w tym zakresie, także w podziale na zawody.

Realizacja efektów kształcenia w zakresie JOZ prowadzona jest przede wszystkim przez nauczycieli języka obcego. Dlatego też kluczowe jest przygotowanie odpowiednich materiałów do kształtowania tych kompetencji u uczniów.

Dużym wsparciem dla szkół byłoby opracowanie propozycji narzędzi do ewaluacji wewnętrznej wszystkich obszarów pracy szkoły.

Na poziomie regionalnym:

Wskazane jest wspieranie szkół w prowadzeniu ewaluacji wewnętrznej obszarów pracy szkoły związanych z wdrażaniem PPKZ, np. poprzez prowadzenie szkoleń dla zespołów nauczycieli kształcenia zawodowego.

Cenną formą wspierania szkół w zakresie nauczania JOZ może być tworzenie sieci wsparcia w celu wymiany doświadczeń i popularyzacji otwartych zasobów.

Na poziomie szkoły:

Warto poprzedzić modyfikację planu, czy programu nauczania przeprowadzeniem wewnętrznej ewaluacji w tym zakresie.

Dyrektorzy szkół powinni tworzyć warunki do ścisłej współpracy nauczycieli języków obcych z nauczycielami kształcenia zawodowego. Współpraca ta powinna dotyczyć nie tylko zakresu słownictwa.

Warto rozpocząć w szkołach dyskusję nt. kształtowania KPS, w tym uszczegółowienia efektów kształcenia w tym zakresie, sposobów oceniania i przygotowania nauczycieli do kształtowania KPS na wszystkich zajęciach.

WARUNKI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO, W TYM KSZTAŁCENIA PRAKTYCZNEGO

Wnioski:

Kwestie związane z **wyposażeniem szkoły** pojawiają się przy okazji większości tematów dotyczących wdrażania PPKZ: trudności z jej wdrażaniem, warunków kształcenia zawodowego, kwestii egzaminu zawodowego, współpracy z pracodawcami. Problem nie jest jednoznaczny i wymaga dokładnej analizy.

Większość ankietowanych dyrektorów i nauczycieli szkół zawodowych, biorących udział w monitorowaniu potwierdziła, że **baza technodydaktyczna** szkół odpowiada w większej części lub w pełni zalecanym w PPKZ warunkom.

Ponad połowa szkół w okresie wdrażania nowej podstawy programowej została **doposażona**, bądź doposażona częściowo ze środków własnych, organów prowadzących lub ze środków Unii Europejskiej. Z wypowiedzi dyrektorów wynika także, że szkoły planują dalszy rozwój bazy technodydaktycznej.

Kształcenie zawodowe praktyczne najczęściej odbywa się w pracowniach szkolnych. Niepokojące jest, że drugą najczęściej wskazywaną formą realizacji kształcenia zawodowego praktycznego są wycieczki dydaktyczne. Wynikać to może z różnego rozumienia pojęcia „kształcenie zawodowe praktyczne”, które, po wprowadzeniu do rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania, nie zostało zdefiniowane. Szczególnie, że w kwestionariuszu ankiety, w kolumnie obok, pytano o miejsce realizacji praktyk zawodowych i zajęć praktycznych. Mogło to wprowadzić respondentów w błąd.

Praktyki zawodowe oraz **zajęcia praktyczne** najczęściej są realizowane **u pracodawców**.

Rekomendacje:

Na poziomie centralnym:

Wprowadzając nowe pojęcia w aktach prawnych warto zadbać o ich definiowanie oraz opisanie relacji między tymi pojęciami, a używanymi wcześniej, np.: kształcenie zawodowe praktyczne, praktyki zawodowe, zajęcia praktyczne, praktyczna nauka zawodu.

Na poziomie regionalnym:

Konieczna jest szczegółowa analiza dotychczasowego doposażenia szkół zarówno ze środków krajowych, jak i Unii Europejskiej, szczególnie w ciągu ostatnich trzech lat. Warto uwzględnić w tej analizie zarówno opis rekomendowanego wyposażenia przygotowany przez KOWEziU, jak i wymagania systemu egzaminów zawodowych.

Rozważyć także warto kwestie wyposażenia szkół w kontekście sieci ośrodków egzaminacyjnych, szczególnie w przypadku zawodów, do których wyposażenie jest szczególnie drogie lub szybko się dezaktualizuje.

Na poziomie szkoły:

Szkoły powinny w większym zakresie dbać o realizację praktycznej nauki zawodu w rzeczywistych warunkach pracy.

EFEKTY KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO

Wnioski:

Coraz większa liczba szkół planuje, w szkolnych planach nauczania, terminy zakończenia realizacji poszczególnych kwalifikacji, a zatem **terminy przystępowania uczących się do egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie**. Prawie wszyscy nauczyciele kształcenia zawodowego znają te terminy.

Szkoły analizują PPKZ pod kątem egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie, w efekcie czego, przede wszystkim, doposażają pracownie, a także modyfikują szkolne plany i programy nauczania oraz prowadzą doskonalenie kadry pedagogicznej.

Jednocześnie, w związku z organizacją egzaminów, blisko co drugi dyrektor sygnalizuje potrzebę **doprecyzowania opisu wyposażenia** pracowni i stanowisk egzaminacyjnych ze strony CKE oraz oczekuje wsparcia finansowego ze strony organu prowadzącego w tym zakresie.

Coraz więcej szkół (z ok. 80% w 2014 roku do ponad 99% w 2015 roku) **wykorzystuje wyniki egzaminów zawodowych**. Przede wszystkim do doskonalenia metod pracy z uczniami, promocji szkoły, określenia poziomu w szkole na tle innych szkół.

Tylko 10% szkół oceniło, że posiada wystarczające wyposażenie, by złożyć do OKE wniosek o upoważnienie do zorganizowania **części pisemnej egzaminu zawodowego z wykorzystaniem systemu elektronicznego**. Prawie wszystkie szkoły które złożyły wniosek, otrzymały upoważnienie.

Zdecydowana większość szkół złożyła do OKE wnioski o upoważnienie do **zorganizowania części praktycznej egzaminu** potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie. Oznacza to, że szkoły posiadają odpowiednie warunki, w tym wyposażenie niezbędne do przeprowadzenia egzaminu. Prawie wszystkie szkoły które złożyły wniosek, otrzymały upoważnienie.

W zdecydowanej większości szkół **zatrudnieni są** nauczyciele posiadający **uprawnienia egzaminatora**. Ich kompetencje szkoły wykorzystują do:

- do zapoznawania uczniów/słuchaczy i nauczycieli z procedurami egzaminacyjnymi
- do dzielenia się wiedzą i doświadczeniem z innymi nauczycielami
- do przygotowania i przeprowadzenia egzaminów próbnych
- do przygotowania stanowiska egzaminacyjnego
- do analizy i interpretacji wyników egzaminów próbnych

Rekomendacje:

Na poziomie centralnym:

Warto poddać analizie szczegółowość opisu wyposażenia do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie. Wskazana byłaby analiza spójności opisów tego wyposażenia z opisami w PPKZ oraz opisem rekomendowanego wyposażenia (dostępnego na stronie KOWEziU).

Centralna Komisja Egzaminacyjna powinna udostępniać szkołom przykładowe zadania egzaminacyjne do przeprowadzenia próbnych egzaminów.

Należy zwiększyć działania w celu przygotowania szkół do prowadzenia pisemnej części egzaminu zawodowego z wykorzystaniem systemu elektronicznego.

Wskazane byłoby wzmocnić działania mające na celu większe zainteresowanie pracodawców organizowaniem części praktycznej egzaminu zawodowego.

Na poziomie regionalnym:

Warto na poziomie regionów przeanalizować sieć ośrodków egzaminacyjnych w celu jej optymalizacji.

Na poziomie szkoły:

Wskazane byłoby, aby szkoły przygotowywały się do prowadzenia części teoretycznej egzaminu zawodowego z wykorzystaniem systemu elektronicznego.

Wpływ na lepsze przygotowanie uczniów do potwierdzania kwalifikacji zawodowych będzie miało zwiększenie liczby nauczycieli posiadających kwalifikacje egzaminatorów.

Szkoły powinny w większym stopniu włączać pracodawców w proces przygotowania uczniów do potwierdzania kwalifikacji zawodowych.

KWALIFIKACYJNE KURSY ZAWODOWE

Wnioski:

Coraz więcej szkół zawodowych przygotowuje ofertę **kwalityfikacyjnych kursów zawodowych**.

Rośnie także **skuteczność** szkół w uruchamianiu KKZ.

Nadal głównym powodem nieuruchamiania KKZ jest **brak chętnych**, mimo, że szkoły deklarują analizę potrzeb rynku pracy przy opracowywaniu oferty KKZ.

Nauczyciele kształcenia zawodowego czują się **przygotowani do prowadzenia zajęć z osobami dorosłymi**, choć znakomita większość z nich nie ukończyła żadnej formy doskonalenia zawodowego dotyczącej tego zagadnienia.

Bardzo duża grupa uczestników KKZ **rezygnuje w trakcie kursu z uczestnictwa**. Jako główne przyczyny podaje się trudności w łączeniu nauki z pracą zawodową oraz zmianę sytuacji życiowej uczestnika oraz zbyt długi czas trwania kursów.

Uczestnicy KKZ nie występują do organizatorów z wnioskami o **zwolnienie** ich z **części zajęć**.

Mimo stwierdzenia, że uczestnicy mają trudności w łączeniu nauki z pracą zawodową, niewiele szkół wykorzystuje **kształcenie na odległość** na KKZ. Choć na stronie internetowej KOWEziU dostępne są e-kursy do kształcenia zawodowego.

Rekomendacje:

Na poziomie centralnym:

Wskazane byłoby rozpocząć prace legislacyjne, które pozwoliłyby szkołom na organizowanie krótszych form kształcenia dorosłych niż KKZ. Szkolenia takie, docelowo powinny pozwolić uczącemu się na przystąpienie do egzaminu zawodowego.

Na poziomie regionalnym:

W związku z ciągłym zainteresowaniem szkoleniami w zakresie projektowania i organizacji KKZ, placówki doskonalenia nauczycieli powinny włączyć te tematy do swojej oferty, szczególnie w formie szkoleń organizowanych w szkołach.

Na poziomie szkół:

Szkoły w większym stopniu powinny promować organizowane przez siebie KKZ. W tym celu warto, by podjęły współpracę z urzędami pracy oraz pracodawcami.

Szkoły powinny informować uczestników KKZ o możliwościach zwolnienia z części zajęć. Wskazane byłoby także, by pomogły dokonać bilansu kompetencji uczestników i wskazać, z jakich zajęć mogą być zwolnieni.

Szkoły powinny monitorować i analizować przyczyny rezygnacji uczestników w trakcie KKZ z uczestnictwa oraz opracowywać sposoby zapobiegania takiej sytuacji.

Warto, by szkoły przygotowały ofertę KKZ z wykorzystaniem kształcenia na odległość. W programie takiego kursu powinny być zaplanowane godziny na przygotowanie uczestników do korzystania z kursów on-line.

DORADZTWO EDUKACYJNO-ZAWODOWE

Wnioski:

Uczniowie zdecydowanej większości szkół zawodowych są **informowani o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej**. Informacje te najczęściej przekazywane są przez nauczycieli kształcenia zawodowego, dyrektorów oraz wychowawców.

Tylko w połowie szkół informacje o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej przekazywane są w trakcie spotkań z doradcą zawodowym.

W większości szkół zawodowych realizowane jest **doradztwo edukacyjno-zawodowe**. Najczęściej jest ono realizowane przez doradcę zawodowego, nauczycieli lub pedagoga szkolnego.

Pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznych rzadko wspierają szkoły w realizacji doradztwa zawodowego

Mniej więcej co drugi nauczyciel stwierdził, że realizuje zagadnienia z zakresu doradztwa zawodowego, choć zdecydowana większość informuje uczniów o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej. Świadczyć to może o formalnym postrzeganiu przez nauczycieli zakresu doradztwa zawodowego.

Rekomendacje:

Na poziomie centralnym:

Wszystkie szkoły powinny mieć, zapisany w aktach prawnych, obowiązek prowadzenia doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Analiza prowadzonych w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego wskazuje na konieczność opracowania koniecznych dla każdego etapu kształcenia zestawu treści z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego, oczekiwanych efektów uczenia się oraz sposobu ich realizacji.

Na poziomie regionalnym:

Konieczne jest zorganizowanie zewnętrznego systemu wspierania szkół w realizacji doradztwa edukacyjno-zawodowego, w tym sieci wsparcia i samokształcenia dla osób, instytucji i organizacji zajmujących się doradztwem edukacyjno-zawodowym w regionie.

Warto zachęcać poradnie psychologiczno-pedagogiczne do większej współpracy ze szkołami w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego, zarówno indywidualnego, jak i grupowego.

Na poziomie szkoły:

Dyrektorzy szkół powinni stworzyć warunki do rozwoju wewnętrznych systemów doradztwa oraz lepszej współpracy wszystkich nauczycieli w zakresie doradztwa.

Warto, by szkoły zawodowe bardziej angażowały się w informowanie gimnazjalistów i ich rodziców o kształceniu zawodowym.

NADZÓR PEDAGOGICZNY DYREKTORA SZKOŁY

Wnioski:

Dyrektorzy szkół **na bieżąco monitorują wdrażanie PPKZ** w swoich szkołach. Najczęstszymi formami monitorowania są: analiza dokumentacji szkolnej, obserwacja zajęć edukacyjnych, analiza ewidencji godzin oraz prowadzenie indywidualnych rozmów z nauczycielami.

Nauczyciele także monitorują wdrażanie PPKZ. Wśród stosowanych przez nich form monitorowania można wymienić: analizę programu nauczania, uczestnictwo w spotkaniach zespołów przedmiotów zawodowych, analizę planu nauczania oraz prowadzenie ewidencji godzin dydaktycznych.

Przedmiotem monitorowania wdrażania PPKZ w szkołach, zdaniem dyrektorów i nauczycieli, najczę-

ściej jest: realizacja liczby godzin zaplanowanych w szkolnym planie nauczania oraz efekty kształcenia właściwe dla kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie.

Rekomendacje:

Na poziomie centralnym:

Ważne, dla jakości wdrażania PPKZ, jest kontynuowanie powszechnego monitorowania.

Na poziomie regionalnym:

Placówki doskonalenia nauczycieli powinny wspierać szkoły w prowadzeniu monitorowania i ewaluacji wewnętrznej. Przede wszystkim w formie szkoleń adresowanych do konkretnych szkół.

Na poziomie szkoły:

Konieczny jest rozwój kompetencji nauczycieli w zakresie monitorowania i wewnętrznej ewaluacji pracy szkoły, analizowania wyników, formułowania wniosków i rekomendacji na podstawie zgromadzonych danych oraz wdrażania rekomendacji.

Wnioski z prowadzonego monitorowania i ewaluacji wewnętrznej powinny być wykorzystywane do doskonalenia zawodowego kadry zarządzającej oraz nauczycieli.

DOSKONALENIE ZAWODOWE KADRY ZARZĄDZAJĄCEJ I NAUCZYCIELI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO

Wnioski:

W trakcie monitorowania, dyrektorzy deklarowali, że chcieliby uczestniczyć w następujących szkoleniach: *prowadzenie ewaluacji wewnętrznej procesu wdrażania PPKZ, wykorzystanie wyników powszechnego monitorowania do doskonalenia pracy szkoły oraz organizację KKZ.*

W latach 2013-2014, nauczyciele najczęściej wskazywali na *projektowanie KKZ, dostosowywanie programów nauczania dla zawodu do potrzeb i możliwości szkoły a także aktywizujące metody nauczania.*

Dyrektorzy chcieliby zamówić dla zespołu nauczycieli kształcenia zawodowego następujące szkolenia: *projektowanie KKZ, aktywizujące metody nauczania, wdrażanie i ewaluacja programów nauczania dla zawodu, prowadzenie ewaluacji wewnętrznej oraz dostosowywanie programów nauczania do potrzeb i możliwości szkoły.*

Doskonalenie zawodowe nauczycieli nieco częściej odbywa się w szkole niż poza nią. Bardzo rzadko dyrektorzy i nauczycieli podnoszą swoje kompetencje zawodowe korzystając z kształcenia na odległość.

W większości szkół problematyka doskonalenia zawodowego jest przedmiotem nadzoru pedagogicznego dyrektora szkoły.

Rekomendacje:

Na poziomie centralnym:

Konieczne jest centralne monitorowanie potrzeb szkoleniowych środowiska szkół zawodowych także w kontekście szkoleń branżowych, które mogą być realizowane przez szkoły wyższe lub np. centralnie.

Należy rozwijać ofertę wsparcia szkół zawodowych w oparciu o wyniki centralnego monitorowania procesu wdrażania PPKZ.

Konieczne jest inicjowanie powstawania sieci wsparcia dla kształcenia zawodowego, w szczególności dla szkół kształcących w zawodach, które są wprowadzane do KZSZ.

Ważne jest prowadzenie sieci wsparcia dla szkół prowadzących kształcenie w zawodach unikatowych.

Na poziomie regionalnym:

Placówki doskonalenia powinny systematycznie monitorować potrzeby szkoleniowe środowiska szkół zawodowych oraz analizować wyniki monitorowania centralnego. Oferta szkoleniowa powinna, w coraz większym stopniu, być kierowana do konkretnych szkół, uwzględniać potrzeby danego zespołu nauczycieli kształcenia zawodowego.

Warto opracować wsparcie szkół w prowadzeniu diagnozy potrzeb szkoleniowych.

Na poziomie szkoły:

Szkoły powinny prowadzić diagnozę swoich potrzeb szkoleniowych z uwzględnieniem różnych źródeł, w tym m.in.: wyników ewaluacji wewnętrznej, ewaluacji zewnętrznej, monitorowania centralnego.

WSPÓŁPRACA SZKÓŁ ZAWODOWYCH Z OTOCZENIEM SPOŁECZNYM, W SZCZEGÓLNOŚCI Z PRACODAWCAMI

Wnioski:

W celu dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy, szkoły zawodowe współpracują przede wszystkim z pracodawcami, organami prowadzącymi i urzędami pracy.

Prawie wszyscy dyrektorzy szkół twierdzą, że ich szkoła współpracuje z pracodawcami. W mniejszym stopniu są o tym przekonaniu nauczyciele kształcenia zawodowego.

Najczęstszymi formami współpracy szkół z pracodawcami są:

- organizowanie wycieczek przedmiotowych/dydaktycznych/zawodoznawczych,
- planowanie zajęć z zakresu kształcenia zawodowego praktycznego,
- prowadzenie zajęć z zakresu kształcenia zawodowego,
- przyjmowanie uczniów/słuchaczy na zajęcia praktyczne, praktyki zawodowe, staże.

Nadal szkoły rzadko zatrudniają szkole specjalistów niebędących nauczycielami. Najczęściej robią to szkoły policealne.

Dyrektorzy wielu szkół twierdzą, że ich absolwenci są zatrudniani przez pracodawców współpracujących ze szkołami.

Szkoły współpracują z uczelniami głównie w następujących obszarach:

- organizowaniu wycieczek przedmiotowych/dydaktycznych/zawodoznawczych,
- pozyskiwaniu materiałów szkoleniowych,
- organizowaniu konkursów, turniejów, olimpiad.

Jednak dla zasadniczych szkół zawodowych oraz szkół policealnych jest to działanie marginalne.

Rekomendacje:

Na poziomie centralnym:

Konieczne jest przygotowanie systemowych rozwiązań dotyczących współpracy szkół zawodowych z pracodawcami.

Na poziomie regionalnym:

Wskazane byłoby, by instytucje i organizacje regionalne wspierały szkoły zawodowe i pracodawców w budowaniu efektywnej współpracy, np. poprzez tworzenie sieci branżowych, upowszechnianie dobrych praktyk.

Konieczne wydaje się monitorowanie rozwoju sieci szkół zawodowych oraz ich wsparcia zgodnie ze strategią rozwoju regionu.

Na poziomie szkoły:

Warto, w większym stopniu, włączać pracodawców do opracowywania programu nauczania dla zawodu, a w szczególności w program zajęć praktycznych oraz praktyk zawodowych.

Pracodawcy częściej powinni być partnerami szkoły. Warto podkreślać ich rolę w przygotowywaniu uczniów do egzaminu zawodowego, realizację programu wychowawczego szkoły, czy udział w ocenianiu kompetencji zawodowych uczniów. Dlatego wskazane jest nie tylko informowanie pracodawców o wynikach egzaminu zawodowego, ale także wspólne analizowanie sukcesów i egzaminacyjnych porażek.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

